

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

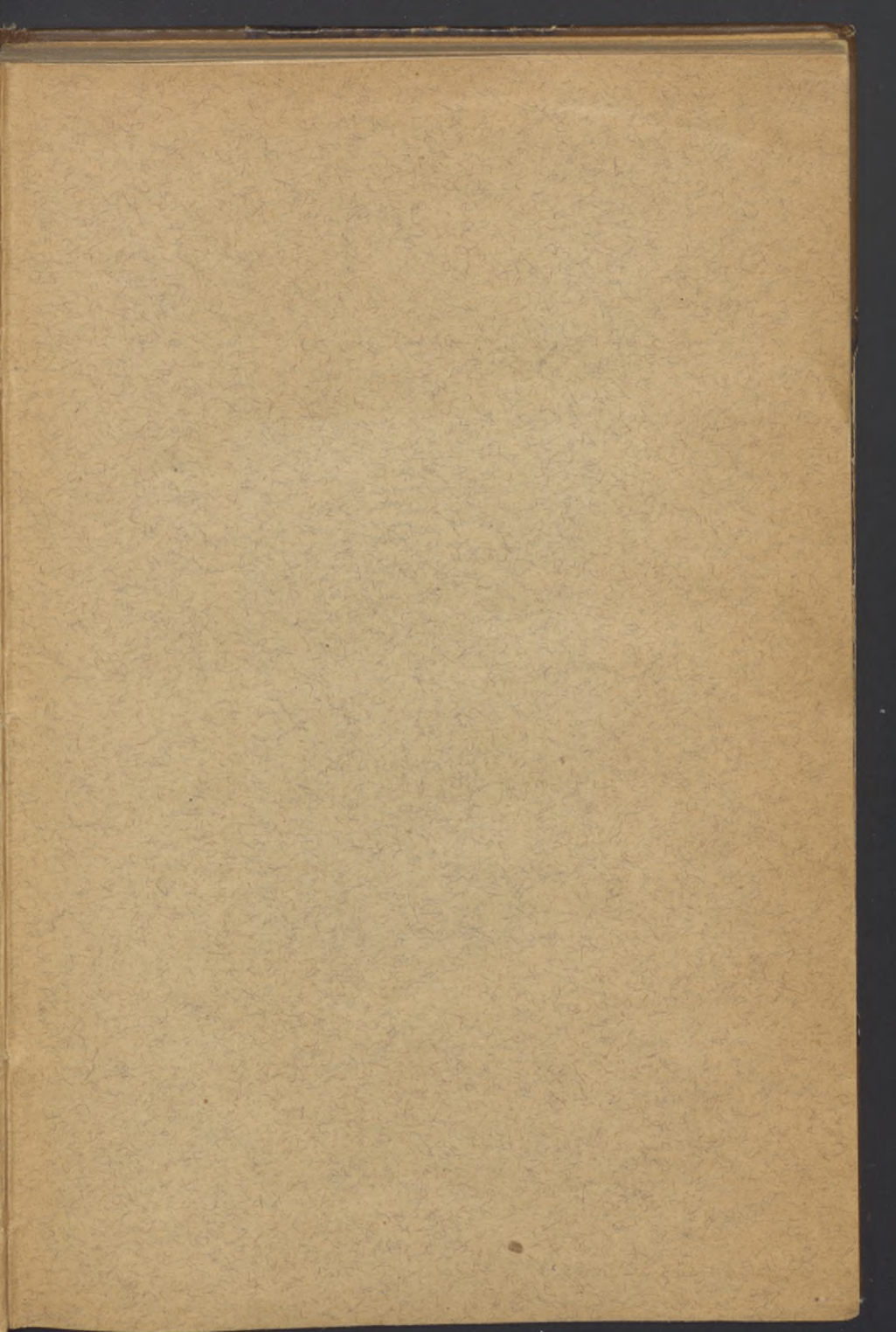
100164 0714

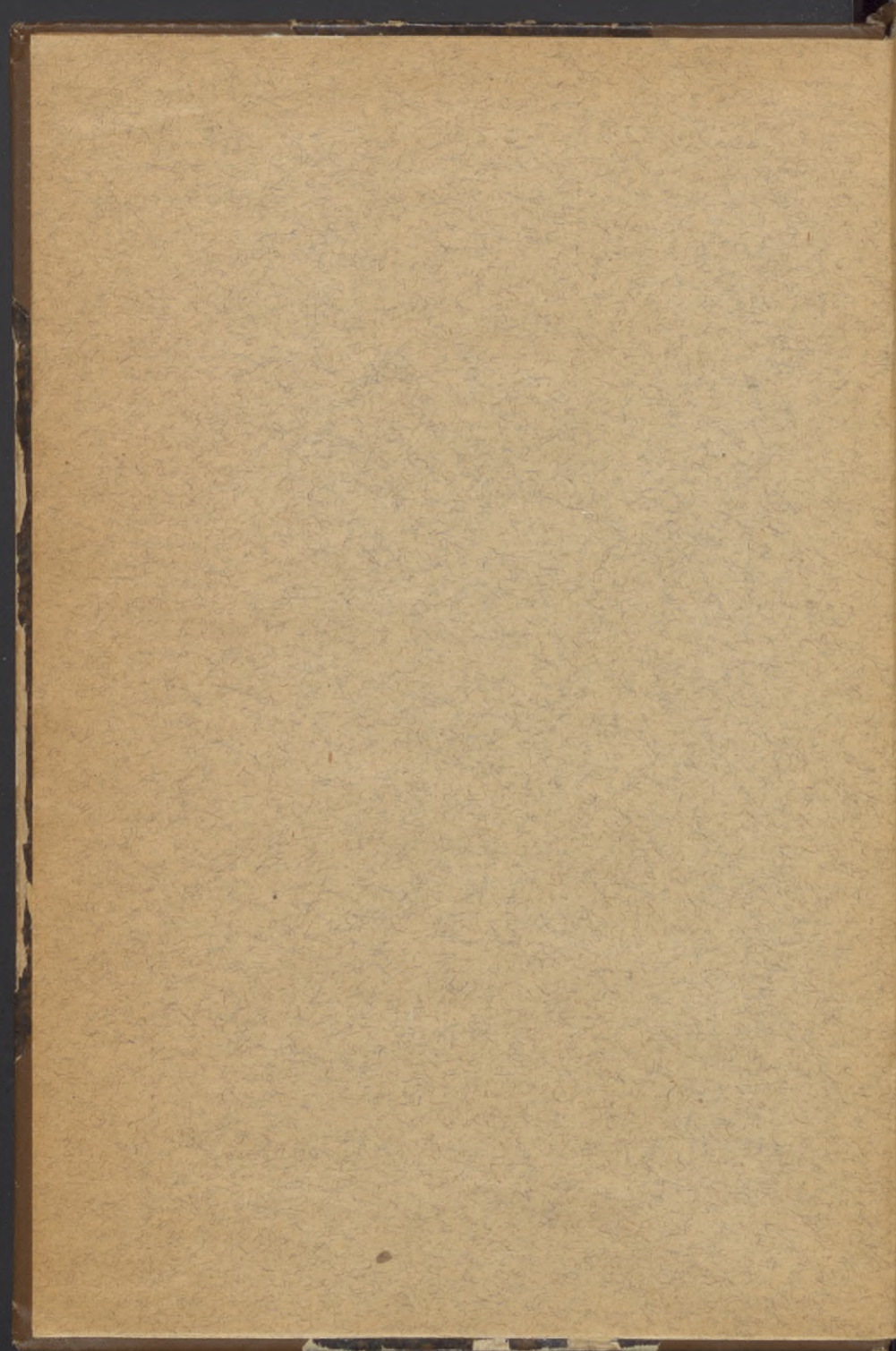

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

PILGRIMER

AF

KARL ÖSTMAN

STOCKHOLM
GUSTAF LINDSTRÖMS FÖRLAG

STOCKHOLM
GUSTAF LINDSTRÖMS BOKTRYCKERI
1909.

En underlig historia.

Vid sågvärken är det så, att då skeppningen är slut på höstarna och det fryser till, arbetarna resa till skogarna. Ibland dröja de till efter jul, ibland fara de förut, redan i november och december. Och om våren komma de igen.

Då hafva de, allteftersom de gynnats med bra eller dålig skog, liten eller god betalning, och eftersom de äro duktiga huggare till, en summa hopsparad på fickan, pengar som många redan innan de nå hemmet durrat af med i städerna eller på »gästis» efter färdvägarna. Somliga hitta tillbaka till de platser där de arbetat föregående sommar; andra söka sig anställning på annat håll hvarhålst de kunna anse sig hafva utsikter till bättre förtjänster.

Hemlös! — Om detta ord har en tillämpning på någon så är det väl på just dessa — — den brödsökande, flyktande parian — — Mäst är det ungt folk som är hänvisade att på detta sätt söka sin bärgning vintertid, ungdomar som taga sitt hus med dit de gå men äfven gifta med familjer, ehuru utan fast anställning. Så tvingar deras existens dem om vintrarna att taga på »luffen» som det kallas, när en går till fots med »maran» mot fjällbyggderna. Men

dessförutom är det en nedärfd äfventyrlust hos många, »en åtrå, en oro, en längtan till lifvet,» skrifver träffande en arbetareskald »Vildmarkens son», om detta lynnesdrag hos ett sökarefolk, träindustriens trälvordna män och kvinnor som älska friheten framför allt annat och sin hembygd.

Att det ska »lägga lock på byttan nångång», längta de om hösten ock, att det ska sluta jobbet i brädgården ändtligen så att de få begifva sig i väg.

Lifvet i skogarna lockar och drager med oemotståndlig makt, trots det hårda slitet med timret i djupsnö och branta fjällklyftor, den torftiga kosten och bädden; i flästa fall en knippa ris eller mossor på bara marken. Ändå är det lustigt lif i skogarna — — — i kojorna i hög frisk luft och furusås — — bland jäntorna i gårdarna och fäbodarna. Där dansas under låtarna från fiol och piglock om helgerna, älskas, drickes kask i glada lag och kragas tag ej så sällan mellan »bolackaren» och bondpojken. Oftast är stridsäpplet vid dylika fäjder en jäntös. Att »bolagsbusen» har företaget hos hans jäntor kan ej infödingen ha. Och så dammar man ihop. Ty stryk åt den af jäntan gynnade tros vara radikalmedlet i slika affärer. Men en känd sak är det, att »bolackaren» reder sig — naturligtvis gifves undantag — och tager jäntan ock. — »Lustigt lif i skogarna!» Så säga de, men likaväl när vårsolen kommer med glitter på grenarna där yxorna gå, när det doftar kåda och hörs kvitt-kvitt från småren, längta de ånyo. Underliga karlar. Och så börja dagarna bli långa och tråkiga... Men finnes väl någon som undrar på det?

Bolackarna äro födda där i de röda och

grå små stugorna, uppväxta i jäktets evinnerliga äfventyr och i larret, dånet från ramar och bräders smällande. — — Huru då kunna vara ifrån..

Olle, nattvakt Janssons pojke hade varit en sådan där flyttfågel han i yngre dar — en orossjäl och längtare som — ja, ej vet jag så mycket att förtälja om den saken, ty, den tiden då Olle Jansson var vuxen man redan och »bar i lastningen» — den som nått denna grad af brädgårdsgöra ansågs af gammalt för att vara någonting morskt i karlväg — var jag i läs-åren ännu. Men Olles starka armar, hans vilda otaliga kärleksäfventyr och fejder med vederbörande befäl och gud vet alla, har jag alltsammans i friskt minne. Somt var jag vittne till själf och somt har berättats för mig. Olle Jansson hade ett styft sinne som sällan lät sig böjas. Då bad han dem ryka och ränna de som kom med oreson, om det så var en förman eller disponenten i hög person.

Men det duger ej att själf bestämma öfver sig för en som sålt sig för en spottstyfver i en brädgård — — Det fick Olle erfara.

Han vart till sist oaktat sina goda arbetsgäfvor ratad som en odugling. Då måste han flytta. Till en ny plats — där det gick honom likadant: han fick sitt afsked eller tvingades att sluta rent af. Omsider fick han inte arbete någonstans. Det berättas, att när Olle icke kunde förmås underordna sig och därför entledigats, hade det talats af vederbörande i telefon kontoren emellan: (signalement och namn). — — »Om den karlen kommer i arbetsärende be honom dra —! Han är en socialist och fähund som bara anstiftar förtret. Och sådana som du vet så —»

— Begrips bror!

Inte kunde han, Olle, lefva på blåsväder. En dag försvann han.

Skogen var hans kärlek, den älskade han som sin käresta. Dit upp hade han rest. Till fjällen i Adalen sades det, Pelle Molins ådal.

På många år hörde ingen af honom. Och så småningom glömdes han bort, utom af några få. Då, — det var härom året återsåg jag honom af en händelse en dag. Ett sammanträffande som räckte flera veckor och som gaf mig uppslaget till denna historia. Vill I höra den?

Det första underliga i historien är, att jag var arbetare åt Olle och han min arbetsgifvare. Med det var det så: Tidigt utan arbete nere emedan »konjunkturerna voro dåliga» tog jag en grå novemberdag packningen på och vandrade mot fjällbygden. På måfå. Men nog föder gud höken!

Detta visade sig emellertid vara en klen tröst. Före jul är det få bönder som börja körningen på sina skiften. Den visdomen mötte mig de första dagarna i hvarje stuga. Jag började nästan misströsta om utgången. Min lilla kassa smalt ihop så småningom till några få slantar endast. Och de voro röda till råga på olyckan. Det här går inte väl!

Så kom jag hungrig och trött sent en kväll till en ensam stuga som låg afsides en bit från stora vägen. Jag gick in. — Jo, det gick fälle för sig att ligga, ville jag ligga på golvet —!

Om jag ville? Var det tu tal det! — Men några huggare ville de nog inte ha. — — — Såå. Jag brydde mig nästan inte om det — nog föder gud höken!

En man inträdde just i detsamma i stugan — af hvem var han sänd?

Det var en groft byggd karl, svart som en sotare, burrikt skägg på haka och kinder och falkögon — — det var nattvakt Janssons Olle.

Döm om min häpnad när detta stod klart för mig. Jag låtsade emellertid ingenting märka. Han hälsade: guds fred! och gaf mig ett forskande ögonkast. Han hade sin mila nerkolad och nu hade han kommit för att bedja om gubbens hjälp vid rifningen.

Så uppstod ett kort parlamentärerande. Till sist sade gubben: — Je ha som sagt litte hemgöra så att — —. Men hanna än kär som je tror du får i ställe'.

Afgjordt. Jag följde med kolaren Olle Jansson till hans kolkoja en fjärdingsväg inne i urskogen redan samma kväll.

— Unnerlig kär den däna, utlät sig stugans ägare till mig i smyg utom dörren när vi gingo. — Vare tocken senna hustru hans dödde. Det var förårs. Nu ä 'han ensam därinne, — fortsatte gubben och gjorde en gest bort mot skogen. Men ja töcker sönn om en. Därför kan I frest' på va' la' me'n ett tag? Dä' svårt för'n å få nå'n.

Jag tänkte på det där — — —. Men så lofvade jag gubben att jag nog skulle vara honom till hjälp så långt jag förmådde.

Den som stämplas af folk som underlig är det inte i alla fall. Det visste jag då.

Så skildes vi. Jag kastade byltet jag hade på ryggen och skyndade efter Olle som redan var långt iväg.

Första natten var, trots min trötthet, orolig. Jag tyckte mig höra hviskningar omkring

mig, tassande utikring och »väggsmens» hamrande i sitt osynliga hål. Och rätt öfver mig från trädgrenarna sus, knarranden och ugglelåt. På morgonen föreföll det mig som hade jag varit borta — — — borta, och kommit igen.

Klockan sex började vi rifningen vid skenet från brinnande tjärstickor lagda på någonting liknande halster som Olle placerat högt till. En stämmningsfull tafla skulle jag tro! En flammande eld som kastade gnistor, klädde skogen i guld och färgade natthimmelen röd —

Men icke voro vi några målare. Skattgräfvare voro vi som sökte bröd.

Då vi blefvo hungriga, gingo vi in, »smidde» hvar vår »kålbulle», och drucko svartkaffe. Olle förstod sig på kokkonsten. Tredje dagens afton var milan i botten — inte hade natten varit lång inte!

Sedan skyfflade vi ut stybbet af botten. Dagen därpå gick Olle till bys, legde karl och häst och om några dagar stod en ny mila färdig igen — färdig att tändas. Det gjorde Olle. Jag såg på med intresse. Första dygnet måste milan vaktas noga. Annars — — — Det var nära på att vi misslyckats en natt. Det var tredje dygnet på natten, sedan Olle tändt.

Att vakta turades vi om. Nu hade Olle vakten först på kvällen och senare jag. — Du vet, sade Olle när han efter att ha vaktat sin torn och purrade mig där jag låg på riset, — du vet att om någon fara blir, så väcker du mig.

— Ja, sade jag och satte mig upp.

Men sotet söfver — — och den utstrålande värmen från eldpallen. — Under kalla vintrar

brinner om natten alltid en stockeld. — Jag somnade — — och sof — och sof — hur länge. Det visste jag ej. Kanske en timme, — eller två, kanske bara några minuter.

Jag satte mig upp på armbågarna.

— Kalle! tyckte jag mig förnimma. Hvem hade ropat?

Min sömniga hjärna brydde sig häller ej om att göra några efterforskningar. Drömmar — — bara drömmar, tänkte jag och slumrade ånyo. — — — »Kalle!» — Nu igen! Ljudet af en bedjande sorgsen människoröst hade jag i öronen.

Besynnerligt! besynnerligt! — — Jag öppnade försiktigt ögonen och såg bort på kamraten. Han sof.

Hvad kan det vara? Kuslig drog jag till mig benen.

K-a-a-alle! Återigen! Denna gång lät rösten likt en befallning. Yr och halfvaken rusade jag upp och på dörren och ut. Hvad — —? Hvem hade ropat? Det tänker jag på ännu i dag. Men hvad det än var, en människa, en fågel med sådant läte: »Kalle» eller en skogens vitter; inte var det någon fiende.

Så mycket är säkert; hade jag sofvit tio minuter längre hade milan varit ett ieldbål!

Hon stod naken på sidan åt mig. Stybbet pepprade snön omkring svart, och blocken, hvarpå stybbet legat, lågo omkull. Mellan veden lyste i regnbågsfärger elden och gasen sprutade upp i luften som gråhvita kvastar.

Hon hade slagit. En hvar arbetare som varit med i skogarna, vet hvad det vill säga: »att en mila »slår». Jag stod ett ögonblick lamslagen.

Därpå fick jag fatt uti en spade och bör-

jade arbeta — »stybba igen» som det heter. Detta tog så litet. Skulle jag väcka Olle? Jag var tveksam. Men inseende till slut, att jag på egen hand ej kunde uträtta hvad faran kräde för att rädda milan undan förgörelsen kastade jag spaden och sprang in i kojans. Olle! skrek jag, Olle! Kom fort! Milan brinner!

Men Olle tog underrättelsen kallt. Han tog makligt på skorna, han tände sin pipa. Sedan kom han. — Jasså! Hm — hm —, sade han bara medan pipan hängde mellan läpparna på honom. — — — Efter än en timmes hårdt arbete voro vi färdiga med henne, gingo in och kokade oss en panna starkt kaffe.

Olle skrattade. — Du var nog rädd nu litet — du, Nils Johan Östers Kalle, sade han med en listig blinkning på ögonlocken. Ha ha! Jo jo. I början är det nog så ledt med hvad en än tar sig för med här i världen.

Jag satt bara och gapade häpen öfver att han kunde känna mig efter så pass lång tid. Jag som växt upp till en ugnsraka, så lång, sedan han sist såg mig. Det vardt ett fasligt berättande den natten. Jag måste till punkt förtälja nerifrån allt hvad jag viste. Huru hans syskon — far och mor voro döda — mådde och hade det. Om det fans på värken några många »fåhundar» nu. Om fjärden låg lika blank som förr och glittrade. Om ängarna grönskade och buskarna och kullarna. Om skogen stod kvar, stod grön om sommaren och susade. Allt detta måste jag berätta om, allt detta och mera till ändå.

Och Olle —. Ja han satt i andakt och lyssnade. Med hakan stödd i handen och blicken stelt in i glöden.

— Hembygden, sade han när jag slutat,

när jag hör om den är det som hade jag svårt för att afhålla från tårarna gamla karln. — Men så började han berätta. Det skulle I ha hört! Timmarna flögo som minuter till morgonen. Då visste jag att Olle var inte så »underlig» som det sagts mig, visste att han var en diktaresjäl som flytt dit upp till stillheten och sargorna undan trälldomen, undan småsinnet och dumheten.

— Var icke förstådd därnere, sade han med underligt tonfall i rösten. Och ingenting fann jag så tungt som detta.

Förunderligt hvad han kunde fångsla folk vid sig den mannen om han bara gitte. Jag värmdes af att höra på honom. Höra honom tala med sin välljudande spröda röst och se blickarna som eldstrålar ur hans falkögon.

Om jag fick ville jag vara hans förtrolige vän, vara hans kamrat och lefva hans stilla sotiga men dock så härliga lif i skogens trolska gömme. — — — Kanhända fick jag.

Han var i sitt särskilda esse den natten, Olle, stämmningsmänniska som han var.

De strömmade, hans erfarenheter, hans minnen och — jag lyssnade.

Här hade han funnit lyckan. Det hade varit en rödkindad hurtig dotter af kolarebrukare-folket däruppe, som bjudit honom den. En som kunde väfva, spinna, slå på ängen, mjölka kor och sjunga sprittande gamla polskor tillika. Och tuta låtar i vallarhorn. Då lyste, när han sade det, Olles ögon högre. Men blott en glimt. Sedan återtogo de sin förra stirrande blick in i glöden.

— Men — — hon dog. Det kom ansträngdt och sakta, och med en röst som lät tjock. Mera vardt icke sagdt. Olle tog sin mössa och gick ut.

Hon dog — — —. Jag hörde det långt efter som ett försvinnande mollackord där i kojans trånga luft och dallrande värmevågor från eldpallen. — —

Men milan! jag hade alldeles glömt den. Så gick äfven jag ut.

— — —
Hela dagen blef Olle borta. Hvart hade han gått? Jag undrade och undrade

Han brukade säga mig hvart det bar af. Det blef skumt. Ingen kom.

Då, sedan jag »bonat om» milan, tog jag min yxa och gick vägen — den enda vi hade — till närliggande fäbodvall och som vidare rann ner till den lilla byn.

Kvällen var vacker. Sådan endast den är i norden, mild luft, månljus med gnistrande snökristaller på marken och på tysta, bedjande träd som stodo vänskapstäta utmed och rundt omkring. Fäbodvallen hade jag gått förbi då jag kom. Några små grå eller röda hus, en höhäsja här, en där, och en hage sedan som fann tog allt. Bredvid, från berget bakom rann en bäck, bred och strid höst och vår. Om vintern var han spak, men man hörde då vädret var mildt hur han gick och sprang och skuttade. Endast för Bore bar han respekt — då denne var strängast. Annars sprang han och skrattade. — — —

När tro han grät då — — — eller spelade vemod i låtar?

I kväll — i kväll satt Olle där, såg ner dit och drömde. — — Han satt med hufvudet stödt i händerna, då jag fann honom.

Jag stod på afstånd stilla en stund. Han rörde sig ej. Så gick jag fram.

— Olle! Hvarför sitter du här?

Jag sade det så försiktigt och stilla jag kunde, men han spratt ändå till. Och såg sig om. — Hvarför? — Jag fick en mörk blick ur falkögonen — hvarför, hvarför? Å, — du är så dum — — —.

Han sväfvade på målet och tog tafatt med handen i skägget som han strök liksom en som tages på bar gärning och ej vet hvad han skall taga sig till.

Vi stodo bägge tysta.

— Jaså det är du! bröt han slutligen tystnaden. Hvad — är någon fara med milan? Har hon »fyllt»?* Inte — — — så. Sätt dig här då! — Han makade sig längre inpå lågan och jag satte mig bredvid. Bäckens sprang och skuttade som vanligt. Men sången som uppstod efter, mellan stenarna och hindren, när vattnet föll från en afsats och när det bröt af i en tvärkrök, flöt upp på ett hängande isflak och kröp ner igen — den sången tyckte jag klang ibland med en sorgsen ton: »Men — hon dog.» Hade stämningen nerifrån följt med mig ända hit upp?

— Ser du, begynte Olle sakta med en glimt i sina ögon som jag såg — ser du kamrat — — I morse hörde jag henne. Då vi sutto därinne Olle! Olle! Olle! ropade hon. Tre gånger å rad och då måste jag ut. Det är ej första gången här, som jag hört sådant, men — Han drog ett djupt andedrag och fortsatte: Nu var det Karin — hon själf — — min oförgätliga trogna vän och hustru... som stod därute.

Han såg på mig med en hastig blick som glänste. — Du ser undrande ut, sade han — — nästan ler. Men huru litet vet du icke,

* När det blir öppningar.

fattar du någonsin hvad skogen är! Hvad den kan på en gång gifva och taga — — — Å, kunde du Nils Johan Östers pojke — kunde du bara ana det — — —!

— Nere på värken finnes ingen poesi — bara brädstaplar... Den går upp i skorstensrök och flyter bort i svettströmmar. Den förbannade bråskan...! Och folksjukan att ovillkorligt vilja lefva fort...! Också finnes där häller ingen sund föda. Men här du... Oförfalskade ting alltsammans!

— Har du sett bondmoran baka kornkakor — hva? Mustiga, möra och tunna som tidningspapper? Har du smakat dem? — — — lagat strömmingslurar och ätit till mjölkvällingen — — —? Och osten den välsignade osten som kan tillagas på tio sätt minst men smaka bara: »mera!» — Du har varit här för få dagar än — — Men du ska få se... Se bondpojkar ska du, trindfeta och eldröda på kinderna, komma i rad i branta fjällbackar sittande grensle öfver timmerfororna och tralla gammalpolsskor, se jäntorna, en söndag, taga trögor på fötterna, hökonten på ryggen och vandra iväg till en aflägsen myrslått efter hö åt korna.

Och är du här till våren — — då jäntorna med kreaturen draga till fäbodarna. Sådana äro högtidsdagar!

— Efter komma vittret med sitt följe: kor, vitterkor som icke alltid kan ses, men höras. Deras skällor i tralljorna ha en underligare ton de.

Du ska få höra träden här susa sorglåtar, spela sprittande valsmelodier och ryta vredgade dunderdån — — höra ripan en natt i snåret klaga hemskelig och ufvens: uk-hu-u!

Han ömsade på lågan, hostade ett tag och fortsatte:

— Du har varit här i snart tre veckor hos mig... har du setat i kojddörren en dunkelljus morgontimma och sett ljusa luftiga små väsen tråda dansen i dimskiret nere på myrn? — — älskat hvarann, kyssts och druckit månstrålar ur gullglas — —? De hålla bröllop alltid då de komma. — Men jag har sett dem jag trots mina trettiofem år. Och hört dem. Det är underbara låtar de har — elffolket — på likaledes underbara strängar...!

En sådan stund strömmar i ådrorna vin, rusande rödt vin, flyter af honung in i en, och välla dyningar brusande men lena som bomullstottar.

Hvad det är? frågar du.

Pojke, du som är så ung och lite faren... Längtan du, — längtan är det — plågende styrkande — obeskriflig.

Jag sökte se in i hans ögon ett sådant ögonblick men misslyckades.

Han såg rättfram ner i vattenhvirfveln. — — »Som skummet där öfver stenröset» sade han i det han kastade en snöboll som han format i vattnet, stillsammare och drömmande som sökte han där i forsarna stoffet till hvad han ämnade säga, — »så skimrande hvit var hennes klädning och luftig som en spindelväf. Drömde jag — var jag vaken? Gud i himlen jag det vet! Jag stod som ett ljus stum med andedräkt som flämtade. Månen tittade på mig mellan träden. Omkring hörde jag underliga ljud och hviskningar. Jag blef feg också — — Då log hon — räckte hon handen — sjönk

jag i hennes sköte — kysste hon mig. Eller kanhända det var jag som kysste henne. — Han höll upp och strök sig andtruten öfver pannan med handen.

— Än sedan? frågade jag underlig till sinnes. Och rädd också, ty jag tänkte på hvad jag hört om natten. Än sedan då, Olle?

— Nu gå vi ner! sade han plötsligt och reste sig, kom! Äfven jag steg upp. — — — Det, ifylle han samtidigt, är någonting det som icke kan talas om. Upplevelser sådana måste skrivas de. Och det —. Han tystnade tvärt. Och utan att taga upp tråden en gång till gick han med mig tyst neröfver vallslutningen.

— — —

Julen kom med stark köld.

Myrarna blefvo farbara, bäcken täpptes till i munnen; han sjöng ej så ljudligt och Olle gick tystare än vanligt.

Milan låg utrifven. Vi hade arbetat dagar och nätter, ty julaftonsdagen skulle Olle gå ner till byn. Som ock skedde.

På aftonen tidigt kom han hem. I sin näfverkont hade han risgryn till gröt, stött socker och kanel, ett färskt fårlår, tobak, och åt mig en ask cigarretter.

— Tag, sade han åt mig sedan han plockat upp sakerna, tag du nu och koka oss julgröt. Sådan mor din kokade den hemma sist om året. Jag vet att du kan! Jag ska gå till torpet och be den hederliga karlen komma hit. Det är ej jul mera än en gång om året! Och

hvad anbelangar gubben, så är han en kärnkarl — — Koka gröten! jag är strax igen.

Visserligen föreföll han »lifvad» när han gick, men då ingen flaska syntes, tänkte jag ej vidare på det, kokade gröten som han tillsagt, strödde socker på och kanelen och satte mig att invänta »gästerna». Jag lade för att trifvas stora block på elden; det sken och sprakade väldigt upp genom rökhålet. Ute var kallt så det gnistrade. I norr brann norrskenet. Flammorna sträckte sig öfver halfva himlavalvet och blänkte som månljus.

Klockan blef tio — han blir länge, människans! — Hon blef elfva... Men i fridens namn...! Ska jag tro att han råkat i olycka? — Hon blef tolf... Då måste jag gå...!

Jag tände lyktan, tog Olles bössa öfver axeln och gick ut. Kölden bet i näsa och kinder. Det var nästan kusligt i ensamheten, men jag gick — som förut uppåt vallen. Jag hörde hur bäcken porlade sakta... Men — där satt ju Olle! Han hade då icke varit något sitt ärende till torpet! — Ska du inte komma hem, Olle? Intet svar. Olle, — jag var inpå honom, lade handen på hans axel — Olle ska du inte...

Gud i himlen! Tälj min fasa. Jag begriper ännu i dag icke hur jag kunde handla som jag gjorde — hvarför jag inte flydde — — flydde — —.

Olle var kall och stel — var död.

Han hade suttit och söfts till sömn af kölden och slumrat in. Därpå tydde allt. Intet spår af våld kunde jag förmärka. Ansiktsut-

trycket var en sofvandes. Händerna lågo hvilande öfver knäna, och hufvudet hvitt af frost lutade ner mot bröstet.

Skogen stod tyst. — — — Och inunder isbryggan sjöng bäcken sakta i sorgsen beklämmande vemodston:

»Men — han dög.»

Pilgrimer.

I.

På en grönskande oas djupt inne i vildmarken hade jag byggt min hydda, min framtids hem. I öster och vester var den omgifven af tät och högväxt skog, många många dagsresor lång; ja, så lång att jag ej visste dess ände.

Men i norr var berg, hvars högsta toppar stego högt mot himlen, och om aftonen skymde solen för mig ensamme bebyggare där nere i dalen.

Det var vinter. I dalen, där min hydda var, låg snö, manshöga drifvor som gick upp mot min hyddas fönster, täckande för dagsljuset och solen. Det var skymning därnere, och detta tyngde själen. Jag satt vid min panna, men dunklet i hyddan försvagade mig, tankarna kommo tunga och mörka...

Jag steg upp. Mera ljus!

Jag tände ett ljus hvars lilla låga flämtade och kastade sitt rödaktiga sken öfver föremålen därinne. Till hälften flydde skymningen och jag satte mig åter.

Min själ längtade och trängtade... På dess djup förnam jag törstens känningar. Och det sporrade mig att arbeta, sporrade min lust — och jag arbetade. Tankarne kommo och

foro, stannade ibland och stodo stilla, för att åter fara af, som irrbloss i natten. Förgäfves...! Frukten blef ej så som min längtan velat; så som min själ i stilla stunder sett den — den var skrumpen och full af ojämnheter. — Så fick jag på en gång klarhet! — Ljus! mera ljus! — Lättad steg jag upp. Det föreföll mig så trångt i min hydda och kvaft under dess låga tak. Mera ljus!!! »Jag vill stå upp och gå till mina bröder,» sade jag med låg röst till mig själf och gick ut...

Ute på de hvita drifvorna låg mörkret och därigenom som gråhvita kårar sväfvade dimman, kall och disig. Hvarför mörker — nu...? Det var ju dagen. Under det mina ögon sökte vänja sig i det mystiska dunklet, frågade jag mig själf: Har natten öfverraskat mig? — Nej! Något annat är...

Jag hade själf arbetat mig väg i snön, en smal stig. Den följde jag, och snart kom jag in på en bredare, som ledde in i den djupa skogen. Skogen susade sakta... och mellan de höga furorna for en skälfvande hviskning. Jag hörde det. Och när jag slog upp mina ögon och såg mot skyn, märkte jag hur trädens kronor darrade... »Jag kände mig så underlig... Bakom mig dalen, ödslig och med sin djupa snö, framför mig skogen, mörk som natten och full af trolska makter som hviskade med tusen röster; där det knarade och gned, och där snöripan lät höra sin nattliga låt. Jag kände mig så underlig... men icke rädd. Tvärtom. Jag kände mig så skyddad och trygg i de höga stolta stammarnas närhet. Min själs törstande känningar lindrade och tankarne kommo lättare, ljusare.

Framåt! Framåt! På andra sidan äro mina bröder! — framåt!

Den kalla grå dimman kom smygande in mellan stammarna, och jag skyndade vidare. Allt djupare in i skogen kom jag. Det var som om en osynlig makt drifvit mig. — Tyst! Hvad hör jag?

Ljud af människors röster. Kanske mina bröders! Mina fjät blefvo snabbare, min andedräkt hastigare... Jag hör yxhugg. Och så ett smällande ett rasslande, ett hvisslande i luften hvarefter något föll tungt och doft.

Jag skyndade mig dit hvarifrån ljuden kom — och se! Människor, arbetare, mina bröder var det, som dvaldes här i mörker, i skogens djupa tystnad.

»Hvad gören i här?» frågade jag sedan mina ögon genomträngt mörkret så att jag kunde särskilja dem och trädens stammar.

»Vi fäller skogen.»

»Hvem hafver gifvit eder löfte till det?»

»Rikets ständer — konungen.»

»Ha! ha!» — de skrattade hänfullt. »Fåvitske människa, hvem är du som ej har vetenskap om det? Kapital, en mäktig herre, som är ägare af skogen, äfvensom den mark som du står på, som du går på, om du än färdas vecor — har befallt oss till det. Träden skola forslas till kusten och förvandlas där till skinande guld. — — —

— Ah! — — Så — —! I som arbeten, som bon i skogen bland köld och snö, likt de vilda djuren i sina reden, fån väl också er andel af guldets?

— Unge man — det måtte icke vara rätt beställt med ditt hufvud, du talar en dåres ord — — Hör — desto mera vi arbeta desto

större blir vår daglön — pänningar för hvilka vi köpa nödtorftig mat och kläder att skyla kroppen — — —

— »Kunnen I därmed vara nöjda?» frågade jag.

De svarade ej .

»Hvem jag är» — frågen I. — En ensam man som söker mina bröder. —

Hastigt ur dunklet trädde en ung man, med allvarets prägel på sitt anlete och ögon, klara och skarpa som en ung örn. Han räckte mig handen. — »Välkommen!» Jag blef så glad.

Ären I andra icke mina bröder? frågade jag dem. Men de hörde ej. De hade ånyo börjat fälla träden. — Jag sade till min bröder. — Säg mig, hvarför är här så mörkt? Viljen i icke ha ljus där I ären? — Mörkt? Jag vet ej! Jag längtar ljuset, mera ljus, men öfver mörker ha de andra ännu icke klagat. — — — Besynnerligt!

Märken I ej mörkret eftersom I ändå kunnen arbeta ?

Min bröder suckade. Han svarade mig ej utan gick bort äfven han att arbeta, itly han hade många att föda. — — Jag stod ensam.

Den skarpa vinterkylan nöp i näsa och öron. Ansiktet sved. Men de arbetande hade tagit af en del kläder och stodo i byxor bara och en tunn skjorta på sin öfverkropp. Rimfrost täckte deras hår och i deras skägg dinglade pilar af is liknande takdropp om våren.

Och af deras varma, af svett våta kroppar, steg upp en sky af ångor likt då vatten slås på en uppvärmd ugn. Beklagansvärda män-

niskor! tänkte jag — älsken I öfverdåd och tråldom högre än lifvet — —?

Mitt hjärta fylldes af medlidande. Jag sökte tala men orden genomträngde ej mörkret. Min röst var svag, ej ljudande nog — och människornas sinnen voro kalla.

Orden förklingade ohörda, blandades samman med yxhuggens knastrande och trädens dofva fall och nådde ej de arbetandes öron.

Och dessa hade ej tid. De hade många att föda och i deras daglön fattades ännu — Med ömkan i min själ och med sinnet tungt gick jag bort.

Så nådde jag ändtligen skogens ände. Huru långt jag vandrat visste jag ej men det måtte varit många timmar ty jag var mycket trött. Jag satte mig att hvila i skogsbrynet. En flik af morgonrodnaden kastade just nu sitt rödak-tiga sken öfver nejden och lät mig se. — — Jag såg — — Det var en stor slätt som genomskars af en i många bukter gående flod, hvars vatten flöt med stor hastighet. En stark lutning från höjderna långt bakom gaf vattnet fart. — — Det sjöd och brusade — — —

Efter flodens stränder, som lågo lågt med vattnets yta, voro väldiga hus med skyhöga skorstenar ur hvars öfversta ändar en lätt svart rök bolmade. — — —

Omkring, spridda här och där lågo olika stora hus, rödmålade, och med hvita knutar. På marken framför dem grodde gräset och på den gröna mattan lekte små barn i yrande lust. — Här bodde lyckan visst! Och mina bröder. Jag beslöt förvissa mig och gick fram. Ett öronbedöfvande larm och dåan mötte mitt öra. Jag undrade hvad — — —

Husens rum och gångar genomgick jag, beskådande de väldiga, sinnrikt inrättade maskinerna, eldstaden och allt, allt. Jag vandrade bort till de höga bergen därbortom och besåg grufvorna, steg ner i jordens inandöme, där det var hemskt och svart som natten, steg upp igen och tittade in i de små husen och — — —. Hvad jag såg? Det mäktar min pänna ej omskrifva! Fattigdomens fattigdom, och — krona — — —! Mammans dyrkare och hårdhets män hade där farit vägen och plöjt djupa, breda skarpskurna fåror i ett folks breda lager — — sugit märg och must ur kropparna och lämnat själar kvar, krossade ituslitna till trasor och flikar, att rida dagen ut — — —

Jag såg arbetare vid maskinerna, tunna köttlösa varelser, som om de ej mekaniskt rört sig, jag tagit dem för formade modeller eller — egyptiska mumier. Jag såg gamla män med silfver i sitt hår, skrupna ansikten och knotiga lemmar sköta sitt kall med möda — — Unga män, gubbar i sin ålders sommar, med insjunkna bröst och lutande gång och på hvilkas ansikten lifvet redan satt det tunga arbetets — satt hopplöshetens brännmärke. I bergens schakt och trånga mörka gångar såg jag grufmän med sotiga svett-drypande ansikten och uppvikta ärmor, brytande malm ur bergen, från vars väggar småkryp kröp och vatten sipprade i en aldrig sinande ström på grufmännens kroppar, bildande djupa pölar vid deras fötter och vätte dem — —

Jag såg i deras boningsrum; där var trångt och smutsigt — med väggar mörka som synden, och taket där spindlar i årtal väft — Jag såg in i hem som kärlek byggt och lyc-

koträngtan — — Oh! Kvinnor, afmagrade med ihåliga, färglösa kinder bad mig stiga in. Små barn klädda i usla paltor krälade på golvet framför med tårade ögon. Jag räknade till 8 till 10 till 12 små, små och stora. — På borden såg jag mat: skålar, hvari låg jordpäron och fisk, som hade rödgula gålar, och i stånkor och krus som ock prydde borden, förskämdt vatten.

Jag såg gamla män och kvinnor, förbrukade varelsor med stela leder och lemmar, vrida sig i plågor. Jag såg unga män med kloka ansikten och breda skuldror, stulta omkring på konstgjorda ben och andra olyckliga som fått borttryckta sina armar af något djefvulskt verktyg och måste matas som små barn — jag såg unga kvinnor — nästan barn — vyssja till sömns på sina späda armar faderlösa små. Sorgen — hopplösheten hade tårt deras ansikten, de bedragnas, att de liknade skuggors, med uttryckslösa stickande ögon och kallt leende mun.

Jag såg unga män och ynglingar som druckit sig druckna af vin, ragla fram på vägar och stigar under skrål och tjut rifvande hvarandras skinn blodigt och rasande som vilda djur. —

II.

När jag sett allt detta började jag förnimma känslor, liknande dem jag känt, om jag vandrat öfver ett slagfält dagen efter en strid. Ängest, vrede, sorg. Sorg öfver människor-

nas, som skulle varda »ett beläte skaparen likt», blodiga kamp för bröd och lif. Vrede, namnlös vrede öfver orättfärdigheten, öfver mäktigas och våldsmäns grymma egoism och hårdhet — — — Och mörkmännen! — de som... Vid dem vämjdes min tanke komma. Jag tänkte: Dessa fabriker, dessa grufvor — hvad äro de? — Deglar!

Väldiga, afskyvärda kär! hvori man smälter till guld... guld! materiel som med människors möda, svett, välfärd och lycka köpts — Jag ryste — — —!

Jag sökte tala om ljus, om tro, om hopp med dessa olyckliga, dessa som sällan fingo se solen, se himmelens blå, som sällan fingo smaka lifvets sötma, frukter som jorden gaf, men tviflande logo de. De förstodo visst ej...! Maskinerna stampade och luften genljöd af dunder och då!

Upp ur grufvornas schakt där jag gått jagade mig med käppslag och smädelser grufvornas fogdar. De sjuka och kränka dem jag ville hugsvala och hjälpa med tröstens ord skakade på sina nedböjda hufvuden och hviskade: Din blick är skygg och ditt väsen, och så osäker klang har din röst. Du är en bedragare visst, en scharlatan...

Sårad djupt, med kinderna röda af harm vände jag mina steg tillbaka...

I skogsbrynet där träden grönskade, på hvilkas blad solens första strålar lekte, satte jag mig och grät bitterligen.

Då jag hvilat — huru länge vet jag ej — hörde jag en röst som talade ur skyarna. Det lät som när åskan mullrade om sommaren. Blixtar genomskar luften och det blef ljusst

som om solen lyst många gånger starkare. Så talade rösten: »Statt upp träl ur din vända och följ mig! Se, din dag är kommen då det skall till verklighet varda, hvad som predikats från begynnelsens början; som talats af vredgade vågor, som hafvets yta speglat, som dånat ur forsarnas fall, som lilla bäcken porlat, som furuskogen susat, som suckats ur tusendens bröst: Frihet! Frihet! — då betungade och trälar skola kasta sitt ok och blifva vid sitt värde...»

Jag förundrades högligen att höra dessa ord så ljudligt talas från höjden där jag intet kunde se! Och jag frågade: »Hvem är du herre, som så talar?»

»Jag är den makt genom hvilken de sorgsna och betryckta bland människorna, skola vinna glädje och frihet, sol och ljus!»

Om ännu mer ville jag spörja honom, men han var försvunnen.

Blixtrandet hade upphört, solen lyste som förut och jag var åter ensam — nej!

Fram ur skogen kommo öfver sten och stock, hastiga som vindilar, i stora flockar, de som där hållit på fälla träden. Min broder, den unge mannen kom emot mig, med glädje och ifver målad i sitt ansikte, och ögon som lyste. Stå upp min broder nu är samlingens dag! Du hörde lystringen nyss? Kom låtom oss följa...! Ja, låtom oss följa!.. hörde jag tusen stämmor säga. Mitt bröst fylldes af onämnbare känslor...

»I viljen då vara mina bröder?»

»Det vilja vi...!»

Vi begynte att gå. På slätten mötte gruffolk och andra med sotiga ansikten, söndriga kläder — och kvinnor med barn på sina armar.

Lefve befriaren...! Lefve folket! Ljöd det med hänförda rop... De kommo från östan och västan, från söder och norr; liksom då i töväder en snöboll rullas utför en sluttande höjd, så växte hopen allteftersom den rörde sig framåt, hvilket liknade böljegang på hafvet.

Många dagar och lika många nätter hade vandrigen varat, då hopen ändtligt nådde slutet af de öde vidderna. Framför utbredde sig en grönskande slätt med odlade tegar, men inga människor bodde där. En dag fingo vi se ett högt berg långt borta. De mörka konturerna däraf tecknade sig högt, högt upp mot himmelens hvalf. Många började ängslas och tala feга ord: »Berget ligger i vår väg... vi komma icke öfver... Låtom oss vända åter!»

Så talade de, men de starka och trosvissa sade hoppets ord till dem och styrkte dem och så gingo vi vidare. När blott en half dagsresa var till berget, det af så många fruktade, kom en resande farande vägen fram och mötte oss. Hans vagn som var blänkande svart och — gul af guld som glänste i solstrålarna, drogs af tvänne par hästar, skinande svarta äfven de, och med seltyg och mundering belagda med silfver och guld. Den resande själf var klädd i finaste kläder, hvilka dolde en gestalt som var onatur, en vrångbild af människa. Hans ansikte, som var rödaste rödt och köttigt så kinderna kommo i darrning vid minsta rörelse, uppbars af en hals som liknade en oxes... Och som han satt, den resande, på mjuka dynor i sin vagn, nådde hans mage ner till låren och hvilade på dem...

Vår hop delade sig itu, så den resande skul-

le kunna komma igenom... Han lät hålla in hästarna: och frågade. Hvilka ären I, och hvart ärnen I er?

Hans min var högmödet, hans blick härskarens, hvarföre vi, troende det var kungen själf. blottade våra hufvuden och svarade: »Vi äro hemlösa och ärna oss långt bort... Kanske på andra sidan hafvet...»!

När vi sagt detta lät mannen höra ett stönande ljud, och blef blek såsom af häftigt vrede, hvarpå följde att hyn blef grå som askan ur en ugn.

»Hvad skolen I göra där?» frågade han vidare.

»Vi voro människor, svarade vi, människor af kött och blod med känslor och sinnen att lefva ett lif, men vi ha blifvit trälar ställda jämte djuren, då vi ville stilla vår hunger, och skyla våra kroppar för snö och regn. Den vi söka är befriaren!»

Öfver mannens ansikte for ett leende... Mån I gå hvart I önsken...! Sen I berget därborta? Ja. — Af välvilja för eder, och utan att I bedt mig, vill jag göra eder bekanta med vägarna. När I kommen här fram skilja sig vägarna och det blir två, gån uppför och rundt berget, det är den bästa för eder.

Och så for han. Det sista ordet ljöd skarpt och hårdt, och jag såg i hans ögon glimtar, hånfulla, spefulla glimtar, och uttryck i hans ansikte som liknade en skadeglad liten djävuls... Många sågo det ej; De blottade ännu en gång sina hufvuden, — till tack, och manade att gå vidare.

Vi funno vägen, som sades, och vi gingo den, gingo dag och natt. Vägen befanns obanad, fylld af nedrasande klippblock, stenbrott

och djupa klyftor. Och om natten då inga stjärnor lyste, och mörkret låg som en enda svart tät slöja stego många fel och störtade utför de branta klippafsatserna och slogo sig till döds vid dess fot — många råkade i mörkret vilse, föllo ner i bergets skrefvor och bråddjup och kommo icke mera upp...

Mannen i den glänsande vagnen; han med de guldstickade kläderna, de tjocka kinderna var en bedragare! Under välviljans mask hade han talat lögnen och fört oss på vilse väg...

Slutligen voro vi dock öfver berget nere i dalen.

Och då talade rösten: »Vare frid med Eder! Vid er längtans mål ären I... Eder starka tro och trängtan hafva fört Eder och jag bjuder hvilan, lönen för tros styrka. Ljusets fiende förde eder på orätt stråt där döden lurade... I som här ären voro försiktiga och varnade för farorna, men de ville icke lyssna, gingo egna vägar somliga och föllo ner i djupen... Jag vet allt...! Jag vet att de voro hjältar många som hvila på botten af klyftorna, vid stenbrotten, ty de offrade sina lif för den andra som steg vilse steg... Tårar, glänsande som dagdroppar, droppade i den talandes hvita, långa skägg under det han talade — men, jag skall straffa honom den nedrige...! Jag skall resa vårdar på de fallne hjältarnes grafvar; jag skall bygga upp åt eder hus med flere våningar och rum, där I månne få samlas och icke mer begifva eder af på vandringens farliga stigar. Jag skall gifva eder bröd, I som hungren, trots att I arbeten med svett och blod... Jag vill gifva eder af jordens öfverflöd, frukter som komma af dess saft och väta och himlahvalfvets sol. De skola ej läng

re multna framför lystna ögon, blifva drank och oskråde, uti tätta stenpalats och unkna källarhvalf — nej! I som arbeten och bären egna och andras bördor, för att blifva starka och lustiga för värfvets skull, skola äta dem, och släcka törsten med dess saft. Ljus och glädje, hoppfullhet och lycka vill jag gifva eder...

Han hade talat... »Vänd åter i frid, jag skall följa tätt i edra spår».

Men vi dristade fråga: Vördade fader, hvem var den som förde oss på vilse väg? Han svarade: Eder herre var det, den åt hvilken I arbeten och offren allt — edra armars kraft, eder lycka, edert lif...!

En skälfnings lopp genom de tätade lederna, och ett mummel, doft och hotande likt en annalkande cyklon hvars kännemärken äro sjöfarandes rädsla — steg upp från hopen. Händer sträcktes och man bröt ut i ord hvilka i styrka täflade med åskans mullrande en varm sommardag... Ve! Ve! Ve öfver de skändlige, som ej aktade för rof att gifva oss till pris åt undergången. För slem vinnings skull...! Ve...!

Och så ropades: låtom oss söka honom i hans hus... Han är icke längre värd att lefva!

Marken skälfdes under de hundrade och tusende fötternas tramp och luften genljöd af sorl som från en frambrytande vårflood.

I sitt hus, som liknade ett befäst slott, med pelargångar och gyllne torn, hade han sitt gästabad, den stora lögnaren, då den framtagande bestraffande massan bröt in öfver dem, såsom en mot stranden vältrande flodvåg.

»Nu är inne vedergällningens dag».

Lögnaren rycktes med, bort från de dignande borden och ut bland massan... Ingen

lyssnade till hans jämmerskrin... Döda honom!
Döda honom, ropades det.

Då steg fram ur hopen den unge mannen; han med de allvarliga dragen och de skarpa ögonen och ropade: Håll!

Och man höll upp. »Den skyldige är dömd af sina gärningar. Men vi skola icke låta komma vår hand vid honom. Vi taga honom med. Allt folket skall dömma gärningens lönty folkets röst är guds röst. Vi taga honom och sätta honom på stadens torg där alla må bekika honom och alla må säga sitt ord.»

Det reddes en bår af knotiga stänger, på den lades den stora lögnaren och bars turvis af folket. På torget, i den stora staden, där tusenden och åter tusenden vandrade an och af på gatorna, staplades upp en hög lådor och fat och därpå sattes han.

Hans mun var ej längre högmodets, utan den djupa feghetens och rädslans, och blicken som förr var härskarens, var skygg som harens då han jagas af de stora djuren. — Kindernas tjocka kött hängde slappt ner och hyn var grå som aftondimman. Allt folket stannade inför denna ynkliga syn, man efter man, kvinna efter kvinna omslutande den arme med en bred och ogenomtränglig mur.

»Hvem är denne man, och hvad ondt har han gjort?» sporde man med ömkans ton i sina röster.

Han med örnblicken steg upp. Han kunde se öfver allt folket och han såg med ljungande blick. Och hans röst skälfde när han ropade: »Denne mannen», han pekade på den oformliga massan på lådorna, »är den åt hvilken vi arbeta. Hans lydiga tjänare ha vi varit; vi följde hans vinkar, i snö, i köld, i regn och

hetta; Vi ha för honom trotsat hungerns och törstens känningar, vi ha försakat sömnen. — — — Vi ha offrat våra kvinnor som födt unga släkten dem han fostrat denne man vid smältugnarne, vid maskiner, där dess blod blef vatten, och kropparne byten för sjukdomens härjningar... — För detta allt har han förtryckt oss... har han hånat de svaga ibland oss och trampat under fötterna våra önsknigar. Han har undanhållit våra löner, bjudit oss till föda unkna rester och till andlig spis mörkmäns usla svada... Var äfven hans vilja att föra oss, vår tro, på vilsna vägar hvarunder många funno döden... Han har... — talet förstummades... »Nog...! Nog... hvarpå följde ett skri af hämd hat och vrede. — Massan hade ryckt ner från dess plats den brottslige och... jag vaknade.

Men ännu, sedan jag fullt visste att jag var vaken hörde jag såsom bortdöende ljud den syndarens dödsskri... Och det liknade en sprucken klockas skräll hvars kläppar ursinnigt piskade metallen...

Plankbärare.

Invid den lummiga alskogen, på stranden af en lugn hafsvik, står sågen; längre bort, några famnar ifrån ligger brädgården med sina hundraden plank- och brädstaplar, en del låga, en del höga ända mot skyn.

Det är sommar. Klockan är sex på morgonen. Nyss har ånghvisslan med en fräsande skarp låt, som gaf eko i skogen och bergen, signalerat vaktombyte. Det går med dubbla skift. Och nu synas de komma, både de som varit ute om natten och de som om en half timma skola begynna. De förra se trötta ut och bleka. Hos många stöter ansiktsfärgen nästan i grått och ögonen ha ett slött uttryck under halfslutna, hos många, rödkantade ögonlock. De, som skola börja dagen, komma ut ur husen. Unga män, gamlingar med böjda ryggar, och barn. Somliga tyckas ha vaknat af signalen nyss, ty de se yra ut när de möta dagsljuset, rusa brådskande åt ett håll, en smula vingliga, liksom flugor när de se lampskenet. — Den halfva timmen är förlupen. I sågen går det redan. Nere i brädgården smälter det och dånar och rasslar i kapvärken, tec-

ken som tyda på att arbetet där är i fullgång. På banan, som går från sågen och ringlar neröfver genom brädgården liksom en orm i dess slingringar med en halfcirkelformig krökning på midten, stå i en klunga, några också afsides, bärare, som skola bära bort det sågade virket och lägga det i staplar. Några af bärarne börja röra på sig. Men blott några steg så vända de igen, en del med blicken sänkt för att igen lyfta den och säga något. Det är oro i lägret! —

Somliga låta undfalla sig grofva ord och svärja dessemellan, gifvande bekräftelse åt sina ord med korta liffulla rörelser med armarna eller benen.

Har detta afgjorts nu? — på bolagsstämman igår? utbrister en plötsligt, en liflig figur, stannar och kör ner händerna knutna i byxfickorna så att de puta ut.

— Hvad för något? Det är den som kommer sist, den ene bland de sex, en knubbig karl med bredt ansikte som frågar. Det hörde du väl! säger den närmast stående såsom till svar.

— Hörde! säger bredansiktet och drar upp ögonbrynen litet och öppnar sin mun till hälften. Jag kom ju nu först!

— Något sakta och i det han sparkar undan ett trästycke som ligger vid hans fot, så det flyger, säger åter den förste: Det vill säga att dom ruskat af med millionerna då... eller —

— Hvad fan pratar ni för smörja, afbryter bredansiktet med höjd röst och ett leende under skägget. — Tala tydligare! Du med din likbjudarmin! tillägger han och ser på den förste.

— Denne tittar upp. Hör efter! Så slipper du fråga — och jag slipper svara!

Så säger han igen efter en paus: Jo. Ser du, bolaget håller på och kappsejsar. — — Och vi allesammans kommer att sägas upp.

Se så. Nu har du hört det.

Bredansiktet spärrar förvånad upp ögonen och tiger.

En tredje man en liten med bleka drag skratrar kort och tvunget.

— Hur gick det Röning — jag tror han blef stum? Vi ska ej ta oss så hårdt vid, fortsätter han därpå ironiskt och med hån i rösten. Sista dagen på aftonen går vi naturligtvis dit upp och hämta vår andel i vinsten som nog inte är så liten. — — Isynnerhet få de gamla som gått här sedan de —

— Hämta! afbryter bredansiktet och spottar så det yr. — Hämta — hvad för något?

— Om kassan är slut — —. Slicka där pängarna ha legat kanhända? Fy fan! Hvilka missfoster till människor vi råkat bli! Som kan ligga i och träla ett helt långt lif och ändå vara pank, när man bort ha ägt hem, jord och pengar också på gamla dar. »Men den arme spar och den grömme nöter», sa' mor min alltid. Han tystnar, sänker hufvudet och går ett slag. Så stannar han, höjer hufvudet och säger på nytt i det han höjer rösten, som ändå låter grof och djup: Dom sköflar skogarna likt skogseldar de här träpatronerna — Lefver godt — det syns nog på magarna! — och åt oss som fått nöja oss med rester till föda, förlegade varor från magasinerna — åt oss säga de när det är slut på härligheten: »För er har vi nu icke längre bruk». »Ni måste se

er om — på annat håll» och dylikt. Alldeles som vore vi lånta!

Hm! Men jag undrar jag om man inte efter trettioårigt arbete i ett samhälle är ett dess rotväxta träd, som har hemortsrätt och rätt till saf ur jorden att lefva af.

— Bra talat! inkasta några ur hopen retsamt. Bredansiktet rodnar, men säger ingenting. Ett par skratta.

— Ja, och sant med! infaller en fjärde, en grof karl med rödaktiga mustascher och mössan skjuten bak på nacken, och ser ogillande på de skrattande.

Det ha vi sett och det ser vi, att arbetaren honom gör de som de vill med. Förrästen, det rår vi själfva för! Arbetsgifvarna kan vara eniga de. Som trädde på ett snöre, men vi —

— Vi har, säger den bleke med lugn stämma och sakta, i alla händelser icke fått stanna kvar här så länge härefter — — Faktorn upplyste oss ju om för ej länge sedan, att det skulle blifva maskiner i stället för oss — —

Det höres enstaka skratt.

— Hvad skall han göra själf sedan, har han tänkt?! utbrister den röde med ett skratt. Bli smörjare? Det duger han till. Maskiner äro döda ting, men litet smörja behöfva de likaväl.

Bredansiktet ser hastigt först på den röde, sedan på den bleke, som tager sin vänstra hand ur byxfickan och gnuggar sitt ena öga som hade det kommit dit ett grand. — Du gråter väl inte? — Bredansiktet ler ett bredt leende.

— Hämnaden är ljuf, replikerar den andre och kör åter handen ner i byxfickan.

— Den röde harsklar sig, ömsar mössan på sned än mot ena örat än mot det andra; sedan

den kommit på sin ursprungliga plats på nacken, återtager han ironiskt: Tänk...! Plankbärare utaf järn! — Som kunde bära i ett utan att tröttna — och som inte behöfde någon mat... Hvilken snillrik uppfinning. Men nog finge de vänja sig till med respekt för sådana inrättningar, förmännen... Maskiner äro ej så lenhändta dom och beskedliga, som vi... som du Matts till exempel... Du som aldrig kan bli arg.

Efter denna retsamman anspelning åt Matts, en hufaxlad figur med dumt utseende i det pussiga ansiktet, ser den röde på honom med föraktlig blick, spänner ut näsvingarna och börjar skratta bullrande som åt en kvickhet.

De andra skratta med, korta skratt, förutom den hufaxlade, som rodnat och fortfarande ser dum ut. Såsom till svar utbrister han slutligen med någon indignation: Är du något bättre du?

— Jag?

— Ja du! Förrästen skulle det vara förtjänstfullt det — att kunna vara arg?

Sedan han sagt detta håller den hufaxlade munnen, som är sned uppåt näsan af tobak, öppen i väntan på svar.

Den röde ler inåtvändt.

— Har du ej läst, Matts, infaller den bleke, hvad en skald säger? Mins ej hela världen, men den slutar så här: »den dag då folket ryter i vrede».

Han ser naturligtvis en framtidssyn i det skalden, att folket för lidna oförrätter genom ett vredesutbrott skakar af sig oket.

— Jag, fortsätter han och ser stelt snedt ned mot den plats där Matts står, ser ingen stoltare syn än en man när han blir vred, — om han har befogade skäl nota bene.

Den hufaxlade skakar ogillande på hufvudet.

— En var äger väl rätt att vara huru han vill... vred eller motsatt, hvilket det behagar honom?

— Inger orsak... hånar den bleke och höjer blicken. Var så god! Och tillfogar i annan ton: Men det är detsamma att tiga som att afstanna i växten.

Det ginge klent med utvecklingen i den rätta riktningen om allt folket skulle tänka med en minister vi vet som sade: »Det är bra som det är». Har du förstått mig?

Så tar han upp sin messingdosa, snusar hvarefter han utan att invänta något svar vänder ryggen.

Den kufaxlade ömsar bussen längre upp mot näsan, ger den bleke en förstulen blängare, men säger ingenting.

Den femte bäraren, »den tyste», står litet afsides. Han säger något, men så lågt att ingen hör det tydligt.

— Hvad säger han? frågade bredansiktet och ler ironiskt. Var det ett fruntimmer som gick förbi?

Den röde och den bleke gapskratta samt en sjätte bärare, en lång räkel med ljust hår och tillplattad näsa, hvilken tills nu sysslat med en ställning; den kufaxlade ser road ut.

Bredansiktet stryker själfbelåtet med handen en gång öfver hakan som skjuter fram med rödaktig skäggstubb och fortsätter:

— Talade jag bara en gång om dagen, och knappt det — nog försökte jag kämpa fram orden alltid.. Så att de hördes! Det går så lätt att man missuppfattar, tillfogar han med blick på »den tyste».

— Jag sade mig instämna med Matts, upplyser genast denne lika lågt och lugnt som förut. Hvarje människa lefver som det behagar henne själf — och därmed jämt!

— Får! utfar bredansiktet halfhögt.

— Parasiter... brummar den röde.

— Se opp — här kommer ett lass, kommanderar den bleke och visar uppåt banan. I susande fart kommer en vagn lastad med höga plankskrot hvilka svaja af vagnens svängningar och hota att rasa ner.

De skynda undan. Se, säger den röde och visar efter lasset — banan sättes och suckar som ville hon ramla isär af en sådan tyngd! Hon är murken förstås... Gammal som Adam... Men inte bygger de en ny — — nej, inte förr hon kräft några människolif — — det är så vanligt det!

— Du Rud! — säger den bleke och klipper med ögonen. Du förstår då håller ingenting — —! Kra —

— Då vi äro samlade alla så börjar vil uppmanar bredansiktet högt. Vi får tala om kraschen sedan. Jag anar att samtalen en tid icke kommer att röra sig om annat stort. Han ser på sin klocka... Redan tio minuter öfver tiden... Pojkar, — det duger inte — då det går grofvirke.

— Det syns nog, inflikar den långe med ett bredt smil och pekar nedåt banan där bryggor ligga i rad med manshöga plankskot. Andra laget har börjat de, anmärker han därpå, fattar sin bärputa han lagt fram på ett bräde, kastar den öfver axeln och går. De andra följa exemplet, tysta, en efter en; somliga dröjande andra åter med ifver i rörelserna.

— När man tittar neröfver är det icke utan

att man känner det bjuda emot, säger den bleke dystert och sakta. Jag känner mig i dag håller inte riktigt kurant.

— Så-å — —

På första bryggan ligger furuplankor, sju tum breda och två och en half tum tjocka. De som ligga öfverst äro långa och se massiva ut. Den kufaxlade är först framme. Han ser ett ögonblick som spörjande på de öfriga; går därpå hastigt intill skoten, lyfter på plankorna och säger sedan, afsiktligt och med morskhet i tonen: Grufvar ni er för dem? — Tag hit dem åt mig...

— Ah — var inte så het! — varnar den röde lugnt. Det är jag... min tur. Bara jag får knäppa på mig oket så.

Han krånglar några ögonblick med putremmen som slagit snodd i armhålan där den skall ligga, och svärjer en tyst ed.

Upplifytaren, bredansiktet, lyfter pröfvande plankorna och säger: Dom är tunga!.. Som dom se ut... Dä ä dom. Och i det han ser på den röde som nu är färdig och står beredd anmärker han med ett tvunget leende: Om du skulle kurka Rud...

— Kurka... Det är möjligt. Men — — Det är att pröfva så länge det håller... Opp, få känna! tillägger han, rager i och hjälper upplyftaren med bördan, hvilken med bägges förenade krafter kommer på upplyftarens uppsträckta armar i luften. Hhō-sch-sss — Bredansiktet är blodröd i ansiktet, hans kropp skälver litet och armarna öfver hufvudet. De börja »knäa» under tyngden, men då kröker den röde sig mot bördans undersida, låter bördan komma på bärputan, makar den med sin bärkrok så den väger jämt och går.

Upplyftaren låter armarna sedan de befriats från bördan falla maktlösa efter sidorna. Det var ett helvett!... Scho! — —

Den röde rör sig mödosamt och sakta fram på ställningsplankan som leder på stapeln. Hko-sch-sss! ger han ifrån sig. Det var en — — Hko-sch-sss! — — den värsta satan!

Slättningsplankan sviktar och blir böjd som en båge. De öfriga bärarna gå inte genast efter som är vanligt, utan dröja och se på. Somliga med ett spändt uttryck i ansiktena, somliga med öppen mun hvori ligger ett svagt löje.

Med ängslan i ton säger blekansiktet:

— Jag tror den springer!... Det vore döden... eller krossade lemmar, tillägger han därpå medlidsamt. Sedan den röde är framme, gå också de och ta bördor hvar och en i sin tur. Så fortgår det utan många ord till frukosten — —

När det igen är tid, taga de på putorna genast, utbyta några likgiltiga ord blott till hvarandra och börja brådt, ty det återstår ännu mycket kvar af virke på bryggorna.

— — —

Efter middagen, genast bärarna mötas säger den bleke allvarligt, och sakta: När jag gick ner mötte jag faktorn...

— Nåå? De ringa sig omkring honom och sträcka fram halsarna nyfiket.

— Och så frågade jag honom, fortsätter den bleke efter en kort paus, hvar vi skulle göra af $2 \times \frac{1}{2}$ 6. Vet ni hvad han svarade? Så här, kort och argt: »Dumma djäflar! Att

inte jag kan bära utslag* i fickan det borde ni begripa! Fullburen! Hvem har satt något bestämt mått för det? Fortsätt! Det är högt i taket!»

Därmed syftade han på himlahvalvet, ty han gjorde med handen ett tecken uppåt himmelen. Den bleke tystnar och ser på de öfriga. De se på hvarandra med olika uttryck i ansiktena. Bredansiktet spottar ljudligt och murrar därefter något som inte kan uppfattas. Matts vänder sig halft om och ser upp mot himlen, Med då där ej var annat för blicken att taga fäste vid än ett högblått obestämt och en brännande sol som bländade honom, sänkte han hufvudet, knep ögonen och vände sig åt motsatta hållet, tog upp en sticka som han formade till en tandpetare och började peta sina korta uddiga ämnen till tänder; den långe mumlar ett utdraget, tveksamt: hm! hm!; den röde hostar till och ser åt ett håll med gnistrande ögon och i det han gör en hastig half vändning med sin öfverkropp, utbrister han darrande på målet: En sådan!... Och afbrytande sig själf vänder han sig till den kufaxlade sägande med ironi i ton:

— Matts, hvad säger du nu?...

Matts tiger. Han flyttar sig närmare plankskotet, och i det han med sin bärkrok tillämnar en börda åt sig skriker han:

— Det angår dig inte — hvad jag säger!... Men du — du bråkar jämt. — En faktor ska väl ändå ha rätt att säga någonting, tillägger han liksom urskuldande.

Den röde ställer sig bredbent och ser förkrossande på honom:

* Plats för virke = stapelfot.

— Lycklige, barnsligt troende Matts!... säger han med långsam betoning och ler.

Matts vänder ånyo bort sin blick och ser envist åt ett håll utan att svara.

Den bleke ser ner och leker tankfullt med tåspetsen på plankan han står, där det ligger barkflisor och spån. »Den tyste» ser långtansfullt upp mot löfdungen i sin hvita skrud af hägg, som blommor och doftar svagt dit ner.

— Vi har härliga dagar nu!... säger han sakta och tyst liksom till sig själf.

— Med flugor i maten, vägglöss och lån-ga nätter, och svettiga dagar och... och svag-dricka infaller den bleke hånande.

— Jag hade lust vi satte en gräns för dylika förmäns fogdeegenskaper! återtager med en blick på Matts den röde hetsigt. »Dum djäfvul» — det är väl inte språk det! — af en faktor. Som skall gå före med exempel. Han är satt öfver oss för att han skall leda arbetet, och — därför att han sitter inne med betydligt större intelligens än de flesta af oss; men inte skall han vara brutal inte, då man frågar höfligt i ett ärende som angår honom likaväl som mig! Det är ingen intelligens!... När ha vi förrästen hört att intelligent folk ha tagit sig upp?

Kommer han hit upp en gång, tillfogar den röde och sänker något rösten och säger samma ord, kröker jag honom under bördan helt sonika. Så här... Han gör en hastig rörelse med armarna. — En liknande som jag fick i morse — — 'den vore lagom!

Bredansiktet ser gillande på honom.

— Det är rätt, Rud! De böra få pröfva på själfva. Det vore rättaste medlet då de äro djäfliga...!

— Röning — utbrister den bleke med tillgjord salvelsefullhet, — du svärjer med ett!

— Tja! Bredansiktet drager upp ögonbrynen litet. Inte är det vackert — det vet jag, svarar han, ler och stryker med handen vårdslöst öfver ansiktet. Men, hvad fa... Stopp! hvad ska en ta sig till. En gammal — hund som jag går inte att vänja att sitta då han är van att gå... springa. Svärja är ett invant ont som — som man måste ha till uttryck då man blir arg — var det så, ifyller den röde och visar sina tänder. De tre, Matts, den länge och »den tyste» ha tagit verktygen på och stå färdiga.

— Jasså! säger den röde åter och vänder sig om, ni väntar på oss. Nå. Vi ä färdiga vi med! därmed spänner han och den bleke på putorna och gå också de.

— De kunde få komma och säga upp oss redan i dag, puttrar den röde retligt. Jag är led vid det här! Då man inte förtjänar så att det räcker till föda och kläder då... Som vi sliter...! Vi behöfde ha 60 kronor i likviden minst! Han suckar.

— Ja om det skulle räcka, utan att man blef skyldig så, säger den bleke instämmande.

Så tager de i tur sina bördor. Och arbetet fortgår, utan att en säger något. Blott dofva smällar höras i närheten, då bördorna falla ner, och korta ansträngda stönanden när bördorna lyftas.

Solen kastar sina brännande strålar lodrätt ner.

— Det är hett! säger en röst, brytande tystnaden.

— Ja-a, svarar upplyftaren lika entonigt. Han är halfkokt, där han står i solgasset med

svett som stekt flott öfver ansiktet. På bägge sidor från tinningarne och ner mot hakan löper en mörk fåra där svettdropparna flyta. Han torkar dem men de komma igen.

Bärarna gå och komma, oupphörligt, som en löpandé lina. Gå! — nej de springa. Springa, som vore de piskade, deras andedräkt är kort och flämtande, som hos en dragare för ett lass.

Plötsligt höres knallen af ett skott. De afstanna ett ögonblick. — Hvad är det? Bredansiktet som böjt sig ner, rätar åter upp ryggen, tomhändt. — Hvad skjuter dom för?

— Saluterar för kungen, begriper du! säger den bleke slagfärdigt.

— Kungen —!

— Ja kungen... Vår chef han är ju kungen — för det här riket... Den bleke beskriver med sin bärkrok en krets i luften. Och vi magra nöt hans trogna undersåtar — — —

Så ljuder ett andra skott — — ett tredje. Alla bärarna, utom Matts och den tyste, instämma med ett ljudligt och utdraget: hi—o! åtföljdt af ett samstämmigt skallande skrattackord.

— Hån som hån! skrattar den bleke.

— Hvad skjuter dom för? undrar ånyo bredansiktet och ser spörjande upp mot land. Det är kalas däruppe — på herrgården, upplyser den långe. Jag såg flere fina damer och herrar gå ditåt nyss.

— Så. Fina — inte magra väl, med ihåliga ögon och rynkiga i ansiktena? frågar den bleke ironiskt.

— Ånej. Jag såg dem också, säger den tyste. De sågo rödkindade, välmående ut, hade hull kvinnorna — damerna skulle jag säga! och

fint skinn — breda höfter och svängda i ryggar.

— Tackar jag! Den röde hånskrattar och gör en grimas. Min hustru är torr som ett skinn hon— —! Men så har hon fått lära sig lefva ock, tillägger han med sänkt röst— — har födt fosterlandet sju stycken pojkar.

— At baggbölarne att slita upp! infaller den bleke hastigt.

— Men, återtager den röde, de där damerna i hvilken mån gagnar de landet?

— Uppfostrar våra flickor... infaller den bleke åter.

— Fin uppfostran! — att vara högfärdiga när de komma igen.

Den röde fnyser förargad.

— Kör på! uppmanar han bredansiktet. Vi har ej tid till resonsemanger — om vi skall få kväll i dag.

Så begynna de springa. Det går en lång stund, bredansiktet har tagit af kläderna och står i bara skjortan. Ena ärmen är våt af svetten han torkat ur pannan. Han lyfter just armen för att torka ett nytt tag då han hör ett brak, ett smällande och därpå ett kort skrik.

Matts kommer fram mellan ett par staplar.

— Håll an, Röning! Skicka inga fler! ropar han och gör ett tecken med sin arm, den han höjer i luften. — Håll an. Rud har fallit.

Bredansiktet hoppar till, får ängsliga ögon, hvarefter han rusar iväg.

Nedanför i gången bland ströstuppar och knubb ligger den röde. Bördan har lagt sig i kors öfver honom och själf kvider han sakta och ömmar sitt ben.

— Slog du dig? Slog du dig hårdt? Gör det mycket ondt? Alla fråga i olika toner

och röster om samma sak oaktat de veta, de flesta af egen erfarenhet, att fall från en höjd med börda på åstadkommer kontusioner och värk olika svårt, beroende på fallets höjd och turen att »klara sig». Stundom döden. Den röde svarar ej. Med hjälp af någon som kommit ner stiger han upp, icke utan möda, hvarefter han sätter sig på en upphöjning, blek och med stora pärlliknande droppar i ansiktsveckan. De öfriga gå upp till sitt arbete igen, svärjande och missbelåtna med solen som bränner landgångarna.

Efter en stund är Rud på benen — pröfvar desamma på nytt. Det går...

Så lider det mot aftonen. Bärarna sluta upp. Taga af putorna. Den röde är blek och har ett lidande uttryck öfver ansiktet. Det rycker af smärta i dess muskler och ögonen tröttblinka. Den bleke slår sig ner på första sittblats.

— Ioho! blåser han ut som om han suckade. I dag ha vi burit inte så få, pojkar, utbrister han i det han tager på skodonen, 120 stockar pr man tänker jag? tillägger han liksom frågande.

— Ja, säkert, svarar den länge och tillfogar: — Men så är jag också belåten! Hungrig och törstig och...

— Kom så gå vi hem! uppmanar någon. De gå. Den röde linkar illa.

— Du fick dig en riktig smäll, du, säger den kufaxlade beställsamt och ser på honom. Den röde stirrar framför sig och tiger.

I brädgården skramla kapvärken ännu, det rasslar i deras ledningar, smäller och dånar och rullas med vagnar. — Det är lif — fylldt af hundraden lössläppta andar som fara fram, pi-

pande, skrikande och fulla af hån. Och så blandas allt samman med rop, skrik, hätska kommandoord och floder af eder och ilska vredesord — — —

Den röde höjer uppmärksam hufvudet, stryker med handen öfver pannan, som ville han jaga bort en besvärande tung tanke, och i det han ser på den kufaxlade som går bredvid, säger han tankfullt:

— I morse när jag gick ut, ej visste jag då att det så när varit ute med mig.

— Neej. — Jaa, det är så det, svarar den kufaxlade i släpande ton.

Den röde är åter tyst. Så stannar han plötsligt, ser sig omkring med allvarsam min och säger med underligt låg röst:

— Här — är hälvetet — — —

Den kufaxlade, som också stannat, ser ängsligt på honom, börjar gå och svarar icke mer.

Så ljuder ånghvislan. Dagvakten upphör. Maskinerna stoppa och arbetet afstannar så småningom. — — Blott enstaka ljud höras. — — Så upphör det slutligen och allt blir tyst. — —

Sågaren.

Naturen står i sin grönska. Träden stå löfvade. På marken växer saftigt gräs i hagen där kreaturen beta och människor vid tid och stunder vältra sig i glädje öfver lifvet och naturen. Men på fälten bakom inhägnader gror timotej och klöfver ostörd och frodas för sitt lifs korthets skull och för arbetets skull, hvars lön det är. Luften mättas af doft från röda, gula och blå blommor och från syréerna komma farande liksom vågor af doft, fyllande sinnen med trånad.

Också spela vindarna och susa, och från bäcken, som strider hårdt för lifvet i de varma dagar, höres ett sakta klagande sorl.

Från skogen höras fåglar kvittra och jubla, komma dofter af barr och kåda fläktande då och då. — —

Allt rusar och lockar. — — — Att njuta, att drömma — — Det är lif i naturen vid midsommartid.

Men i stugorna bo fattigt folk. Folk från staden, sådana som ha mer af det timliga än blott för dagen, far ut till sina sommarnöjen. Ute på landet på holmarna och skären ha de låtit bygga åt sig villor och förlustelsehus.

Och där skola de tillbringa sommaren, borta från det bullrande lifvet i staden med dess hetta och kvalmfyllda luft.

Nerverna behöfva stärkas, sinnen föryngas och lifsglädjen spädas på.

För penningar fås allt, t. o. m. hälsa och krafter och mod att möta lifvets bekymmer.

Hvad doktorn ej kan ge, ger naturen. Och »där ute», där är marken grön och dagen sval och vågorna plaska mot skären. — — Där är skönt. — — — Där är läkedom!

Men i stugor bor fattigt folk. — I utkanterna af staden, på landet, vid verken, på sluttningarna och i dalen. Hett är också där om sommaren, när solen bränner. Och lifvet bullrande och fyllt af jäkt, af oro och bekymmer. Men de blifva där de äro. — — Ty de hafva intet. — — —

— — —
Det är vid något af sågverken. En söndagsförmiddag i juni. Solen står högst på himlen, som är molnfri och klar. Det är varmt och tryckande och vinden käns ljum som en andedräkt.

Sågaren Petter Berg har sin bostad i ett af husen som stå radade där ofvanför brädgården. — En enrumslägenhet med tvänne fönster åt solsidan och tegel på taket. Han kommer ner.

— Det blir nog outhärdligt därinne — pustar han och sätter sig på en grön och skuggig plats under fönstret, som är hans grannes. Denne öppnar det och säger skämtsamt:

— Akta dej för det! Den platsen är min.
— Mitt sommarnöje, förstår du!

Berg, som tittar upp, svarar slagfärdigt:

— Äro vi bröder, dela vi på den!

Och i det han stiger upp märker han ut den gröna fläcken i två hälfter tilläggande:

— Nu ser du, om jag delat rätt! — den halfvan tar du, den andra jag. — — —

Den andre skrattar.

— Vänta; — jag har i rippet ätit. Då kommer jag och tager den i besittning! — Kom du — här sika' du finna troheten!

Och så började Berg att göra det bekvämt åt sig, kasta undan kvistar och stenar, som lågo där.

— Nu..., mumlade han belåtet, satte sig och föll i stilla betraktelser. — Grannen fick visst förhinder. Ty han kom inte och Berg blef sittande ensam.

— Mitt sommarnöje...! mumlar han under det han blickar sig omkring med ett underligt leende på läpparna. — Ja, — sannerligen är det inte tillräckligt, då en inte slipper längre. — — Om hvardagarna står jag på sågen, bunden vid en ram som galérslafven vid sin båt. — Jag undrar om en så'n kan bli så tunn som jag?

Han känner sig liksom pröfvande öfver ansiktet med fingrarna.

— Nej, rullar båten — inte blir han mager för det. Men i sågen där. — — —

Där skakar det och dånar, skär och gnisslar och det är ett rasslande, så en kan bli tokig. — — —

Men en har ej tid att tänka — uppmärksamheten måste vara spänd och tankarna på, hvad en gör. Annars är man ingen bra arbetare, annars blefve dagspenningen så måttlig. — — Och tur är det — — för de mäktige. Hade man tid, tänkte och gjorde jämförelser, sluta-

de det nog, som om hästen, som går under piskan, finge vetskap om sin styrka. — — —

— Hå-hå-ja-ja — —! stöter han ljudligt ut och drager ett djupt andedrag. Och med plötslig vändning åt tankarna mumlar han medlidsamt:

— Synd om mor, som får stå i värmen däruppe — —! Hela dagarna — — Hon kunde komma ner, hon med — men matbestyren — — Och så gråter väl lillen, förstår jag — — —

— Hon om någon skulle ha sig en tid »semester», få lämna bestyren, undfå en smula glädje och andas luft. — — — Nu är hon så blek — — — Instängd luft, barngnäll och bekymmer bleker och tär våra kvinnor, bleker dem liksom solen ett stycke lärft som lägges ut. — — —

Och vi...! Vi män blifva trötta... Och själen känner sig som bodde den i ett hus under en himmel med låga skyar och regntunga moln. Ofri och med skumma, undrande ögon. — —

Och tröttheten föder olust, leda, förakt, modlöshet. Men rid dagen ut...!

I morgon kommer en ny. — Rid...!

— När det är slut, komma nya slakten, de unga som skola upptaga kampen, bryta marker, bära bördorna och svettas — — — och föda nya slakten. — — —

Sina föräldrars barn — —! — som voro trötta som hade leda och olust...! Hvilken myckenhet af olust...! Ah! — Tid! du väldige du oändligt grymme skepnad, du, som satt dig upp och gjort dig till människors behärskare. — Du vill härska, och vara stark, så att en

kan bryta ner... Men hvarför ödslar du då så med blodet...?

Han spratt till — — — Hvad var det? Ingenting — hans egna tankar skrämde honom. Han såg upp.

Med solstänk på ytan låg sjön därnere. Och på andra sidan bakom löfverk och trädtoppar lyste något hvitt fram. Det var tornprydda byggnader — finfolkets villor som skymtade. —

Stämningen hos honom växlade, känslorna växte ut, krymptesamman och växte ut på nytt.

Lifvet hade sällan lett, hade aldrig haft något godt att bjuda på, fullt af sträfvan, af förståelse, fullt af misstro — — — Och detta gaf färg åt hans stämningar. Nu kände han bitterhet, nästan hat. Hvarför denna himmelvida skillnad mellan människor?

Jag — tänkte han — en arbetare som slitit som en hund alltid och ätit torftig föda, som födt samhället barn, hvilka en gång skola blifva män, länkar i kedjan, som löper kring samhällshjulet och drager det, barn dem jag svultit för och lidit för, vakat nätter för. — Jag skall icke hafva bröd mera än för dagen, icke en hand mull af »fosterjorden», icke ett hus hvarom jag med stolthet kunde säga när mitt lufs afton skymmer: »Här —! — detta är mitt! Min egendom. Frukten af mina dagars sträfvan! — Nej, jag bor i bolagsrum. Där det är trångt och fattigt. Vägarna äro afund och split och taket — — — I mina öron ljuder beständigt mitt ödes ord, om — — — Om jag ej är nöjd — — —!

Och de, som bo i villorna. Han såg dit

på nytt. Med blickar, som ville genomtränga löfverket och nyfiket kasta sig ditin — — — Han visste att där var grannt, med rymliga ljusa rum, fina möbler och ljuskronor i taket; anläggningar omkring med blomstersängar, smala grusade gångar, förtjusande bersåer och trädgårdsoffor att sitta på. Och lekplats för barnen.

En gång då han haft ärende därförbi hade han smugit sig fram för att se hvad det var. Det sjöngs inom den lummiga inhägnaden. Man jublade, och han hörde huru man klingade med glasen. Då hade man jagat honom därifrån som om han varit en skabbig hund. Han mindes det. Och han kände nu hvad han kände då — — — Harm!

— — — En kapten — en som slagit honom med sin klinga då han lärdes försvara fosterlandet, en som kallat honom »drummel» då han varit sjuk och benen nekat göra tjänst för trötthets skull — — — Och den andre, en kontrollör vid tullen.

Han steg upp. Det var ej långt till stranden och han gick dit ner för att söka svalka.

— — —
Det hade börjat blåsa. Men ej mycket. Bara helt sakta. Men ändå hoppade lätta vågor, höjde sig för att försvinna och försvunno för att komma åter... Ystert dansade de fram kastande vattendroppar som stänkte och skimrade i grönt och blått. Han satte sig på en sten därnere, där vågorna slutade...

Och så småningom försvunno känslorna som gjort honom vred. Och andra kommo: drömmande, veka som hos ett barn som känner sin moders godhet. Han kände sig så sällsamt stämd och tankarna voro så underliga.

Ack! — kunde jag bryta dem. De klämmande slafbundna bojorna — — —! Då skulle jag ila — — —. Dit ut — dit ut! Där hvila och ro är och lisa. — — —

Ju längre han satt så och blickade, såg på vågornas dans, såg roddaren därute och fåglarna, den klarblå himlen öfver sig, kände doften af nyslaget gräs och hafsvattnets salta, kände de ljumma vindarna fara — — — Ju längre in uti vakna drömmars sällsamma mystik kom han. Och med dem kom längtan. Bort, bort. Ej hade det varit skaparens mening, att lifvet skulle vara en kamp, en enda hård och förtärande pliktuppfyllelse vid verken: framför eldstaden, vid rasslande kuggspel och vid ramar, som liknade rasande, rofgriga vidunderdjur med tusen slipade tänder och lemmar, som krossade i trasor dem som vacklade och föllo, eller dem som af trötthet fingo osäkra rörelser och ville taga stöd. Att lifvet skulle vara intet för så många som ärligt ville söka lefva det! — Att arbeta, arbeta, arbeta, — att bruka det yttersta af sin kraft hvar dag af året, att känna värk i sitt kött, trötthet och sjukdomars smygande, att möta mötgångarna, som komma, och fiendens anlopp: betryck och hån och fattigdom. Att betvinga allt och ändå lefva det, lifvet, det är hjältemod.

Skaparen är vis — och lifvet är guda-gåfvan!

— Det är våldsmäns verk att den för mången är så tung — att den är en börda — — —

— Det är nattmän som ljuga!

Länge satt han därnere och drömde. Han tänkte: om arbetaren unnades hvila han ock, när naturen så bjuder och lockar — bjuder lifs-

mod och glädje — så vore världen ej så full
utaf suckan. — — —

• Nej jag må gå in och hvila. I morgon
• är en ny dag — —! Han steg upp.

• Kvällen hade kommit. I väster syntes en
• blekröd strimma, där solen dalat, och skyarna
sänkte sig sakta. Luften blef sval, vinden tyst-
nade och vågorna lade sig till ro likt lekande
små, som lekt sig trötta — — —

Tremilsskogen.

Säsongarbetare vid sågvärken veta vad deras frid tillhör på höstarna: Packa maran! I med paltorna: en filt (om så'n finns) värktyg (ibland) linne, några omgångar. Så iväg.

— Varåt tänker du?

— Hodal funderar jag på. Än du?

— Vet inte. Har inte tänkt på saken. Jag far. — — Ja fastnar väl nånstans... i nån håla.

Vart de skola ställa kosan veta de inte men i väg måste de. Måste det för att lefva. Strunt förrästen. Mes som ligger hemma sin tid: håglös, dum utan skola... Egen skuld om lifvet lefs armt för hårdt slit som ingenting vill och lär. Eller vågar.

De är stort sällskap ibland timmerhuggarna — skall bli, när de färdas. Då är det ingen bräcken en dag — eller två — eller en timme. Sedan man stigit af tåget: körning får en där, huggning en där — en där, till den siste. Bli det måste någon. Och ensam kan han, om det vill oturas, få gå by upp, by ned. — »Vi ha folk nog!» Öfver snöfält kan han få vandra, öfver sjöar i snådd och skur, genom skogar. Kassan kan vara klen, som oftast är fallet, och matsäcken liten. Då är det frågan om mängden

gång — — — om bolackaren har senor i knäna eller ej. Frågan om, när hungern behandlar bukens inälvor med slagvatten och kiselstenar, om han är uppfödd med spenamjolk och om han har många hål i svångremmen att draga ihop — — —

Det är det frågan om... om det ska gå honom väl. Det — — — och kanhända mera ändå — — —

Jag skall berätta en historia.

Den började i Sundsvall samtidigt som två arbetare stego på tåget en dag efter jul med Öfverhogdal, där det skulle »drivas med 200 hästar», som mål.

Johan Mark hette den ene och äldste, Algot Jonsson den andre. Och goda vänner trots skilnaden i åldern voro de; att de skulle vara kamrater i timmerskogen hade aftalats dem emellan redan på försommaren.

Aftal var det ja! Aftal i denna mening har inte industrin med att göra. Inte i skogarna vad det beträffar. Och knappast heller i brädgårdarna och sågarna.

Gå dit! gå dit, eller... dra ända åt h—te! Så hörs ibland förmännen och direktörerna. Johan Mark och hans kamrat lydde inte emellertid nu en sådan befallning som gaf anledning till brytande af deras aftal.

Men ryktet om Hogdal och den »stora drivningen» där, var, fingo de veta som de kommo af tåget, en dikt — en tendenslögn. Folk hade strömmat dit, lågo där till hundratal. På detta frossade bolagsintresset, profitlystnaden godt! Man kunde nu stipulera priserna själfva vad man vill ge och inte vidare. Sådan betydelse har en utspridd osanning om timmerdrifningar med åtföljande folktillströmning som re-

sultat! — Johan Mark och kamraten hans fick höra hur saken stod nere på Granåsbyn. Nu — vart skulle de nu styra?

De funderade — åto af sin matsäck —; sedan togo de en väg på måfå.

Körare möttes och fotgängare: »Visste dom om någon som var i behof af huggare?»

»Nääj». Så ungefär lät det två dagar. Då på kvällen gingo de, ty deras matsäck var uppäten, in i en bondgård till utseendet tillhörande en »storbonde» för att köpa mat. Bonden var inne jämte moran och son, en grof bjässe. Maten ställdes fram — — det åts — — pratades. Till slut: son skulle ha en huggarekamrat — efter trettonhälja: »Ville någon af dem stanna?» han fick hjälpa till »på gården» tills att hälja var öfver.»

Det måste tänkas på. — Vi får kanske logi här i natt, sade John Mark när de ätit — — så vi, kamraten min och jag, få fundera?»

— Joo — Jo. Så snälla päjka söm I lysen våra så — — Joo!

På måron var det beslutat att Algot skulle stanna. »Jag går väl jag sade Johan när saken var afgjord. Jag som har försökt lite förr. Det var ju inte meningen så här då vi forö att vi skulle gå hvar våra vägar, men omständigheterna tvinga oss sågfolk, som inte ha något varaktigt, till mångahanda» — — —

— Ja ja, jo jo. Bonden svarade som han begrep — men det gjorde han inte.

Bönder fattar af sågverkslifvet inte en sjättedel och sågverksarbetarna bondens lif inte en fjärdedel. Men fastän det, och fastän något band af djupare förståelse och vänskap dem emellan aldrig rådt och råder äro de mänskior på hvar sitt håll, särskildt i enskilda

fall och kunna hjälpa hvarandra — — — Ute var fullt yrväder. — »Gå int ut nånstans i dag kär», rådde bonn därpå — — i ett sånt herrens vär! Går du — och bli trött som en bruka bli i snövär — — så gu nåda dej på Tremilsskogen! Johan Mark såg upp och ut: han var inte ängslig för en tremilsskog! — — litet snöväder —!

Han måste ut — måste ha arbete — —!

Moran kom med ett paket som hon stack ner i hans kavajficka: Du behöv dä dännen — — Ja vet vesst du bli hongrig du som mine kärer då dom ä ute.

Johan hade lust klappa gumman; inte var han van vid någonting han som sedan sitt tolfte år fått sköta sig själf — — Tack mor — ska ni ha — —! Därpå fattade han maran och gick. Adjö på er. Stå bra på dej kamrat!

— — — Nordostvinden högg i — — snön virvlade tät och tung, vass som synålar. Januarisnön! Det stormade, tjöt i träden, bullrade i bergen som skyn famntog med händer af dimma i grått, svart, det lät som ur kokande jättegrytor, och där midt på Tremilsskogen så kallad för sin längd af skog, berg, »brännor» (ställen härjade af skogseldar) utan en gård gick nu i aftningen Johan Mark bolackaren och torkade »marsvetten».

Eller var det snön som tinade under mössbremet och rann... Bådadera. Maran låg åt ryggbastet som en tusan jäkel — blef tyngre och tyngre, aset!

Ansiktet hans, var eldrödt och sved som af brännvin — det stack i öronsnibbarna med sylspett, och i mustascherna hängde försvarliga »isbrään». — — Han töjde någon gång om sänder i mössbremet för att få det om möj-

ligt att täcka öronsbibbarna. Men taget som taget. Hur han än töjde, voro de bara likaväl och svedo. Satan! Han svor till. Kunde han väl annat? Då han gick här i snön nu, till halfknäs, våt, trött, hungrig och tänkte på att han suttit vid det här laget i en bondgård mätt och välmående, om han inte varit enfaldig. Eller vad han nu skulle kalla det!

Undrar om det finns något kvar af smörgåsarna? Med tänderna drog han vanten, våt som en sudd af sin ena hand och kände efter.

Nääj! Så väl var det inte! Inte en gruta en gång! Missmodig tog han tillbaka handen, drog på vanten: Det här går nog aldrig väl, Johan, ska' du få se! Snön hopades — — hopades, nådde honom nära nu till knäna.

Och under tiden föll mörkret på — — kom smygande ljudlöst och hemskt som ett ont väsen ur bergsskrefvorna. Träden sågo ut som spöken. När han såg sig omkring, skalf han till som i fråssa. Elementernas herre i höjden hjälpe en fattig syndare — —!

Men det kom nog på ett ut hvad han sade eller tänkte. Han gick åt om han skulle gå åt i alla fall.

Framåt Johan — — du har drygt halfmilen än till du når byn. Framåt.

Uppiggad af sina egna tankar om en god utgång på äfventyret trampade han på vidare. Träden togo slut. Småningom fastän saktast bara det upp för en höjd där endast några enstaka buskar visade att där funnits skog en gång men som härjats af eld och lågo omkull under snön eller stodo upp i luften som nerstuckna svarta bränder. Här roade sig stormen.

Vägen gick inte i alldeles så rak riktning utan kröktes, för att inte vara brant upp, i jämn stigning runt höjdsträckan, som var »bränna». Här hade han stormen rätt emot sig. Långa stunder måste han hålla ögonen slutna för att inte blifva blind såsom han trodde. Neröfver till honom från sluttningen kom snön som ur jättesäll, ösande — rykande — susande — och samlade ihop till drivhus, små underliga, smala åt ett håll, breda åt ett som jätteskölpaddor, och stora mindre underliga med toppar och öfverhäng — —

Det var hundra ljud i luften, hundra leda små troll som väsnades, som sutto någonsans uppe där och spottade och skrattade och hånade och andades isbark. Johan ryste till af köld eller rädsla för småtrollen, trampade hå-hå och föll. Ett drivhus tvärs öfver vägen, och Johan skälfvande, våt och sugen intill ryggmärgen rådde inte komma igenom. Så skönt att hvila! Men inte skulle han ligga länge så — — bara en stund. Sedan skulle han fortsätta igen — så mycket raskare. Krafterna kommo igen kände han. Det kittlade under huden och rann — rann liksom någonting i kroppen. Ändå är det folk som aldrig unnar sig en minuts hvila, går som ett urvärk jämt...! Men nu så måste han försöka igen... taga sig öfver »bränna» åtminstone — en gång!

Där var skogen för, så där kunde han hvila på allvar. Beslutsamt reste han sig, fick benen med stöflarna som stod nere öfver knäna loss och började marschen.

Underlig marsch! Stod nere ibland till höfterna — kom upp igen för att åter sjunka ner. Stöfveldskäften packades med snö rundt och kändes tunga som om det låg bly under

sulorna. — Han hade väl varit med förr också i olika väder men som i dag hade elementen aldrig rasat — — —. Han mindes en natt för två år sedan i Jämtland då han i samma ärende som nu efter tio timmars kamp mot snö och storm äntligen kom till en lada på en myr... — En vindstöt kom brakande nedöfver och kastade till honom just då han hunnit öfver den högsta snökammen så att han tappade jämvikten. Uh-h! Det kändes som var han naken... Men han reste sig inte. Skulle det än kosta lifvet måste han hvila! Han half-låg på snökanten med maran, nu ett grått otäckt bylte under sidan. Han hade ju inte håller nu så värst långt kvar till byn — — kanske två bösshåll, kanske inte... Det klarade han nog opp! Och han ömsade maran bättre så den låg som en kudde. — — — Han såg första stugan tydligt som hon såg ut: grå, fyrkantig i lådfason med farstukvist och fyra fönster på sidan åt vägen — — — inne satt moran och spann, far vid bordet och läste ur en bok — — dotra ställde fram kvällsmaten — — Kvällsmaten! — — —

Nu såg han ingenting mer. Bara kände. En sugande kvalfull känsla som kom upp i strupen till slut, hotande kväfva honom: Mat! Gud i himlen om han haft lite mat!

Han måste försöka komma dit! — — måste! — — nu genast eller —

Och återigen skakade honom frossan. Fem minuter hade han halflegat. Nu försökte han resa sig: benen hade tjocknat, voro styfva ända upp som trumpinnar. Han stönade — skrek utan att ens veta det: hå-å-å-å-å! Hjäää! ur fullaste lungor. Ingen hörde honom. En stund stod han orörlig, hakan låg mot bröstet.

Så tog han maran, till hälften dold under snön, hasade den med många jämkningar på ryggen och gick. Det var inte Johan Mark som därpå tog stegen ut till fortsatt kamp, det var en böjd, stapplande gubbe på vägen till »byn bortom skogen» — — — Och fram rusade stormen — det lyste hvita kast bakefter där den for i mörkret. Det väsnades, visslade och brakade. Ssssss sjöng snön. Grenarne på träden, som elden sparat, stucko upp ur snön sina nakna armar som till ett varnande: Olycklig den som beger sig ut på Tremilskogen en snönatt då stormen kommer öfver bergen rasande, svulsten och söker efter rof.

En söndagsmorgon.

En söndag på förmiddagen. Molnfri himmel och sol på fästet, som ler sitt vänaste löje. Och vinden tiger stilla.

Genom mitt enda trehalfviga fönster kommer solljuset. Så småningom. En liten flick först på fönsterbrädet. Så mera — — och mera. Till slut är mitt lilla rum intaget — ett enda skimrande ljushaf med fläckar här och där, skuggor, en hängande lampa och en blomma på ett bord. — — — Jag älskar solen. Hon är altets lifspuls och människornas. — — Hon alstrar lif, väcker döda och sprider glädje, gifver hälsa, skänker lifsmod och gjuter ny kraft hos lifsandar som domnat och vilja dö. — — — Jag älskar solen — solljuset! Men jag hatar hetta, kvalm och olust och — — — Ut! ut! — Rummets smala fyrkant tycker jag smalnar till ett litet bås.

Och jag själf i dess midt, än stående, än gående, an och af med blytung, kväfvande förnimmelser i hufvudet och bröstet.

»Bäst är, om en knogar i ett» säga gamlingar om söndagshvilan, då de bli stela af att sitta stilla. »Det är ändå ingen verklig hvila», säga de. Och det är sant.

Ett litet uppehåll midt i jäktet, en bit bröd,

då man hungrar, men som man måste lägga ifrån sig oförtärdt. Ute bland vindarna, ut i solljuset! Det är verkligheten, lifvet!

Icke kvafva bolagsrum, inhöljda med sot och spindelväf i nät och knutar — där bekymren bo med trälarna och föda tunga, mörka tankar — — —

Jag går ut. På gården möter jag grannen Gram, gammal sjöbuss, och plankbärare. Nu reparatör, handtlangare, »kastkäpp» och gu' vet allt, och boende vägg i vägg med mig, i ett rum, äfven det med fönster åt solsidan.

Puh! Hans kala hjässa skymtar, när han lyfter af hatten, för att låta den friska luften svalka sig.

Sedan jag var en pys, har jag alltid hängt fast vid den gubben med en kardborres envishet. »En historia, farbror!» Se, ingen kunde berätta historier bättre än han. Så roliga historier se'n, och sådant humör.

Sina upplevelser på sjön, sina erfarenheter från land och folk, som han sett, kunde han beskrifva och färglägga och rulla upp som taflor, äfventyrliga, lustiga och mångskiftande, så en kunde både skratta och gråta.

Men sedan sonen Henrik dragit öfver Atlanten, var gubben sig icke längre lik, utan allvarlig och fåordig, och berättarelusten tycktes bortblåst.

— Det är bra, sade han, när han såg mig. Jag tänkte ta en tur ner till ångbåtsbryggan.

För att komma ditner måste vägen tas förbi och genom brädgården.

Gram stannade, när vi kommit ett stycke väg, tog en nypa näsa, såsom han brukade vid viktiga tillfällen, och utbrast:

— Fan anamma! Spökar det nere eller

ser jag opp åt väggarne! Han skuggade öfver ögonen med handen för att bättre kunna se.

— Farbror hör nog rätt, svarar jag leende åt hans förbluffade min.

— Kapverken går i dag. Allt brädgårdsfolket är kommenderadt ut, för 500 standars ska vara färdigt nu de här dagarna, har jag hört sägas. Så får arbetarna sitta emellan, då man förhalar med ordern eller på annat vis försummar sig. Jag är säker, att om vi kunde arbeta med dubbel styrka, med dubbel skyndsamhet existerade brådskan lika väl.

— Hm, hm — — — En blir som fåren, då en blir gammal, säger Gram med en lätt suck. Man vet ingenting.

Efter ett ögonblicks tystnad börjar han med en djup bas och lifliga gester: — Fan så gallet är det väl, att inte en kan få vara fri söndagarna heller. Den är ju i alla fall en helgdag och — — —

— Må vara en sak; en annan är det, att när de nu få sina likvider, som på grund af skiftande söckenkvällar och söndagar blir större än i vanliga fall, taga vederbörande detta som skäl för afdrag i mer eller mindre utsträckning. Det händer ofta, det.

— Nog som jag vet om det, utbrister Gram säfligt. Jag har väl varit med jag — — — Men så är man väl också bra dum själf, tilllägger han med höjd röst. Jag minns när man fick ackordsarbete huru man icke ens gaf sig tid att äta. Sprang ifrån bordet som ett tok, och i arbetet fåktade man med armar och ben som om det gällt lifvet. Ett under att man är den man är!

Så är det än i dag, farbror Gram. Men inte tjänar en upp sig på sånt — fastän många tror det. Ofta inträffande afdrag, löje och en i förtid svag kropp, det är allt.

Gram tager upp sin storrutiga näsduk och snyter sig ljudligt. — Ja, hur har det varit med mig, var jag inte så där i yngre dar! Men hvar har jag förtjänsten? Gått upp i mat hvartenda öre. Ändå har jag lefvat inskränkt på alla vis. Ibland har jag haft en presentabel habit, ibland inte. Har då fått sitta inne om helgarna och ruggat mej som hönsen.

Han skrockar ett kort skratt och fortsätter:

— Och nu är jag 60 år. Burit plank sedan mitt 30:de, födt upp ett halft tjog barn, som farit sin väg — — — Nu duger jag till ingenting — — — Skjutes på sidan, i skräpvrån för mig själf att syssla med all möjlig dynga, pigsysslor, upppassningar och söl. Jag vämjes vid det, mest för betalningens skull, 1,25 om dagen som jag har. Men hvad skall en göra! Ingen har annan användning för en kutig selbruten åkarkamp, tilllägger han med humoristisk kläm i tonen och ser ynkelig ut.

Ja; måste le. Därpå säger jag:

— För alla gamla, män och kvinnor, som slitit ut sig, lagt all sin kraft, offrat ungdom och hälsa i verkstäder och brädgårdar, sågar och allehanda inrättningar, för dem skulle beredas hem på landet, en fristad i skuggan af barrskögen, i solljus och ren frisk luft. Lifvets afton blefve ej så mörk, och en lisa vore det efter vedermödorna som utkämpats — — — Det är ändå kapitalet som sugit must och märg och vållat alla olycks-

slag. Dess plikt vore det att löna. Det är ändå dess folk som dragit profiten, lefvat gladt och hopat millionerna — —

— Du — — —! du talar såsom jag tänkt... alldeles som jag tänkt — — — afbryter Gram ifrigt, lutar sig fram och tittar mig stint i ögonen som ville han jag skall fortsätta. Jag fortsätter:

— När jag går hem till måltiderna brukar jag möta en gråhårsman. Hans rygg är böjd och knäna darra, när han går. Attio år är han visst. Och ändå skall han ut i vimlet, lyda vinkarna, höra rytas och följa lydlig som en hund. En krona om dagen ger man honom! Ah! Mitt hjärta fylles af ömkan, af vrede när jag ser honom — — — Farbror. Det förefaller mig som vore vi maskar, stackars krälade maskar, som slingra och krypa på annans mark, hungriga, utan hem — — —

Med sin väldiga labb, som har sulor med spikar i, klackarna skurna med skarpa kanter och gången stiftad, kommer kapitalet och går — — — och trampar på oss, som ligga där och kräla i smutsen sökande efter mat. Skynda — skynda er! Undan med er!

Och maskarna skynda sig, kräla fort undan, undan eller fastna i dyns gyttja, eller spetsas på spikarna, eller krossas under dess klack och dö — — —. I dyn ligger kroppen och skälfter — — —

Är det icke likt som hos oss, Gram?!

— Nyss fastnade en yngling i en remledning i sågen. Frisk och stark gick han ut om morgonen. Men om en timme återsåg modern honom död, med afslitna lemmar och blåsvart i ansiktet.

De andra maskarna som krälade bredvid,

togo honom och buro bort honom — — —
en lång, lång rad — — —

En annan ställdes i luckan, och sågen gick utan afbrott. Och på herrgården festades icke långt efter och sjöngs vid champanjen fosterländska sånger.

Jag såg på den gamle, han såg igen med fuktig glans i ögonen. — Ja — ja. När man tänker på det, är det hemskt. Men nu är upplysningen kommen så långt att arbetarna bort vakna till bättre vetande... Är det ej en fläkt af barbari hvad du nämnde nyss! Jo — och verkar rätt, som en galenskap af folk som vilja vara bildade, upplyst folk och tillika våra herrar. Men människonaturen är sådan. Den vill härskas. Möter hon ej något motstånd, eggas det henne. Hon blir grym i längden och finner njutning i att plåga och pina sina mednaturer. Hvarför säger icke folket hvad det vill? Hvarför resignera de? Nu är ju folket ändå så upplyst, upprepar han ännu en gång och tystnar.

— För en läkare, säger jag, fordras tid och mycken möda att kurera en gammal och inrotad sjukdom hos en människokropp.

Samhällskroppen har sjukdomar, hvars begynnelse ligger många århundraden tillbaka i tiden. Då förstår ni — — — Först kurera vi kroppens mage — som är viktigast här. Det som härtill kräves är upplysning och åter upplysning. Sedan fungera lemmarna, det vill säga vi, normalt, och samhällskroppen är frisk och sund, utvecklar sig och blifver en jätte sedermera, i materiellt, intellektuellt som moraliskt hänseende. Få vi bara dess mage återställd så — — —

— Hm — hm. Jaså, du tar't på det viset.

Kanhända det inte är så galet, menar Gram, och den storrutiga näsduken kommer till användning än en gång.

* *
* *

Vi komma närmare. Och helt nära är ett kapverk, som skramlar värre än, ja, jag vet icke rätt hvad, men den sammankopplade ledningen som når så långt som hälst, med sina många knutar och kugghjul, sitt hejdlösa, öronslitande rassel, kan nästan liknas vid en skalderorm, lång och fruktansvärd som slingrar och rasar utan att komma loss.

Hans hufvud är verket, klingan neri är hans gadd, etterhvass, rofgirig och grym som satan — — — Se, huru den knipsar af grofva plankor i ett enda bett! Och fingrar af människor, som komma i dess närhet — deras händer och lemmar och lif — — — Hvarför får du lefva, du, dödfödda yngel, lefva och sprida sorg, där du står — — — sarga och skära, slita sönder människor som skola lefva, som äro af kött och ben och varmt blod som brusar — — —!

— — — ? — — —

Fem män sköta om vidundret, två uppe på stapeln som sticka ner; två vid verket — kaparen och »basen» —, och en i pråmen, dit det justerade virket faller — — —

Jag står i stum betraktan. Gram snor omkring nyfiket som ett barn och tittar på allt.

— Jag är så sällan hit, säger han liksom urskuldande till mig.

Liksom timmerstockar ses flyta på älfvarnas lutande vatten, kommer på ledningsrullar-

na virket och går lugnt, jämnt och oafbrutet. Plankorna hafva icke lif, äro döda ting, men ett slags medlidsam känsla känner jag stiga upp hos mig. Jag kan icke hindra det!

När de nått fram och falla ner på basens ritbänk, är det som hörde jag en suck af dem alla, djupa och klagande som hos människor som lefvat och kämpat och så se slutet: hänsynslöst, grymt och hånande. Men förlösande ändå — — —

Jag tycker så synd om er, skog, som sutat — — —! Barrdoftande granar och stolta höga furor — — I dalen stoden I med mossa och ljupa och bäddade er fasta rot. I gåfven skydd för stormarna och svalka i sommarens hetta. Och under edra grenar, som voro lummiga, fann den ensamme vandraren en fristad i natten, då människorna nekat honom den. På bergen, på kullarna och på sluttningarna stoden I och susade, låtande vinden spela i edra kronor, som skimrade i grönt och gult. — — — Sköna härliga musik! Sedan jag var barn och bodde med mor och far i stugan på backen strax bredvid en skog, hör jag ännu edra toner.

Sedan kommo människor med verktyg och fällde er, sargade er med yxhugg och skarpa blad. — — — Då blef kallt i stugan, så vi huttrade och fröso, och stormen lven i knutarna. — — — Om oss är det synd, om er är det synd. — — — Ramar hafva sönderskurit edra kroppar och låtit edert hvita blod flyta; man har kastat delarna huller om buller, skurit dem i små, små bitar, och så skickat dem långt, långt bort. — — — Smulor af ert kött har man låtit bränna i glödheta ugnar och strött askan ut. — — —

Dina skogar, Sverige! — — — Moder!
 Lyssnar du ej till suckarna, du, som födt dem
 och närt dem vid din barm!

Plankorna ser jag komma — — — glida
 — — — och falla — — — Farväl med er!
 Barrdoften dör bort med er, suset, det söf-
 vande, döfvande — — — vindens viskningar
 och spel — — Och sommarkvällens trolska
 sagostunder — — Farväl. — — —

Jag får en lätt knuff i sidan. Det är Gram
 som nu gjort sin andra rond och står bred-
 vid. — Jag spritter till som ur en dröm — —

— Gosse — säger han till mig, i det han
 pekar på mannen, som lyfter upp trissan —
 att ej hans kropp domnar af och blodet stel-
 nar i hans ådror! Som han får stå på en fläck.
 — — — Jag såg en gång en indisk fakir,
 som — — —

— Liknelsen är bra, bästa farbror, afbry-
 ter jag honom. Men icke så alldeles träffan-
 de. Fakirerna är religiösa fantaster, som af
 fri vilja ställa sig så, stå på ett ben med upp-
 sträckta armar o. d. i afsikt att spåka sina
 kroppar mottagliga hos deras gudar. De stå
 så, emedan lifvet är dem likgiltigt. Mannen
 vid trissan, och flera med honom, äro på sin
 post för lifvets skull. Och ändå kan mannen
 ha håg och anlag för helt annat. Han kunde
 bli uppfinnare, diktare eller annat. Bara han
 finge litet studier. Någon, som bekläder ett
 viktigt ämbete, kan vara mycket lämpligare på
 den platsen än han. — — —

Gram ser på mig, lutar sig närmare mig
 och hviskar med hemlighetsfull min något,
 hvaråt jag måste skratta. Jag tar upp hans
 infall:

— Vår präst, ja — — —! Han är stor och stark, har läggår som en björn, hals som en ox och hufvudet — — — Ja, ej är han något snille. Akten er! De, som afgifva nykterhetslöfte, förskrifva sig åt djäfvulen — sade han till läsbarerna nu i vår.

— Det nötet — — —! Gram nästan röt fram ordet. Sedan började han tala om sin son Henrik. Han stod här vid trissan en tid, som du väl vet, säger han i enformig ton. Men jag såg huru han led — — — Miste sin aptit rakt — — — kunde ej äta — — — vart mager och torr som ett skinn. Jag undrade och jag undrade. Men fick klarhet till sist. — — — Då tog jag och länte af en vän 200 riksdaler, som jag räckte honom: Se här — — —! Lös bojorna och flyg — — —! — Senast i veckan fick jag bref:

— När jag sparat hop en summa kommer jag hem — — hem till hembygden, som jag älskar trots allt — säger han bland annat jämte hälsningar till dig.

Mina tankar gingo till ungdomsvännen, som jag saknat så — — — Men han kommer ändå igen! — — —

— Stå här du — säger Gram till mig. Jag skall gå till honom — han pekar på en annan gråhårsman, Lars-Jan, som pumpar prämar.

— Ska' du bryta sabbaten, din gamle snusnäsa! — bryter han ut och hötter skämtsamt åt honom med knuten näfve. Lars-Jan svarar med ett leende, tvunget, hopplöst och fruset på en gång.

* *
*

Jag lät gubbarna hållas och gick min väg neråt kajen, där en båt just lagt till. Hälgdagsklädda människor gingo ombord och många kommo i land.

Det är män och kvinnor och några barn, arbetaretyper, de kännas så väl igen. På den tunna lutande gestalten ser man arbetstyngdens prägel. Och i det allvarstunga anletet läser man mycket om bekymmer, om sorg och glädjelös möda — —

Man ser pliktens och klocktimmans budskap, hur den vuxit in och gått upp i hela deras varelse. I hvarje rörelse i ansiktets minspel och i lemmarnas böjningar. Och i deras tal.

Mina tankar kommo — — — foro ut kring vidderna — — — och kommo åter igen. Slutligen tänkte jag:

— I, samhällsbevarare, ert »samhälle» är ett maskineri af stålaxlar, lagerbockar, remmar och hjul, kuggspel och rasslande kättingar, heta eldhärdar, ångpannor, affall och sot.

Inbyggarna, folket, han I våldfört, satt att sköta om allt, gifvit dem verktyg i händerna: spett och spadar, mäjslar, tänger, smörjehorn och mera sådant.

Arbeta! Och hus han I byggt åt dem, balkat af små bås åt en hvar, dock ej åt alla. Bo där! ät där! Sof där — — — Men på ett oeftergifligt villkor: Sköten maskinerna! Smörjen dem — — — och putsen dem blanka som solen. Det är kosteliga ting, se — — —

Själftva bon I i staden i höga hus, eller på landet i vackra gårdar inom lummiga lundar, dit ingen svart rök tränger, där luften

är ren, marken grön, och sol och skugga som gläder er.

Ert samhälle är ett mörkrets land, ett skuggoland, där penningen är ljuset, och skuggorna är vi. — — — Men låt folket få sin lön, herremän, låt folket få sin frihet. Då blir det ljus i mörka land och skuggorna bli lif!

Låt skogen stå och susa — — — låt solen — — — Ah! — jag hade oförmodadt och i tankarna stött emot något, en person som jag till min förskräckelse blef varse vara en förman.

— Blindstyre! — sade han.

— Ursäkta mig! — sade jag.

— — — Därpå gick jag »hem».

"Sågen brinner"!

Det är en blåsig, månljus höstkväll. Himlen täckes af tjocka molnmassor som stundom alldeles bortskymma månen, men skilja emellanåt isär. Då tittar han fram och belyser med ett gulaktigt nästan spökligt sken staplarna i brädgården, sågen och arbetarebostäderna ofvanför.

Arbetarna ha gått till hvila.

Endast nattvaktaren är uppe och ute. Hans gamla framåtböjda figur i långrock och stöflar, där han knogar framåt banan mot sågen, aftecknar sig i skenet som en svart otymplig spökskepnad.

Han går med sakta släpande steg. Hakan har han nedtryckt i rockkragen. Plötsligt stannar han. Lyfter i detsamma energiskt upp hufvudet som han vänder, idet han vädrar med min och tempon hos en jägare som spårar villebråd. Djäklar — anagga mej...! Osar det inte någonting — — — så ta mej tusan ock...! Olja — — — brändt hår eller — Hvad kan det vara? Han tar sig en funderare. Inte kan — — — Längre i sina gissningar hann han ej. En månstrimma bröt just fram mellan ett par moln som skilde och i belysningen af denna såg han från såghustaket en tjock rök

uppstiga — en svart pelare som sköt upp i vida ringlar och virflade därpå bort af blåsten.

— Eld! Denna tanke slog honom som en blix. Han både kände sig het och iskall. Den betog honom genast nästan andan den gamle nattvaktaren. Å-hoj-oj.

I första ögonblicket tänkte han på att skrika — ropa »elden är lös» såsom vanligt är vid eldtillfällen, men han förmådde ej. Han var som förlamad i hela kroppen; tungan klibbade fast vid gommen, benen veko sig vid knäna och han fick en hastig besynnerlig känsla af något som stockade sig i halsen. Detta varade emellertid icke länge. I nästa minut var han åter den tränade oförskräckte gamle nattvaktaren. Så fort hans styfva ben orkade, började han, med ögonen alltjämt fästa på rökpelaren, springa den lilla bit som var kvar till sågen. Kanhända var faran i verkligheten ej större, än att den kunde afvärjas — af honom — — — så slapp han skrämman upp folket onödigtvis med skriket. Hunnen knapast halfvägs stannade han plötsligt, stod en stund stilla som fastväxt; därpå slog han ut armarna och gaf ut ett rop ur fullaste strupe hvilket ekade i kvällstystnaden likt en ugglas skrik:

Hå-å-å-hoj! Sågen brinner! Hjä-ä-ä-lp!
En eldflamma midt inne i rökvirfveln var orsaken till skriket; den hade lyst till en gång hvarpå det åter blifvit mörkt.

Nu igen flammade det — en smal röd låga som blossade upp — kröp ner och kom på nytt, då hon blef kvar och började slicka girigt efter brädfodringen i väggen — försvann — upp igen med röken — så ner — slank

längs takrännan — som en ormslå igen efter bräderna, hvilka fattade eld. Lågan slår högt stundvis, — likt väldiga lysande bloss — — röken stiger mot skyn i svarta virvlar — — föres af blåsten, som trasar den till osynliga små sotstof och försvinner. — — —

De mörka molnen på himmelen hade blifvit än mörkare. Ljusstrimman blef smalare. Vinden piper i ledningstrådarna och gör en ringdans omkring skorstenen, som är rund, så det sjunger och skallrar i någon söndrig fönsterruta. Luften är disgrå. Plötsligt genomskärs den af en skarp uppskrämmande lät.

Det är ångvisslan.

Väckt till fullt medvetande af faran och sitt ansvar hade nattväktaren skyndat till pannhuset, där sökt rätt på kran till signalen, och skruvat på. Det hade varit krångligt för den gamle där i mörkret — och i brådskan men det hade gått väl. Nu tjöt den i en gäll olycksbådande ton: Eld — — Eld — — kom och hjälp!

Och de kommo — — — arbetarna. Många iklädda bara byxor och barfota; deras ögon äro stora i sina hålor och stirra, glänsande som glaskulor — — Och kvinnor med barn på armarna, yrvakna och förskrämda — barn som skrika och linkande kärringar: »Spådde jag inte sant jag, Jo — jo».

Platsen vimlar redan af en virrig hojtande och skrikande människohop. Många tyckas situationen vuxna och taga med en rådighet och kallblod, som en öfivad brandkår skulle afundats dem, sig an med räddningsarbetet, medan somliga rådvilla och yra rusa än hit än dit. — — —

Det brinner — — — brinner. — — Herre

gud! Dessa ord ångestfyllda, hessa ropas eller sägas i tysta hviskningar på en gång ur hundra munnar — — framstötta korta andningar och — — Där komma några män bärande sprutan — en fyrkantig låda med ett par häf-
 armar som sticka upp — och en lång rad med pyttisar i händerna, slangar, hakar... Det är ett lif... Rop, slammer med verktygen, då kommandoord och svordomar. Håll! — — —
 stopp — satan, jag klämmer fingrarna af mej!

En yngre man af bärarna på sprutan släppte sitt tag med sin ena hand och slog ilsket ut i luften idet han grinade till ansiktet ohyggligt.

— Bah!... Fingrar — — pjunk — — —! ryade en bakefter, en förman med händerna fulla af brandgrej. Kör bara på. Nej — — inte den vägen — — den. Så, ja — — — ner till bassängen — —! Och så vatten i — — vatten, vatten — —! Fort, fort — — — Vat-
 ten — — — —

Himlen har mörknat till. Månen är försvunnen bakom den mörka molnmassan — — men ljust är det ändå nu. Från smygen mellan båda husen stå eldflammorna likt rödfärgade traskantade tygstycken mot skyn som färgas i skiftande brandrödt. Platsen omkring är gul — smutsgul — — — Och knastrar och väser — — — nu också inne i sågen; det lyser ur de många fönsterna ut i mörkret som vore det en stor såll med ljus bakom. Roken väller fram i tjocka spiraler, vidgas och svävar som ett mörkt dok ut i rymden. På de båda mot hvarandra sluttande hustaken ha några karlar klättrat upp; ett par anför en sprutslang; andra bända med verktyg bort bräder i väggen.

— — — Det är lönlöst. Den smala vattenstrålen nerifrån synbarligen bara retar »den röde». Han blåssar upp med förnyad styrka. Det smakar därinne i dammet och torr sågspån, oljor och oljedränkt virke!

Det brann som fnöske — med blåaktiga gula och röda lågor som flögo omkring nyfikna och ilskna, hväste som ormar och snurrade rundt af luftströmmen genom öppningarna, runno som en glödande lava efter golfvet eller snodde hungriga på en fläck och väsnades likt hvirflarna i en fors. — — —

Hundra händer nere vid timmerbassängen hämtade upp vatten i pyttisar hvilka man från man »langades »till sprutan eller skickades ännu längre. — — — Där elden rasade togos pyttisarne eftersom de hunno fram och innehållet östes in i hettan; det fräste och sprakade, smälde små skott och dånade och klirrade i glaskärfvor.

Sprutan arbetade jämt — stönade och jämrade som en ledsjuk i fogningarna. Männen som skötte henne svettades af ansträngning — och spänningen, ifvern och ett slags ängslan för — — för sina platser om sågen skulle brinna ned — — för de hemmavarande, hustrun och barnen i stugorna däruppe — — — Gud — — — Om det skulle fatta eld också där! dä — — — Och jag som har oförsäk — —

— Där — — —! Se där — — skrek en karl plötsligt och pekade med en dåres uttryck i ansiktet mot sågens gafvel, se! nu slår dom ut — — —! Allas ögon riktades ditupp och förvirringen ökade samtidigt till en hetsdans — — deras brådska, spring, fäktingar med ben och armar, och kullerbyttor kunde

liknas vid myrors när de oroas i sin stack med en käpp.

Nu gällde det att göra sin plikt, ty här var fara å färde!

Han hade sagt sant. Genom några rutor däri glaset sprungit sönder af hettan visade sig då och då röda långa tungor som räckte sina spetsar såsom på spe och försvunno — för att komma igen nästa minut. — — —

Nu började verkets vällingklocka också att gå — klämta sina sorgesamma kläntringar: Bi — — bi — ing, — bing. Bing bång. Bing bång.

Anghvislan skriker alltjämt — ingen vågade sig håller in i huset och skrufva af; därinne var röken stark och tät. I taket inunder satt elden, glimmade med leda, hänfulla ögon i mörkret — som små röda tjäflar — — — och glinade och skrattade. — — —

Rr-rr-rrrr — —! Faen — hockna grejor! ryter, svärjer på en gång, och nästan gråter slangföraren i en port där han står och sänder in vattenstrålen i lågorna.

Slangen hade lossnat från munstycket, hvilket han förbluffad blef stående med i händerna, och slog bakåt. En närstående träffades i hufvudet och föll omkull genomvåt och blodig. Rop — skrik — brak af bräder som bröts och det taktfasta skramlandet af pyttisar som slogo ihop, brusat af elden, vindens pipande, kommandoord, ansträngda stönanden och — — —

Bing bång, bing bång, bing bång — — Pipan skriker fastän med mattare ljud. Månen tittade fram försiktigt med ett halft ansikte för att se hvad som stod på. Det osade hett ända där.

Då, midt i larmet och gnyet ljuder plötsligt en ny signal. Det är en skarp, egendomlig låt ur dubbla pipor. Den signalen kände alla — — — flodsprutan!

De arbetande andades ett ryck af lättnad: »Då ska vi nog ta bukt på'n».

Det går fort att få slangarna i land, till brandstället och sätta pumparna i gång, fortare nästan än det berättas. Sågverksfolket äro raska karlar då det gäller. Som en lång orm efter kajen upp mot sågen låg den, slangen, sög och svälde upp efter hand tills den blef full, då strålen grof som en mansarm bröt fram med ett sprakande — kastade fram en vattenmassa bland elden, med en kraft som bräckte af bräder som om de varit stickor.

Någon gaf ut ett hurrarop och svängde sin mössa i vädret. Skamsna kröpo lågorna samman, — där mängden af vatten föll — — slingrade, fräste ilsket öfver sin vanmakt, men togo därpå efter en kort stund åter mod till sig och blossade lika stolt — — snokade med minuterna upp vart brännbart ting — — — Så var till slut sågen med maskinhuset, närliggande banor och brygga, ett enda stort flammande eldbål.

Det sjöd därinne i hafvet af flyende, ånyo växande ilskna leende hungriga jättebloss, som upprördt vatten i en storm och fräste hvitt skum. Luften som var tjock af röken och hetan darrade som i åskväder och fylldes af dån.

Tusen gnistor sprakade inne i bålet, följde med upp där de dansade fantastiskt i röken och eldtrasorna — snurrade rundt — flögo iväg — föllo ner — »klarade» sig, då de singlar bort i sotet och lågspetsarna och försvunno — gick upp i atomer.

Alltjämt kastade sprutorna sina vattenmassor. Och utan andrum arbetade manskapet. — — Det är en underlig syn. Halfnakna, våta, sotiga och svettiga figurer, som röra sig i eldskenet, hvilket mot det intensiva mörkret, emellan det att månen skiner, är dunkelt spöklikt, — springa ikapp, ropa, utdela befallningar och rifva ursinniga i eldbålet med verktyg eller med blotta händerna. Hjältebragder af mängen djärf karl får man en sådan gång se, men höra talas om sällan.

Hjältemod — — — hvad är det mot rasande elementer!

När klockan hade nått midnatt voro sågen med maskinhuset fallna tillsamman. Som ett korthus faller — fastän med förkolnade delar. Maskinhuset af sten låg med afbrändt instörtat tak.

Bredvid stod skorstenen orubblig, hög och ensam, tyst och dyster som en förstenad jätte. Ångpannorna ligga hvitsvedda och vanmäktiga på sina stenar. Det kokar i dem ännu med doft buller och fräser i kranarna.

Sågen — där den stått — erbjöd en sorglig tröstlös anblick. Ett kaos af det bedröfligaste virrvarr. Där i ett hörn ett par lutande afbrända stolpar vidfästa ett stycke af en golfbjälke, där, på sina underlag af cement, ramarna — dessa stolta vidunder hvilka för endast några få timmar sedan rasade i sina ställningar och hånade människolif! En stod ännu upprätt, de andra lågo kullvräktta huller om buller bland skrot, delar och rester af andra maskiner, långa järnstycken som stodo resta upp ur smörjan som spiraler; där en hop större och mindre remskifvor på sina axlar hvilkas krökningar än så, än så bar vittne om

en vild, fruktansvärd dödskamp. Där på ett ställe flammade till en låga ännu, men helt matt — en blåaktig eld som slickade ikring sig skygg som en vessla och därpå försvann. Från bränderna och maskinskeletten, högarna af hopfallet slagg hvarifrån uppsteg rök och ångade illaluktande ångor, hördes suckar och stöndanen liknande dödsrosslingar.

Anghvislan jämrade svagt ännu af litet lif. Blåsten håller i. Svarta flag ryckas loss från slagghögarna och virfla upp i luften som »läderlappar», men dimpa ner igen. Lågor likt irrbloss komma upp då och då bland bränderna, men träffas genast af strålen ur sprutan, hvilken arbetar ännu, snokar ihärdigt i lågorna och föser — —

Af människapet ha de flesta gått hem. Förutom dem vid sprutan äro kvar förmännen som ge ut de sista förhållningsorderna och nattväktaren. Han har en brandspruta. Med denna har han gått platsen rundt, stannat då han varnat något glimmande bland kolen och pumpat — — och pumpat. Nu håller han upp. Månen har för länge sedan gått ner. Det flämtar från några lyktor som hänga på en svedd trädgren i närheten eller stå på en upphöjning. — Äfven de andra karlarna ha upphört. Nattväktaren tar af mössan som är sotig och våt och torkar med blusärmen öfver ansiktet: Shoo-sh... Ändtligen! — — kan man få andas ut — — —!

Det här var en brasa det...! Aldrig har jag varit med om hetare — — — känns som vore det ett bedrägligt spektakel alltihop... alltihop — — — håhåjaja! — — — om det varit så väl — — — Men det är verkligheten — — så svart den är — — Hur ska det bli nu? håja!... Där — en liten djäfvul igen...!

Han sätter hastigt på mössan som kommer på sned och får tag på sprutan: Bli då nån frågan — — — inte ska de kunna säga om Blommen, att han icke gjort sin plikt.

Regndroppar börja falla. Molnen ha breddt ut öfver himlahvalfvet som är helsvart med här och var en grå strimma. — — Regnet silar sakta ner, blir stridare småningom, småningom. Till slut »häller» det — — — Som en försoningens och glömskans tåreström. — På vägen mot bostäderna skymtade nattväktarens lykta — — — nu kunde han känna sig trygg. — — —

Amerikabrefvet.

Jag bröt det bref, som mor lämnade mig, när jag kom hem till middagen. Där läste jag detta:

När de nå dig dessa rader är jag, så vidt intet oförutsedt inträffar, redan på väg mot hemmet. Amerikas långsträckta kuster har jag långt bakom mig och framför mig hafvet — det omätliga hafvet med sina skyhöga vågor och sin stundom hemska stillhet.

När jag reste hit ut för fyra år sedan, trodde jag aldrig att vi skulle nå land. Så upprördt var det, Oceanens mörka, outgrundliga vattendjup. Det sjöd och kokade och vräkte mot vår ångare, som kastades likt ett lätt spån.

Hvad de äro hjälplösa människorna, ute i storm — landkrabborna, som man kallade oss! All motståndskraft blir borta. Kraftiga män och kvinnor såg jag blekna och blifva hvita i ansiktet liksom vitaste lärft, falla ihop som trasor, vältra sig i plågor på däckets bland tågvirke, rullande vattenpytsar, smuts och träck, jämrande sig af smärtor och i dödsångest.

Sent skall jag glömma den resan! Nu är det sommar och då är hafsvattnet ej så lätt-

rörligt, hör jag förståndigt folk och erfarna säga.

Hem! hem! — Hvilket ord! Det kallar fram så underliga känslor hos mig, ordet hem, känslor jag knappast kan beskriva. Jag vet inga namn. Men de storma inom mig och brusa likt vårvindar och vågor.

Hem! hem! Hem till gamla Sverige! Nu när min längtan under alla dessa år, när den ändtligen är på väg att bli verklighet, flyr mig sömnen ju närmare stunden kommer. En enda natt! —

För att fördrifva tiden och förjaga otåligheten och oron som drifver blodet upp åt huvudet på mig, görande det omöjligt att företaga mig någonting annat, sätter jag mig vid bordet och skrifer till dig. Du är ju min vän sedan förr, med hvilken jag kan tala om glädje, om smärta, tala ur hjärtats djup om hvad där rör sig.

Du har ju också erfarit, att när någonting utomordentligt förestått dig, sömnen flytt.

I går låg jag länge vaken — — — Jag såg — — — Jag drömde med öppna ögon.

Uppe i taket, på väggarna eller hvarhålst mina blickar spanade mötte alltjämt samma taffla: hembygden. Tror du jag kunde se mig mätt på den — så vacker hon är! Nej, nej! Ljus och skön är hon i sin yppiga grönska med skog i bakgrunden och en smal remsa sjö nedanför. Jag tyckte mig se solen glittra på sjöns dansande små vågor och höra skogens furor susa en underlig, lockande melodi — — — Jag förnam det som en klagan eller ett ungt skratt, som klingade likt knäppningar på en mandolin. — — — Eller såsom en långt ifrån kommande valthornslåt.

Ännu förnimmer jag det, och det gör mig så vek till sinnet. Jag vet ej om det är svaghet eller hvad, men det är som kände jag någonting tjockt som söker tränga upp genom min strupe. Då känner jag också huru ögonen börja fuktas. — Mina gröna, blommande fält och min sjö! — — — Här utanför fönstret, på gatan myllra människohopar åter och fram likt en ström. Och så är det hästar och fordon som slamra mot gatstenarna och spårvagnar som köra och automobiler, hvaresitta fint folk, herrar och damer i sina fladdrande toaletter. Ett bullrande, jäktande lif. En färgstark, brokig tafla.

Men jag ser ej, vill ej se. Hembygdstaflan kommer upp, åter och åter.

Du — — — hvartill finnes längtan! Hvarför längtar jag! Sverige svältföder sitt folk, missaktar det, gifver det istället för bröd stenar och mörkmäns svada åt törstande andar som söka. — — — Det jagar sitt folk i landsflykt. Jag flydde hit en gång. Undan ett slit som skulle ha förtärt mig till slut. Ändock längtar jag dit. Hvarför? Jag skall säga dig min tro om det. Kärleken är det visst, denna förunderliga gudaborna känsla, förutan hvilken vi voro som förtorkade träd, obetydliga flarn, viljelösa och utan fäste i lifvet. — — —

Men det är med mig också något annat. En tanke har aldrig lämnat mig. Tvärtom är det den som sporrat min lust och min ifver och hjälpt mig under svåra dagar.

Jag har sparat en summa penningar, stor för er där hemma, som äro vana vid så litet. Tre tusen dollars skall räcka till ett hus, här jag räknat ut — ett hus som jag drömt om skall stå på »kungshögen», kullen med gran-

skogen omkring, du vét, där ofvanför mitt barn-
domshem. Det skall hafva tvenne våningar,
med boningsrum i öfre och två stora salar ne-
re. Bortesta gafveln skall rymma en scen och
midt emot en läktare, stolar skola stå i rader
på golfvet och i taket skall hänga kronor.

I närheten af scenen skall också stå en ta-
larestol.

Du undrar, vän, hvad detta skall blifva för
ett hus. Jo, ett Folkets hus!

Då du skref till mig och talade om »is-
lossningen» — huru fackföreningar bildats här
och hvar i det stora sågverksdistriktet, huru
du jämte många andra arbetade inom er för-
ening, huru ni tappert kämpade för dess ut-
veckling mot fördomarna och dumheten och
arbetgifvarnas blinda motståndssattacker, men ej
hade någon lämplig plats att samlas på, mog-
nade hos mig den tanken, jag här ofvan an-
tydt för dig.

Du sade, att ni i brist på lokal hade edra
möten ute under bar himmel, under granarna
i skogen. Sådan synd af dem, som hafva hus
eller medel att kunna hjälpa er och icke göra
det! —

Arbetarefolk samlas, smyga under granar
på annans mark för att få dryfta hvad dem är
heligast, sina lifsfrågor, likt fribytare eller
biltoge.

Nej, sådant är icke värdigt frie svenske
män!

Och vore alla svenskar, som här bo, besjä-
lade af samma tanke i denna stund: »Sverige
åt svenskarne!», skulle inom några få år fos-
terlandet vara det rikaste och folket bland de
lyckligare på jorden.

Vi foro hem, köpte igen vår frånröfvade

jord och jagade rövvarne dit rövvarne höra, odlade vidderna, som ligga öde och skördade naturnäring till våra behof, hemkärlek och sund lifsglädje åt våra sinnen, byggde åt oss stugor, där vi skulle bo fria, obundna med hurtig kraft i armarna och ljus i håg.

Nog kommer jag.

Jag skall försöka bygga ett hus, ett Folkets hus, där jag sedan vill vi skola samlas, vi, de hemlösa skarorna och hålla råd.

Framtiden är vårt fält, och målet — — — ja, det behöfver jag ej säga. Du vet om det, och du är mig behjälplig — — —?

Vi skola smida oss af viljans järn
ett landfäste, en borg, ett frihetsvärn!

Men nu måste jag sluta. Jäktets oljud härute ha nu förtonat och det stämmer mig att tystna äfven jag.

På återseende.

723 Ell. Ave. Marinette, Wisc.

Juli 1906.

H e n r i k.

— — —

Den oroliga själen — — —! Den drömmaren — — —!

Försiktigt sammanvek jag brevet och lade det undan i skrifbordslådan. Jag har för vana att icke förstöra bref. Inga bref. De bildade mellan det förflutna och det närvarande oftast en angenäm och kär föreningslänk. Många bref äga också sitt oskattbara värde. — Huru mycket talar ej ur en packe bref, som under decennier

sparats! När du är tung i tankarna och missmodig, tag då fram din breffpacke!

Henriks bref hörde ej till de vanligaste. Därur talade hemkärleken sitt veka, känsliga språk. Och längtan — — — En som var stark som döden och skulle kunna betvinga den, nej, inte det, men trotsa och vinna seger till slut. Så hade han aldrig talat förut. Jag förvånades att hos honom, den tystlåtna gossen med den vemodsmättade, skygga blicken finna en sådan rikedom af hvad som hos människor är vackrast, men också mest sällsynt.

Det smittade. De hastigt nedskrifna orden, hvilka formade sig till satser och meningar, rader, som voro svarta och stumma, talade ändå sitt bevekande sällsamma språk.

Det var som om en varm fläkt kommit och rört vid någon känslig tråd hos mig och rubbat min jämnvikt.

Klockan slog redan halfva timmen.

Ah — — —! Jag steg upp. Alltjämt detta — — —! Ingenting annat än plikt och —

Tankarna hade väckts ur sin hvardagsslummer och farit långt. Jag kallade dem, tillbaka och sade till dem: Gack ner i sågen, smörj i hålen och vik bladens tänder, att det går. Det är fyra timmar till kväll!

Nu slog klockan helt. När jag gick nästan mot min vilja, tänkte jag: Det är kätterskt — man gör sig själf ondt genom att mottaga bref, läsa sin tidning eller läsa en väckares bok, då man arbetar åt despoter! — — —

Så var jag åter där nere på min plats. I hufvudet började tankarna slåss. — — — »Mina blommande, gröna fält», hade Henrik sagt. Ha! Ögonfägnad för oss! Hvad an-

nat? Äfven i Amerika grönska fälten och blomma, och glittrar solen på sjöarna. Men, säger Ossian Nilsson, ha de röfvat vårt land — —! Välkommen min vän! Din tanke går vida i dessa tider, då makter kämpa vildt och slåss om herraväldet i nordén.

Två arbetare.

De sista resterna af istäcket som förenat den lilla ön och fastlandet såsom en enda tjock och massiv brygga flöt ut till hafs. Af en frisk nordvästlig bris jagades de bort söndersmulade till små »pipor», som tonade likt knäppningar på strängar som brista...

Och så kom båtar, stora och små, och körde in i massan. Än mäktigare blef musiken, än gladare sinnena. Sjöfarten var öppnad! Och det betyder så mycket — för den fattige arbetaren hälst, som i månadtal kanske väntat.. väntat att »knoget» skulle tina löst.

Den stora sågen sattes i gång, och snart genljöd luften af hundrade olika läten — Maskiner som stöna och stampa, kuggspel som rassla, ramar som skära och såga till bräder och plank skogens afdöda »jättar» och »småfolk». Ibland hörs ljuden såsom ett sakta kvidande, ibland sorgset klagande, ibland som hotfulla röster ur hundratals halfkväfda strupar. Och i brädgården... Där är brådska. Flera ångare och skutor ha börjat komma in. De ha redan förtöjt, och nu vill man ha last. Det smäller öfverallt, det dånar, det rullar upp och ned med vagnar, lastade med kapadt virke — Hej! Där kör man af. Det låg något öfver

banan, vagnshjulen skar på sidan och där låg lasset, plankorna rasade ner med en duns —

Som ett yrväder kommer faktorn rännande. Hvad är det här för...?

Det spårade ur, säger någon af lastarna, lite rädd...

Ser väl det — det är att se sig för! Bara ovåligheter! — Fort upp med det igen! — Nu är vagnen uppe på skenorna igen — Se så ja! — forta nu på af bara fan, så det blir något!

Jan och Lars som var bland desse hvilka tillhörde lasset, och de närmaste, dessa ord gällde, titta upp från arbetet och nicka tiggande. Faktorn går.

— Någonting besynnerligt tycker jag, säger Lars och torkar med en förargad åtbörd svetten ur pannan — är, att man aldrig har något annat på läpparna som uppmuntran åt oss än just detta: »Skynda på!» »Forta på!» Fast man gör allt hvad man hinner. Ljuden liknar jag närmast vid det som plär följa en pisksnärt. Då en gör hvad en kan och förmår, är man försvarad skulle jag tro... Idag har ej en tråd varit torr på mig, så nog...

— Du tar'et så allvarsamt du, afbröt Jan med ett kort skratt. Så nogräknad får man inte vara häller! Det var skoj naturligtvis af faktorn det där!

— Skoj! Såå! Vet han inte skillnad på skämt så var lugn! Var detta skoj, är det skoj äfven annat, till ex. afslag o. d. Bägge delarna, hvad han nyss sa' och afslag afse ju, att forcera arbetet, att få detta gjort så fort och billigt som möjligt. Det förstår äfven du.

— Ah, med afslag är en annan sak; det

käns de' — men sådana där obetydligheter, som så uppretar dig, bryr jag mig aldrig om!

— Ha! — jag tycker man bör ligga i jag utaf bara sjutton, nu mens det är något ackordsarbete, och se till att man får något med. Det blir ändå skralt med förtjänsten — af den meningen är nog faktorn också... Du ser förresten huru de andra göra.

Jag ser, säger Lars med en lätt suck, jag ser! Men icke är det rätt att springa omkull hvarann i arbetet, löpa i förväg o. s. v. i syfte bara att få åt sig.

Man bör under normal dag, genom normalt arbetssätt, — jag menar arbete utan öfverdrifter — kunna förtjäna sig uppehållet lite hvar, äfven den svagaste; det är min åsikt. Bör fästas afseende vid arbetets intensitet ändock, men inte på den svages bekostnad. I flere fall får den som utför det tyngsta arbetet mindre betalt än den som utför ett lättare. Lars tystnade. Han blef andtruten af att springa med bördor och tala samtidigt. När de burit af lasset och foro upp för att hämta ett nytt, återknöt han samtalet. — Men det må du tro, att vore vi organiserade alla här, skulle det gå i ett nafs att arbeta bort, om ej alla så åtminstone många af oegentligheterna; bland dem den låga betalningen.

— Tror du?

— Ja, det tror jag. Det är väl inte mänskligt att gå an på det här sättet! I fjorton dar i sträck ha vi inte haft hvila att räkna på, ej måltidstimmarna ens — Hem, kastat i sig maten, och så — på dörren igen. Och ändå stiger det ej till mera än 4 kr. öfver hufvud. I sanning ett förtärande system!

Pilgrimer. 7.

— Jaa, men så förtjänar vi mera den här gången i stället.

— Du är oförfäddlig...

— Tyst! vi möter faktorn!

— Hör nu karar, pråmen ni håller på med ska vara färdiglastad i kväll!

— Jasså!

— Ja, men...

— Se så inga men, nu. Ni får skofta* om ej annat!

När de bägge gingo hem efter slutad dag, som räckt i 13 timmar, voro de både hungriga och trötta. —

— Och i morgon ha vi fackföreningsmöte, säger Lars när de skiljas åt, — får jag anmäla dig?

— Jag vet inte.

— Vet du inte?

— Nä, jag tycker det blir ingenting för de'. Ni ha hållit på i årtal och ändå...

— Hvad du är korttänkt gosse! Begriper du inte att man måste så, innan man kan ha någon skörd att vänta sig?

— Visserligen, men...

— Det säger jag dig Jan; tänker du en gång komma med oss — hvilket jag är fast öfvertygad om — måste du lysa i bann ditt tänkesätt, där du tror att arbetarrörelsen är kommen till bara i materiellt syfte. Den uppfattningen är skef kära du. Man kan inte vänta att det ska regna männen öfver en i och med detsamma en blir medlem i en förening. Andra och större bevekelsegrunder måste det vara som drifva en till det än pur egoism; ärligheten blir så måttlig annars.

* Skofta = arbeta öfvertid.

— Med arbetarrörelsen menas proletariatets höjande så väl i intellektuellt som moraliskt hänseende. Det materiella, som är bättre lefnadsvillkor etc. uppnå vi bäst i förening med det förra. På dettas grund och mark skörda vi. — Människorätten och friheten — Bröderskapet.

— Att vara bröder i detta ords vackraste mening är någonting som gör en entusiasmerad och varm innerst i hjärtats gömmor. Skada bara, att så många ser rörelsen ur materiell synpunkt bara! Vi skulle ha varit många flera om... Men de komma så småningom. Rom byggdes icke på en dag.

— Jaa, det är godt det där, alltihop du kompis, men — ja, jag skall nog gå in jag med, men i morron kan det inte bli, då har jag inte tid. Jag har åtskilligt jag ska göra.

Jan fick aldrig öfrig någon tid. Han hade alltjämt »något att uträtta».

Att bli medlem i fackföreningen bråskade inte, trots att det blef mer och mer svårt att hålla sig dagspänningen. Desto mera man arbetade, desto oftare kommo nedslagen.

— Det är på tok! mumlade för hvar gång Jan — man borde väl... men »de andra» sköter nog om de sakerna. Och så fick det gå månad efter månad, år efter år. Han fuskade i snickaryrket med. — Fanns ej »skoft» ute i brädgården, ställde han sig troget vid sin hyvelbänk.

Det ville ej gå ihop debet och kredit för honom, och »på något sätt måste det tas», mente han och lät hyveln gå, ibland tills sömnen öfverraskade honom. Men det tog mera än det gaf. Med åren blef Jan karg, retlig till humöret, började dricka, gick ute bland

unga sällar och försummade småningom hemmet.

Sin hyfvelbänk förgat han emellertid ej. Vid den stod han som förr, om än under kortare stunder, och med mer och mer aftagande kraft. Tankarna kommo då ibland, bittra och bekymmersfulla... Hva' s—n är det lönt jag står här kväll efter kväll — förargad slängde han yxan i en vrå. — Jag får inte kläder på kroppen en gång, så jag kan vara ute, jag som annat folk!

Det till tack!... Orsaken?... hm! hm! — Lars...! Tusan vet som hjälper den kar'n. Lefver som folk gör han, har snygga kläder, och sin gumma klär han upp, så hon ser ut som en herrskapsfru. Och ungarna sen...! som gödda små griskultingar ser dom ut, så tjocka är dom.

— Och mina — tala om dem! Sjukt bara, och grin... grin utan återvändo. Hur..? Och ändå har Lars inte förtjänat mera än jag — mycket mindre...!

Dylika reflektioner voro vanliga hos Jan numera; de kommo af sig själfva. Men sammanhanget fann han inte.

Hustrun hans, som mycket älskade godt kaffe, som gärna satt i konseljer bland systarna och »pratade»... som rände stugor ut och stugor in dagligdags, ibland glömmande bort både matbestyr och barnen — att förebrå henne, att hon närmelsevis hade med obeståndet att göra, föll aldrig Jan in.

Ingen hade så bra hustru som han...

II.

En dag efter flere år, då samtalet kom in på det sociala, på existensfrågor etc., frågade Jan helt oförbehållsamt sin kamrat:

— Hör du! — jag har länge tänkt fråga dig om en sak — Hur lefver du?

— Huru lefver jag...? Lars log ett litet leende.

— Ja! — Frågan kan höras besynnerlig men... den har sysselsatt mig länge och nu kommer jag med den.

— Vi ha haft lika inkomster du och jag i åratal; vi ha varit kamrater i den meningen, men ändå. — Det är en väsentlig skillnad på oss! Du är välmågan själf du — och jag! Se på mig!

Lars såg, att af den fordne kraftfulle mannen knappt fanns spår... Hade märkt det länge, men af grannlagenhet ingenting sagt; ingenting yttrade han håller nu.

— Käre vän, du ställer på mig en vidlyftig fråga. Jag kan knappast besvara den frågan nöjaktigt. — Jag menar, så du rätt förstår mej. »Att lefva» får man lära så småningom, det går ej att uppdraga några vissa gränser där, emedan det som passar mig i ena som andra afseendet, knappast passar dig, och vad som passar dig icke passar mig och så vidare.

Det är med »att lefva» såsom med uppfinningar; med dem experimenteras det och göres försök, och hvad som befinnes icke praktiskt, tages bort, alltefter som man finner rön. Det

mest praktiska sökes, men det finner man inte genast.

I »att lefva» finner man ej heller det bästa genast. Man måste profva, söka, profva på nytt i det oändliga innan en rätt kan förstå sig på den konsten — som är stor. Mest emedan människans benägenhet gärna går i motsatt riktning mot föresatserna, som hos många äro goda; det kan ej förnekas.

Hvad som till stor del bidrager till att hålla ett hem vid jämnvikten, hemmet, vid hvilket vi fäst alla våra förhoppningar, våra illusioner, alla våra tankar är att ha en god hustru. Jag menar en sådan, som rätt fattat sin uppgift som maka och moder, som förstår sig på hushållning, som haft i hemgift sparsamhetens och renlighetens dygder, som förstår sprida ljus och solsken i hemmet och älska det och maken som det käraste hon vet...

Detta är ett bland villkoren för ett »lif».

Så har jag sökt skaffa mig vetande — ett annat villkor! — detta genom att läsa och studera tidningar och böcker i olika ämnen, De lärdomar jag däri funnit har jag sökt tillämpa i det dagliga, praktiska lifvet särskildt hvad afser hälsans vårdande och — min ekonomi. Hälsan är det värdefullaste af allt! Detta borde hvarje människa ha klart för sig, när hon börjar sin vandring i lifvet. Kanske undginge vi då så många förödande sjukdomar, som ibland oss fattigt folk, i stället för att aftaga, få näring och ta ökad fart. För en fattig är sjukdomen en farlig gäst — hon tar rubb och stubb. Barnen böra, samtidigt med att deras förstånd utvecklas, inläras hälsans lagar; instinktivt skulle de sedan följa dem. Jag har sökt lära mina barn,

från den tiden de började förstå, alla dessa styc-
ken, och de ha burit frukt. Sjukdom har
varit sällsynt gäst i mitt hus. — På min öfri-
ga tid ha fackföreningsmötena varit, där jag
sökt och funnit uppbyggelse under hårda
dagar och utbyte för tankarna. Ingenting
är nyttigare än tankebyte. Somliga kan ha
en mera vidgad syn på tingen än jag; andra,
åter större praktisk läggning i ett ämne än
jag och så vidare. Hvad är då bättre, än att
de många olika åsikterna kommer under de-
batt? Det är förmätet att tro det endast ens
egna åsikter äro de endast rätta. En väl
förd diskussion, där alla fått uttala sig, är
den minst partiska och i de flesta fallen
den mest rättvisa bedömaren. Jan! — Inser
du att det är nyttigt att höja sitt eget jag ur
okunnigheten, ur fördummelsen, att söka ve-
tande...?

— Jo, nog är det sant — men...

— Ah, Jan är det ens absoluta vilja tvekar
man naturligtvis ej! Men det är så, att viljan är
svag hos en del folk — beklagligt nog hos
många — och där ligger felet. Och så länge är
det nästan brätt att låta förebråelserna falla tungt
på individen själf. Viljan är ett själens
verktyg och detta verktyg fungerar inte
bättre med förebråelser bara och hårda ord,
tror jag.

Att du stått oförstående tills nu, Jan, vill
jag föra på viljesvaghetens konto. Och så
har du ej kunnat fatta att organisation är
nyttig, förr än du ser det med dina ögon.
Din logik har ej sträckt sig längre. Men du
är icke ensam! Det blir emellertid ett till-
fälle nu snart då du kan få se... Här på
platsen ha så småningom under årens lopp,

— utan din vetenskap, Jan, de flesta blifvit med i rörelsen och nu — slår vi snart »ett slag». Allt är klappadt och klart; — prislistor och allt! Vetande och samhörighet ha födt själfkänsla, ha alstrat anspråk, ha lärt oss hvad människovärde är för något. Och nu vilja vi icke vara slafvar längre. — Förtryckets tid är förbi. En ny tid har gått in, där vi skola lefva som människor, hafva frihet, ljus och sol alla — hör du Jan, alla.

Jan hade lyssnat tyst med blicken sänkt. — Nu lyfte han den och såg sorgset på kamraten: »Du är mycket bättre du än jag, Lars!»

— Bättre?... Så har jag ej tänkt — jag har blott med hvad jag sagt velat gifva — om än ett otillfredsställande svar på din fråga...

— Det var bra, Lars... tack!... Jag skall försöka... En förarglig tår glimmade i hans ena ögonvrå. — Den ville han ej skulle ses. — Räckande Lars handen skyndade han bort. »Stackars kamrat» — mumlade Lars i det han gick hemåt — därmed är hög tid nu, sedan du själf är utsliten, din pojke, ditt ålderdomsstöd, är utpräglad drinkare, och hustrun din en föraktad skvallertacka.

Kärleks- och andra affärer.

Det var så långt som i Februari — — och så långt som uppe i en by i Adålsfjällen. — — Byn hette Hopphej — ett egendomligt namn när man tänker på det — och bestod af fyra gårdar.

Där bodde med sina familjer nybyggare: en smålänning, två värmlänningar och en vestgöte. När järnvägen genom obygden byggdes, hade de varit med och då kallats »ral-lare» rätt och slätt.

Men sedan bygget var färdigt och inte mera arbete fanns, togo de jord dessa fyra, ty kringflackarelivet voro de trötta på — — togo jord på arrende af ett bolag, röjde, byggde hus, gifte sig med hvar sin jänta i trakten, plöjde, sådde och — förökade jorden.

Alltsammans detta hade gått i hoppande hej — ty karlarna och kvinnorna med voro kärnfolk — däraf det egendomliga namnet. Hos smålänningen börjar den här historien.

Han hette Kardell, smålänningen, Anders Kardell, men benämndes vanligen i hvardagslag häruppe för sina vilda färder efter häst, då han var supen isynnerhet, för Kör-Anners. Han hade vuxen son, en dotter gift med en

bolackare ner efter älfven, och två hästar om vintrarna i timmerkörsel.

Huggarna hans nu, fyra stycken, voro från Sundsvall. Det var omväxlande hvad timmerhuggare beträffar. Vintrar ibland hade han haft finnar ända från Hotaihejta, nordfjolingar och »luffare», urspårade från Sveriges »ända» som haft stenar under tungan då de talat och galoscher omknutna med snören på fötterna.

Det var detsamma — — — de som kommo in hos Kardells fingo mat hur de än sågo ut och af hvilken nationalitet de än voro. Och arbete — så långt det möjligt var. I vinter emellertid var det en trupp sågverksbor som råkat komma först, fått stanna eftersom det var så, och bo i köket som gårdsfolk.

Den ene af dem, den yngste, hette Pelle Vestros, en furubit med breda axlar — föröfrigt inte vacker. Men pigan i huset var det hon, röd och rund och hette Märta. Märta's fästman var Viktor, son i gården — en långbent mes, som olik far sin tyckte bäst om flaskan, snus och solnedgången. Ty då visste han att det inte var så värst långt till kvällsdags. Sofva tyckte han om. Men Märta tyckte, sedan Pelle kommit till dem, om honom, vilket förhållande, när han fick nys om det, förtröt Viktor på det allra högsta. En kväll i mörkningen hade han kommit hittandes på och få se dem, Pelle och Märta, stå i farstun där man hade råmaten förvarad, och växla kyssar.

— Bolagsbuse! slungade han fram då och knöt näfven, hvarefter han försvann bakom knuten.

Sedan under en lång tid hade mellan dem Viktor och Pelle inte växlats ett ord, fastän

de höllos så nära ihop när de arbetade. Pelle högg. Viktor körde. Men inte ett ord — »så att han är nog god igen» tänkte Pelle slutligen efter en tids liten fruktan att han skulle tillstålla obehag åt honom för »det där». Slagsmål hade han ingen lust för — för en jänta. Och så voro de så hyggliga de gamla... Huggarlönerna också.

Det där om »det där» var i torsmånaden. I dag på morgonen hade far, ansvarig för finanserna, skickat Viktor med häst och släde efter proviant ner till »storbyn». Man var utan, »nästan allting». Det var strax i skymningen. Huggarna sutto eller stodo i väntan, sedan de kommit ur skogen, hungriga — på fläsket en, ty hans lott idag var att laga till maten öfver lag. Brummande att, »hade han en pris snus struntade han i maten», en ann. Far själf, tystlåten i stugan efter vanan, utbytte blickar med mor som i brist på sött till kaffet stod lika rådlös, emellanåt han såg med mörka ögon genom fönstret, åt skogen till där vägen dök in: — Så f—de murfvel!

Om jag hade tag in'! — sade Kör-Anners så det sjöng ikring, steg upp, gick ett slag — — så skulle jag försökan ja — — — om det inte ska gå an fastän han har långbyxor på att lyda far sin! Sedan blef det tyst en lång stund i stugan. Huggarna titta på hvarandra. Hungern är håller ingen vältalare — — — snusuktande munnar, och strupar vana vid kaffe. Gumman med sin stickstrumpa vred sig orolig på stolen. Märta skrämlade dämpat med spiselringarna, kopparna och faten. — Kör-Anners gick i bokhyllan till slut därur han tog Arndts Huspostilla och satte sig i närheten af

sängen. Detta var tecken till att han snart ville ha kvällsfreden.

Kvällen därpå. — Kvällen därpå stod Pelle Vestros ute på bron. Viktor var borta än och man turades af, dock utan att sinsemellan ha öfverenskommit, att hålla utkiken. Visserligen kom för det inte fläsket, snuset, sockret förtare tillhanda men — — men man stod där på bron i alla fall. Och kikade — och lyssnade — och turades.

Nu var det som sagt Pelle som »stod».

Det var månljus — kallt. Luften gnistrade grön i kölden. Skogen under sin hvita snömantel susade. Annars var det så stilla öfverallt och tyst. Nästan högtidligt stilla. Snön så långt åker räckte, hvilket inte var så långt, glänste i månljuset som kattguld och diamantögon.

Hvad — — — nu kom det — Viktor, om han inte hörde fel! Det var underliga ljud som kom upp, fram ur skogshögen med hvita hängande armar därframme, klockljud — — blandat med rösten af en människa. Knappast hörbart först — dämpat, högre — högre. Till slut en tydlig klang af en hästklocka som slog i ursinnig fart: kling-kling-klang. Och en röst som sjöng en bekant slagdänga. — Viktor! Pelle stödde sig instinktmässigt mot dörrgåtan: Nu är han väl full — — Då vill han väl slåss också. — Han, Pelle, log — ett bredt medlidamt leende: Han vet väl skäms! Nu flög ut ur skogsbrynet ett mörkt stort med hisklig fart. — Jaha — Viktor! Så rasande lik far sin — i det... det skulle gå i galopp! — Hej-ä-äj! Viktor höjtade ur fulla lungor. Hej Blacken! »Sträck ut din» — —. En pisksläng. — — »Åka då man ska åka...! Dom ska väl

si hemma att de ä lif i bena på dej!» Det eka-
de kringom där han for som stamp af fötter
på ett kyrkgolf. — Hej! Trarararara-la. To-
nen var högsta diskant, sträf och sprucken i
början — föll och öfvergick till slut till en
hostattack som om han fått någonting i vrång-
strupen: Ä Pelle inne tro? Då ska'n få — —

Ska'n få fläsk å ärter — — å snus å
kaffeböner — — — En hurrvell ska'n få å —!

Det blef tyst en stund. Häst och släde
voro nu nära på framme. Pelle stod som han
stod, leende ibland, allvarsam ibland. Så steg
han af bron och ner på gården: — Hästen var
nog trött, våt också efter slik skjuts — — —!
den ville han då ta hand om. — I nästa mju-
nut stod hästen och släden på gården; mid
en tvärsväng hade Viktor då han skulle resa sig
trillat ur. Nu då Pelle höll på med hästen
som var hvit i håren och skälfde som ett löf,
kom han på vingliga ben efter: — Hva — —
Hva gör du me Blacken — — du Pelle?

— Hva' jag gör? Jag tänker sätta in ho-
nom i stallet... Han bör få komma undan ky-
lan i rippet!

— De anbelanger inte dej, du — —! Vik-
tor gick Pelle in på lifvet med näfven under
hans näsa. Sköt dej du!

— Det gör jag också, Viktor — — —
men hästar fastän de äro djur ska 'man vara
snäll mot! Pelle talade i lugn ton.

— Snäll mot — — snäll mot — —! Du
ä snäll mot Märta å du — —! Men de ska du
få för din — — din — —. Han grep efter
piskskaftet. Och gud vet hur det gått — —
Hur det gått Viktor om inte fyllan varit och
Pelle inte varit karl som visste hvad han gjorde.
I en blink låg Viktor dubbelviken vid föt-

terna på Pelle och piskan i stallssvalen på golfvet: Du ska inte vara dum gosse — — — för jag har ingenting gjort dej!

Viktor vred sig under Pelles hårda handgrepp, gormade, svor. Nu kom husfolket: Kör-Anners, huggarna — Märta sist. Kör-Anners stannade på bron: På dä viset...! hm! hm! Jo jo...! — Märta fattade ångestfullt Pelle i armen: Släpp'en Pelle! Rör'en ingenting. Hon såg på honom bedjande: Kära du Pelle — — Rusk'an! dundrade Kör-Anners på bron. Gör de för mej så han känner dä, odågan! Pelle släppte taget om Viktors handled: — Nej, det må I göra själf Anders Kardell. Eran son är det, och behöfver han fostras — — — som han bör... så gör I det själf — — —

Viktor hade rest sig upp, gestikulerade och skrek — — »huru synd om Pelle det hade varit om — — om — —». En mängd skrytsamma förutsägelser harsklade han ur sig under det spotten och fradgan ur munnen yrde ikring.

— Viktor! Pelle tog ett bestämt grepp i hans rockaxel: Viktor! Så ta igen dig — — Låt mig säga dig: Med rätta borde du ha haft däng: en släng af oss hvar som fått gå och sukta här i två dagar för ditt f-de sol. Men för min del får det vara jämt — — — jag vill bara säga: Du ska, när du håller på med jänter, inte bli sint på honom om jäntan likar en annan. Inte rår han för att inte du kan ha fruntimmerstycke — — — förstår du väl — — —

Pelle tystnade, tog i hästbetslet — — »Ja sätt in Blacken du Pelle», sade Kör-Anners, som kommit intill, och hans röst darrade af undertryckt vrede. »Ja ska sköta den här göken jag!»

Därmed var hastigt slut på Viktors mandom. Han »avancerade» till ett otympligt bylte med släpande ben bakefter och hängande armar, som Kör-Annars hade under sin ena arm då han samma stund gick in i stugan. Dörren smällde han i lås — — —

Det hände sedan under vintern aldrig att man hos Kardells vart så utan det nödvändigaste någon gång. Efter provianten for som vanligt Viktor på fars order men han hemkom punktlig, nykter och städad. Han och Vestros blefvo vänner på nytt och kunde språka.

Viktor hade genomgått en hälsosam kris i sitt lif. Han släpade inte så mycket benen besynnerligt nog, söp inte, skröt mindre och knogade om dagarna till sent, duktigt. I skogen hjälptes de åt, han och Pelle, när så behöfdes, hvilket på sitt vis gjorde släpet med timmerklamparna drägligare och lättsammare för båda. Och vid vårdagjämningen när solen log varm, kådan doftade och med det längtan kom, den underliga längtan hem, som är bollackarens, kunde Pelle om än inte förutan en smärtsam uppgörelse med jaget säga till antagonisten sedan fordom och rivalen Viktor en dag strax före affärden.

— Tag henne — —! jag afstår. Ingen för-
tjänar henne håller bättre än du. Detsamma
tyckte visst Märta ty året därpå var hon Viktors.

Styrkan.

Några ord till folket.

Det är underliga tider... Och underliga ting ske. Tider fulla af jäktan för lifvet, gnagande oro och strider. För hvarje dag, som går, blifver kampen för brödet hårdare och allt mera hetsig och hänsynslös striden om hvem som skall härska.

Mellan enskilde såväl som mellan de olika samhällslagren hos ett folk står det strid och mellan staterna strides det. Det har så varit alltid. Makter, världsliga och andliga, hafva slagits om herraväldet sedan hedenhös, och i envig eller där tvänne härar gått mot hvarandra har alltid den ena parten segrat. Den svagare? Nej. Och det trots att den kunnat ha rätten på sin fana och solklara sanningen som mål. Hvem kan ställa sig upp mot det?

En svensk konung räddade, säger historien, protestantismen, »den enda saliggörande tron». Var det med »Guds hjälp» som denne konung hemförde segern eller var det med den starkes (psykiska, fysiska, numerära styrkans) rätt? — — Det kunde likasåväl ha varit motparten som setat inne med de för en

seger under dåvarande förhållanden erforderliga betingelserna — och segrat.

Styrkan har alltid varit den segrande, och dess bärare, stark i andligt eller lekamligt afseende, hemburit segern. Men ej i tider som gått allenast. Äfven nu i strider som kämpas segrar styrkan. Han må vara svensk den starke eller hottentott, protestant eller eldsdyrkare. Rätten härtill kan heller ingen främtaga honom.

Strid är utveckling, heter det, och segraren? En idéernas tappre kämpe, ett snille, en kulturens banbrytare, en diplomat, en despot — — Segrare på slagfält kallas tapper hjälte. Kyrkopåfvar kallas de, som segra med »andliga vapen» och riddare de, som slåss om materiella värden med sina bröder och afgå med segern.

Onda eller goda bestämma dessa, huru och i hvilken riktning utvecklingen skall gå. Och ha många också med sin styrkas kraft styrt utvecklingen så, att en tacksam eftervärld kallat dem »stora», höljt deras namn i ära och dyrkat dem med en ståt, som öfverträffar gudsdyrkan i våra dagar.

Detta är om dem, som döda äro. De som lefva, de fria tankarnas och idéernas förkämpar, de största snillena äro de olyckligaste af alla. Ingens strid är så hård som deras och ingens seger så dyrköpt, emedan den i flesta fall kommer först sedan kämpen lagts till ro. — — — En tänkare har också sagt: »Hvad gör en människa med begåfning, då hon kunnat vara lyckligare den förutan». Vetenskapen — på sina segrars vingar — svingar sig högt öfver allt, upplysande världen med vetandets och forskningens ljus. För hennes fötter ligger världen. Den genomsöker segrande universum,

genomtränger jordlagren, forskar i luftens regioner och pejlar hafsdjupet, söker oupphörligt i det fördoldas oändliga rum, återkommande alltjämt med nya upptäckter, nya iakttagelser, nya rön.

Många gåtor har den tydt. En gång kanhända få grubblare och tviflare klarhet i ting och gåtor, som det varit deras lifs lust eller olust att söka tyda — — — Inför Eder, tankens och ljusets ädle riddare, forskare, segrare öfver supranaturalism och lögn, böjer jag mitt hufvud — — — Tack för segrarna, I tappre! Men — — segrare — — —! Köp nya segrar — — —! Jag ser rofriddame, despoterna — ser slagfältens hjältar rycka fram — — Jag ser kyrkopåfvorna — — Vid deras fötter, de pösande, smilande munkarnas, ligga de slagna, besegrade redan innan de voro födda, de svage i anden, och jollra och tigga om tillgift — — För hvad? För att de understått sig lefva ett lif skaparen skänkt dem och efter den måttstock med hvilken naturen mäter — — förlåtelse för »synder» de icke hade kunnat underlåta att göra för lifvets skull.

Ah! — — skulle du vakna, stiga upp, du som ligger där — — —! Människan, brodern, som slagit broder och röfvat hans födslorätt ser jag gå med hufvudet högt, guldskimmer omkring sig och beskyddaremin.

Han vill lysa bland segrarnas skara såsom en den främsta. Men i hans ansikte skådar en rätt seende medgångens själfkära, stundom fåniga uttryck och omkring munnen ett löje — —

Det skulle kanhända vara förbindligt, men jag tyder det som hån — — —

Jag ser folk, hans egna ursprungliga bröder och mina bröder blicka upp till honom. —

Deras ögon sitta djupt af lidanden och svält, låga och lysa, men skygg ändå är blicken, såsom harens när björnen är inpå honom — — De höras mumla skyggt och tyst såsom till sig själfva: »Herre, ursäkta att vi lefva — — »Du dödar oss väl icke?» — — —

Andra ser jag arbeta, slita hårdt likt trälar och — tigga sin lön — — — Andra ser jag kröka sin rygg och krumbukta som under handen af en profoss inför honom, tala, sladdra, förnedra andra och sig själfva och gå med en hånblick i ryggen.

Gamla män, arbetets grånande veteraner, såg jag stå en gång och buga inför en spoling, som ärft sin faders segrar och lefde som en kung, blotta sina hufvuden, kröka sin rygg djupt ned mot jorden — — — taga på sig en min såsom inför en gud. — — — Den synen var den vidrigaste jag sett — — — Jag ser åter andra, äfven dessa bröder till mig och ursprungliga bröder till honom. — — — Ser dem sitta till bords i deras bostad, som är en snäf fyrkant och bordet stort för åtta, nio — — — På bordet är knappast mat, men ändå knorra de icke. — — Jag ser dem gå, icke till andra bröder, som ha stort bord och liten bostad, nej, bland bänkarnas rader i ett tämpel ser jag dem sitta och slå sig för sitt bröst, sucka, voja sig och snyfta: »Förlåt mig, o Gud!» — Jag slog mig själf för pannan sedan jag sett — — — gick några slag omkring, såg upp mot höjden och ned. O, i dårar! ropade jag med mina lungors hela kraft till dem — — — Nej, jag ropade icke jag ville utan att kunna det. Man skulle ha stenat mig såsom Stefanus stenades, om jag gjort det. Jag val-

de att låta pennan tala, hennes ord är mäktigare och gör bättre intryck än mitt — — —

Medan jag sitter och skrifver ser jag en elittrupp af arbetets män och kvinnor som rycka fram mot riddarborgen, käcka män med kraft i hela sitt väsen. — — De tala till honom om sanning, om rätt, om rättvisa, manliga ord med klang af stål och som göra honom röd, den väldige af guds nåde, segraren af »den blodiga söndagen» — — — kanske af vrede, ty han mumlar: »Håll tyst med ditt prat en gång och med din gråt, pöbelhop».

Huru? Han talar så, talar förakt och sår ofrid — — —! Var icke han ock en bland de lysande i utvecklingssträfvandenas krets! Det skola vi minnas, bröder! — — — Jag fortsatte att skrifva: »Skulle du vakna folk, arbetarefolk — —! Ah! en stormby skulle du ryta af vrede, när du sett botten af din förnedrings svarta dyhål, där du lefvat — — — gråta en flod af harm likt en man, en gamling, en förolyckad, som på sitt yttersta gråter ögonen torra öfver ett förfeladt lif.

Du skulle vredgas utan mått, folk, och gråta, men äfven glädjas — — — glädjas skulle du — — — när du kände sällsamma, lyckliga känslor i bröstet, och att du sofvit en hemsk, blytung sömn, där maran ridit dig. Då såg du jorden ligga skimrande solljus som aldrig förr, och grönskande åkerfält, bördiga ängar och berg, som reste sig majestätiskt mot himlens sky, leende kullar och skog, som du hörde susa i nattstillheten — — — Du skådade hafvets mörkgröna vattendjup — — — Du går dit ner och betraktar dess böljningar, hvilka du känner vidga ditt bröst, väcka mod och dådkraft och lust att kämpa lifvet. Vå-

gornas sång när skyarna komma med vind och storm, jagande dem mot stranden, känner du väcka till lif slumrande känslor dem du trott vara döda af marridten — — — drömmande och veka som hös barn. Och förlåtande — — — Känslor, som manade till godhet, till goda gärningar. Du fick förvisning om, att känslor som utöfvande af goda gärningar alstrar, äro ett med frälsningens salighet — —

Då växte gestalten, reste sig upp, hög och manlig och dina ögon lyste — — Du kände att du var människan, nu först, — — — kände dig glad och skyndade att söka likar, hjälpa till att omskapa dem. Handen räckte du sägande: Kom bröder och systrar — —! Låtom oss bygga det nya riket! Vi, med känsla och tro och kärlek bilda styrkan, den segrande! — — — Då skulle du vakna folk, arbetarefolk, omsider — — —!

På sjukhuset.

Den sjuke, 18 Nilsson, beväringssman på fjärde kompaniet vaknade på regementssjukhuset upp ur feberyrseln och såg sig ikring med undrande ögon. Ögon! Det fanns knappast några sådana i hans af rosen till oigenkännlighet uppsvällda ansikte, men han förmådde skilja isär ögonlocken en smal springa så att han såg de närmaste föremålen: ett hvitmenat tak, till höger en fönsteröppning och bredvid sängen på ett bord en tallrik af bleck med tre stycken skrumpna potatisar, på ett stycke bröd en fyrkantig margarinklick, samt en bleckskål — hvad som fanns i skålen kunde han ej se, men han antog att det var någon slags »soppa», en anrättning med några flottstjärnor och gryn, som var vanlig två gånger i veckan som efterrätt till potatisen och sillen.

Han försökte resa sig upp på armbågarne; han önskade gärna se om det fanns flera sjuka därinne, men han förmådde ej. Hufvudet var ömt som ögat och tungt som bly. Stönande föll han åter ned mot kuddarna och slöt ögonen. Det är nog inga fler här, tänkte han. I motsatt fall hade han hört höra några djupa andedrag eller annat som tydt på en människas närvaro, men någonting förnamns ej.

Det var tyst. Blott ett svagt vindsus från grenarna utanför hördes och dofva återljud af kommandoord då och då från fältet. Det låg någonting af kyla och dysterhet i denna stillhet — — Huru hade han kommit hit? Hade han legat länge här? Han hade ett dunkelt minne af en ansträngande marsch med brännande törst, svidande mage, uttömda krafter — — svimning — — doktorn — — och ljud af röster i ett oredigt kaos — —

Sedan hade han blifvit tagen af främmande osynliga makter och förts bort sväfvande högt upp i det blå okända förbi svarta dystra skepnader, höga torn af kyrkor, hemska odjur med vingar som förföljt honom och otäcka små kryp som fladdrade bredvid och sögo sig fast vid hans kropp — Ssh!

Han gläntade på ögonlocken som han kunde och gjorde med armarna en ofrivillig afvärjande rörelse som för att frigöra sig — — Klirr! Handen hade träffat ett föremål på bordet så det fallit till golvet. Det var skålen med soppan, den rann redan och uppslukades af träplankorna i golvet och rann ner i springorna. Blott gryn lågo kvar. Tisdags-soppan! Alltså var det tisdag i dag. — — Och måndag var det då de haft sin utmarsch. En dag! — Bara en dag hade han legat här — — — Gud! — Honom hade det förefallit länge, som en hel evighet — — — Hur skulle han få något att äta? Sedan söndagsafton då de fått gröt och mjölk hade han ej förtärt särdeles mycket. Grönärterna med den råa, på undra sidan mot de varma ärterna halfkokta sillbiten som på måndag serverats till frukost hade han ej för-

mått förtära. Och under den strax efter företagna marschen som räckt hela dagen med »leka krig», fäktningar och språngmarscher hade det ej häller blifvit mycket ätet. Nu kände han huru det började svida i den tomma magen. Det var hans mat som stod på bordet, men den fick vara för honom. Förrästen låg ju soppan på golfvet.

Han log svagt. — Hvad skulle sköterskan säga när — — —? Han afbröts i sina tankar af fotsteg i korridoren. — Pst! mümlade han. Där kommer hon ju — — Då skall jag agera sofvande. Därmed sträckte han armarna slappt utmed sidorna, ofvanpå täcket och slöt åter ögonen — — Omedelbart därpå öppnades dörren försiktigt och ljudlöst och sköterskan trädde in bärande i handen en skål med något flytande ämne och en hoprullad gasbinda.

Den inträdande, fröken Janz som hon gick under namn af, var ingalunda vad man kallar en vacker kvinna, därtill var hennes figur alltför kantig och ansiktet för rundt. Sådan hon var klädd: den lilla hos sköterskor vanliga mössan af hvitt tyg på hufvudet och det stora förklädet fallande neröfver från axlarna i vida veck skulle hon snarare ansetts för att vara ful. Men nu hade hon de stora kloka ögonen under djärft tecknade ögonbryn, det rika mörka håret och en mun vackert formad och — — Detta förlånade den i öfrigt misslottade gestalten ett visst behag och gaf henne utseende att vara »intressant». — Efter att ha stått lyssnande några ögonblick vid dörren för att utröna om den sjuke sofvade gick hon fram till sängen, satte ifrån sig skålen och bindan

på bordet och böjde sig sedan varsamt öfver den sjuke.

— Han sofver, mumlade hon. Så hans ansikte ser ut! sade hon rysande. Hvilken värk han måste ha, stackare! Medlidsamt strök hon honom lätt öfver pannan med fingerspetsarna.

Den sjuke ryckte till — och öppnade på ögonlocken. Deras blickar möttes. Hon blef röd och började förlägen stöka med sakerna på bordet. Han kunde ej bli rödare än han var om han också skulle ha rodnat, ansiktshynn var som kopparfärgad, med svullnader vid näsan och omkring ögonen som voro eldröda med violetta skiftningar — — Men han rodnade inte. Han orkade det knappast, svag som han kände sig och öm i hela kroppen. Allting var honom likgiltigt — — —

— Hvar är jag? framstötte han till slut, mera för att bryta tystnaden än af nyfikenhet — hvar han befann sig, det visste han förut.

Hon vände sig emot honom. — På sjukhuset — svarade hon leende. Hur står det till? Jag har varit in här flera gånger, men då sof ni.

Han ville svara men i detsamma kom han att röra hufvudet och orden gick upp i ett stönande. — Vi skall lägga omslag på, skyndade sköterskan sig att säga, så går det snart öfver skall ni se. För svullnader finnes ingenting bättre än upprepade kalla omslag. — Då inte jag är närvarande — om ni orkar... tag då lapparna och vät dem i skålen. Så här — — vrider ur dem litet först.

Under det hon pratade hade hon mätt upp ett stycke af bindan, vikit det lagom långt till ändamålet, blött stycket i skålen hvaref-

ter hon bredde ut och lade det varsamt öfver ansiktet på patienten: Så där — —! Känns obehagligt genast men det måste ni tåla.

— Tack! kom det svagt från kudden.

Utän att säga mera gick sköterskan hastigt ut, men kom strax igen bärande en balja med vatten och en trasa hvarmed hon skurade upp soppläcken. Ni har varit orolig visst, anmärkte hon leende. När det var gjordt, efter en ny beskyddande blick på honom tog hon skurbaljan och gick ut. — Det finnes här ändå en hygglig »subaltern» lät det som ett svag väsende under våtlapparna på kudden — — —

Med dagarne som gingo med snigelfart framskred förbättringen så pass att han kunde gå uppe stunder emellanåt. Han brukade då sitta vid fönstret på en stol och speja mellan granarna ut på fältet. Skogen, som stod tät utanför, skymde utsikten men ibland förirrade sig de exerserande beväringarna nära skogsbrynet och in i skogen, stundom i rasande fart, geväret med påskruvade bajonetter i händerna, svettiga och flåsande som om en öfverlägsen anstormande fiende varit dem i hämlarna. Skott hade smattrat, dofva ekon som ljudit nästan hemska där i stillheten, och skallande, upplåsta kommandoord.

Han hade längtat ut de första dagarna, ut i naturen, men nu längtade han just icke — — Fast nog var det kusligt att känna sjuklukst beständigt i näsan och höra jämmer. I dag hade han begärt af doktorn och fått löfte att blifva utskrifven. Det var tidigt i morse. Nu var klockan 1, men kläderna voro ännu ej komna. Hvaraf kunde det bero? Han gick otålig fram och åter på golfvet. Till sist leds-

nade han vid det och satte sig på den vanliga platsen vid fönstret. Tankfullt såg han ut. En djup ofrivillig suck undslapp honom. Hvadan denna beklämning? tänkte han. Han hade väl bort vara glad nu. Då han var frisk igen efter tre långa veckor och fick åter komma ut — — —

Sköterskan — — —! Hm — — Han kände sig nästan blyg för sig själf, då hon kommit in i hans tankar. Men han jagade icke bort henne, tvärtom, hon upptog i nästa minut alla hans tankar. Hon var också en sådan hyggelig varelse... Öm emot de sjuka och mild — det hade han iakttagit under dessa veckor. Honom hade hon varit så god emot, mången mugg god mjölk hade hon räckt honom, gått små ärenden och — — — Så där — — — nu kommer kläderna! sade han halfhögt och gick den inträdande, en beväring tillmötes i dörren — Så, du är frisk nu? — Jaa, nu så — — — Beväringen gick därpå och »18» började långsamt ta på kläderna — kronans linnekostym. Slutligen var han färdig. Det återstod bara några småsaker därborta på bordet som han skulle taga vara på — ett bref från mor, en börs med några ören och en ask med några sockerbitar — —

— Jasså ni flyttar nu?!

Förvånad såg han upp. Hans blick mötte sköterskans halft leende, halft skygga blick i dörröppningen.

— Jaa — nu så — — — Mekaniskt upprepade han nu samma ord som nys till beväringen. Så stodo de tysta. Nilsson fumlade i onödan med sina tre delar till saker, och hon piskade obarmhärtigt med en kvast hon hade i handen sin ena framsträckta sko-

spets. Slutligen hade sakerna kommit ner i fickan där han skulle ha dem och han gick fram emot henne. — »Tack! sade han enkelt och räckte fram handen. Tack för allt — — för hvad ni gjort för mig, fröken Janz».

— Å — ingenting, sade hon tillbaka, med sänkt blick. Det blir saknad efter er då ni går, tillade hon efter en kort paus, och såg honom ärligt i ansiktet. Nilsson rodnade under loppet af en fjärdedels minut och bleknade om hvartannat. — Hvad sade ni — — —? Är det sant? frågade han och hans röst darrade.

Hon vände sig bort utan att svara. Då varnade han emot dagern från fönstret en fuktig glans i de stora kloka ögonen. Det klack till, sköt upp någonting af längtan inom honom: Du, — — Gud. Djärft tog han fatt hennes arm så hon vände sig emot honom:

Fröken Janz — — Anna — — Du älskar — Jag — — Å! säg mig det! — — flämtade han fram i korta afbrutna meningar.

— Ja, hviskade hon, och hennes röst lät tjock, som ville hon gråta. Harald, det har jag gjort sedan första ögonblicket när jag såg dig — fastän du var »ful». Hon log mellan tårarna som ville bryta fram.

Ack! — — du kära! stormade han och slöt henne hårt i famnen. — Och jag min — —

Följande år då beväringen ryckte in på lägerplatsen X... till regementsmöte fanns icke fröken Janz längre på sjukhuset. Hon satt i en kammare nere vid ett sågverk och väntade — väntade på sin man och — en liten världsmedborgare.

Ungdom.

Det skulle bli dans på logen i Gistaberg. Axel Kull, eller »Kullen» som han för bekvämlighetens skull kallades, och hans kamrat i kammaran i den stora sågkasernen, Anton Larsson, de båda sutto nu helgdagsklädda och bara väntade på att det skulle bli tid; ännu var klockan bara något öfver 9, och 10 skulle balen börja.

Till logen i byn strax bortom skogen gick man på några minuter — således hade de god tid.

Kullen hade tändt en »matti» som han sög på under det han tankfullt såg ut genom fönstret på hvars rutor augustisolen stänkte sina nedgående sista gulblekta strålar.

— Hvad tänker du på? bröt Anton den enformiga tystnaden, och knackade lätt med knogarna i bordskifvan.

Kullen tog cigarretten ur mun:

— Jag! — — Ah — — just ingenting.

— Å, nog är det någonting, envisades Anton och såg skälmskt forskande på den andre. Kullen märkte och svarade leende:

— Ingenting annat än — — Jag satt och tänkte på hurudana vi är som inte har en flicka med ens när vi gå på bal.

Anton sänkte ögonlocken och teg. Han hade strax förut fått slut af sin käreasta, en flicka på verket, därför att han varit till staden en dag och kommit hem litet för glad och uppträdt bråkigt; nu trodde han att Kullen, som inte var så värst hänsynsfull af sig i dylikt kom med en anspelning. Men det var ogrundade miss-tankar. Kullen såg ej alls spefull ut, tvärtom hade hans ögon ett drömmande uttryck och kring munnen låg ett drag af djupt allvar. Han drog ett nytt bloss ur cigarretten och fortsatte därpå med ett allvar i tonen som om det varit något af särskild vikt han sade:

— Jag har verkligen, så mycket som jag flackat ikring, inte sett en sådan fattigdom hvad det beträffar — jag menar flickorna här. Fyra stycken. Och dem är det, strax före en bal isynnerhet, nästan handgemäng om. Kors! Jo nog skulle man slåss om flickor alltid — —! Men man kan heller inte vara utan. — Det blefve för tråkigt. Här har jag varit snart halfva året och — —. Tror sannerligen: att man måste flytta på sig en bit igen. Att komma på den öfverblifna kartan bland fixa gamla pojkar har jag ingen synnerlig lust till — — ja skratta du! Men är inte hvad jag säger sant?

— Jo, medgaf Anton som fann kamratens resonnemang om än »sant» så dock en smula kuriöst. Hvert skulle du då resa i väg? frågade han sedan hans första munterhet lagt sig.

— Resa? Å gosse — — Norrland är stort, jag — — jag far väl och söker upp ungdomsflamman min.

— Ungdomsflamman?

— Ja. Men det har sin historia, sade Kullen tankfullt, knäppande askan af cigarretten.

som nu var i det närmaste utrökt. Kanhända får du höra den — — Någon gång då jag är särskildt upplagd för det, tillade han leende.

Anton ville inte agera vetsjuk.

Det blef en stunds tystnad.

Skymningen hade kommit. Inne i rummet rådde en skum halfdager; i spisen lågo några kol efter aftvarden och glimmade, likt röda slocknande ögon.

Kullen steg upp drog snålt på cigarretten några bloss och kastade den sedan i askan.

— — — Hört sägas att det kommit en »ny» till faktorns, sade han, efter tonen att tyda mera för att säga något än af intresse. Kan undra hvad det är för en. Och hvad hon heter.

— Det kan jag tala om, upplyste Anton raskt. Hon är ifrån Stenstrand. Hon heter Stina — — Stina Alvarsson.

— Stina Alvarsson!? Kullen ryckte häftigt till som hade han blifvit stungen. Han gick närmare Anton och stirrade honom häpen i ansiktet: — Det är aldrig möjligt — — hör du — —! Det vill säga — — Är det länge sedan hon kom hit? frågade han förvirrad.

— I tisdags tror jag.

— Hm. Jaså, sade Kullen i tillgjordt likgiltig ton, vände sig bort och började fullborda sin klädsel. Han skulle ha kragen på, men den ville bara krångla.

Anton såg leende på honom. Han kunde platt inte begripa, hvad som kommit åt pojken med en gång. Slutligen kunde han inte tåga:

— Hvad fattas dig? Du darrar på manschetterna, gosse lilla — — och är blek, så jag ser det hit. Tål du ej mera — —? reta-

des han och skrattade till. Då är det nog bäst att du afstår från resan — — —

Kullen svarade ej. Hans tankar voro redan för långt borta — — i en by vid kusten med några grå små gårdar.

Han såg sig färdig till afresa till sågverket några mil längre söder där han fått anställning, såg sig med mors tillagade enkla matsäck i reskistan — — såg far och mor och syskonen; far kärf och ordkarg, och mor — hur hon tog hans hand mellan bägge sina under det tårar runno för de fårade kinderna:

— Gud välsigne dig min gosse.

— — Såg en ung flicka stå och vänta vid granngårdsgrinden med en schal kastad öfver det rika blonda håret, och med resigneradt hopknipen mun.

Han mindes huru han tagit den späda af kvällsluften skälfvande gestalten i famn: — Gråt inte så — — min lekkamrat — — min käraste lilla — — — jag kommer nog snart igen.

Så hade deras händer mötts i försäkran om evig trohet, så hade de kyssts och skilts — —

Ute i världen hade han tappat bort sig själf ibland i vimlet; men det hade ej varit tal om blödighet och barnpjoller i sågarna. Det skall vara härdadt folk utan och innan, sågfolk; det hade han fått lära. Sin flicka hade han i jaktet glömt — — och löftena — —

— Blir du aldrig färdig? hördes Antons otåliga stämman från bordsändan.

Axel spratt till. — Färdig... jo strax, sade han och försökte anslå en munter ton. Nu så ...Och sedan de bytt några likgiltiga ord och tändt var sin ny-cigarrett följdes de två vännerna ut. — — —

Nu var solen bakom bergets mörka kam mot skyn. Nu lyste lampsken ur fönstren. Nu sken månen.

Han kröp just upp som en skinande stor ost vid horisonten och log öfver grantopparne åt balfolket: lycka till!

Träden stodo stilla, stilla som i ängslan för det smygande mörkret, förtäljande öden. Ord ej hörda men anade. Och det var kvidande klagolåt och skratt och kärlekskväden och sagor som smakade glädjespädt vemod och dof-tade kåda.

— Det var en härlig afton! utbrast Anton, som gått och gnolat på en visa, till Kullen, sedan de kommit inom synhåll för logen. Och uppsluppet slog han kamraten lätt på axeln.

— Jaa, svarade Kullen uppryckt och drömmande. Man kan inte rå för om man känner sig lite underlig — — här, han stack handen skämtsamt under rocken åt hjärtrakten till.

— Sagopilt — —! Du ja — — — Men tyst! Nu hörs musiken — —!

Ja verkligen. Dämpade ljud af musik och dofva taktfasta tramp trängde som vågor genom den ljumma klara kvällsluften. De stodo en stund och lyssnade för att utrona hvad för slags musik det var.

— Dragspel! utropade Anton och tog ett hopp. Hej! Det är min musik — — Tänk om inte dans funnes du! Han nästan sprang.

— Då vore nog så måttligt roligt, medgaf Kullen och sträckte äfven han ut stegen.

— Tusan! utbrast Anton då de båda stodo i porten och såg huru på logegolfvet, för att det inte skulle gå så tungt, de nötta, skrof-

liga plankorna blifvit beströdda med skrapningar af ett stearinljus.

Ungdomen rörde sig i en tät vid ring.

— Här är redan fullt hus — — och bra med flickor — — —

Kullen tog Anton i armen — kom! sade han och drog honom med in i ringen. Så bar det i väg.

Efter några hvarf stodo de igen vid ingången.

— Låt oss nu titta på töserna! uppmanade Anton i det han torkade med näsduken öfver pannan och lät blickarna spela rundt efter väggarna. Ah! undslapp det honom. Där är hon ändå... fastän jag — — —

— Hvilken hon?

— Det förstår du väl — — Stina!

Kullen föll ihop. — Hvar du? Hvar? — Till höger. På bänken i hörnet, upplyste Anton utan att peka dit.

Kullen följde riktningen af hans blick och — där i en bänkrad af ljusklädda skrattande flickor satt Stina Alvarsson, ja, hon och ingen annan!

Han kände igen henne fastän — —

De ögonen, draget omkring munnen, hennes eget — skulle han kunna glömma det? Han försökte se bort. För att inte bli ertappad — — så här hux flux; han måste få hämta sig innan! — men hans blickar drogos återigen dit: — Du min skapare! Huru våga möta den flickan — — —

Han kände sig som en liten tuss: Hon, den härliga kvinna hon blifvit och — — och han! Han kände sig feg — bortkommen — nervös.

— Skulle han smyga sig bort? Nej det vore feigt och — — och att plåga sig själf.

Skulle han stanna och göra godt igen hvad han brutit emot henne — mot dem båda — om det gick? Han var rådvill. Så fick han lite hjälp. Musiken, tyst sedan en stund, spelade åter upp — en sprittande vals. Nu hade Kullen betänkt sig. Han lämnade sin plats vid dörren och gick med raska steg öfver golfvet till flickbänken. Hur han bar sig åt nu visste han ej själf — hvarför det också ej kan beskrivas. Men i nästa ögonblick sväfvade Kullen och Stina Alvarsson med i hvirveln af dansande. Tysta — ej ett ord.

— — »Låten» var slut. Dansörerna förde flickorna till deras förra plats eller släppte dem hvarhålst de stannat på golfvet som bruk här är; Kullen drog instinktmässigt sin dam till ett hörn af »salen» som var folktommast och där ljuset sken endast svagt. — Tack! sade han tonlöst, utan att släppa hennes hand. Ett ögonblick stodo de stilla och sågo på hvarandra; han andtruten och blek, hon blossande röd. Flickan plockade sin kjolfåll med sin andra hand och såg mot golfvet. Kullen nagelfor envist en kvist i väggbjälken. När han var färdig till slut, sade han med tillkämpadt lugn och såg skyggt på henne: Stina — — vill — kan du förlåta en syndare? Han skämdes nästan för sin röst — så tillgjord lät den och hes på slutet. Flickan betraktade honom tyst med forskande blickar.

Det föreföll henne som en bedräglig dröm alltsammans: — dansat med honom — — efter så många år af sorg och längtan — — Gud! Förlåta honom? Ack om han visste

— — —

Det sjöng inom henne af återvunnen glädje. Hon ville svara, kasta sig i hans famn och gråta — skratta och allt, men inte kunde hon det här bland allt folket. De hade redan de närståendes blickar på sig.

— Man tittar på oss, sade hon som till svar, kom följer jag dig ut. Kullen såg upp: — ja-a där mötte han ett par ögon — och där, »koksare!» — och där; det var Antons halft gäckande halft elaka — du också!

Han gjorde en förargad åtbörd. — Kom! sade han till flickan och gick därpå mot utgången. Efter kom Stina blyg med nedslagna ögon. »Vackert par!» lyste blickarna — —

Det var tid på att det skulle komma en ny låt nu igen; spelmännen, tre ynglingar knäppte på strängarna och tog på tangenterna: kvitt-tril-lillili-lej-allall-trililillili-i-i. Kort och godt — det var en elektriskt stöt med toner i.

Pojkarna foro upp från sina platser: bäst att passa sej! Ty dansare var det ondt om — — Nu kom låten. Hej. Hopp. Ett ögonblick såg det ut som tänkte man slåss. Så gick man, sprang man och knuffades. Men man kom öfverens ändå, tog ihop par om par och började sno, bröst intill bröst. Kan någon på ett sätt återge i ton, i tal, i skrift, en dansnatt? Omöjligt!

Musiken sade — hvad? Fötterna trampade — tramp — tramp. Golfvet knakade, grät, suckade: oj-hoj! I taket hängde i en ås en lykta med en talgdank — den flämtade.

— Det är roligt här i kväll, hviskades af varma och andfådda par.

— Jaa.

Piglockan, fiolen så: Kvitt-trillillili-lej-all-trillillili-i-i. Fötterna trampade — skyfflade, sade duns!

Ha, ha skrattades, hi, hi — ho, ho. — Hä, hä af munnar med skägg kring, och kanske snus ini, och af skälvande flickläppar.

— Ute gick Stina och Kullen. Ute var luften blekgul. Månen hade stigit högre, satt rund och kisade, och munnen log. Högt icke mejat gräs nickade halfsofvande — löfbuskarna i kring stodo andäktiga och lyssnade, hviskade tysta ibland och lyssnade på nytt — långt borta hördes buller af vagnshjul, dofva ljud af människoröster och skrik af en nattfågel; på stigarna än här än där i kors eller ensamma syntes nattvandrarne gå och komma. På stigen nedom logen stodo tryckta tätt intill hvarandra två människor liknande skuggor — Axel Kull och Stina Alvarsson.

— Ska vi gå upp igen nu? frågade Kullen efter att ha kysst henne för väl tjugonde gången.

— Ja, sade Stina och besvarade hans kyss, som du vill. Jag går dit du går.

Så togo de hvarandra i händerna och gingo.

På logen gick dansen när de kommo upp.

— Den pröfvar vi på! föreslog Axel muntert och fattade Stina om lifvet. Vi ska väl dansa!

Nog var Stina med om det. Så det gick!

— Ja jänterna de dansa jädringen så bra,
men bäst går min lilla Stina.

Det var Kullen. Tätt till Stinas öra gnolade han denna lilla strof ur en visa. En tryckning i handen fick han och ett strålande ögonkast. — — — Ja jänterna de dansa — —

Höst.

Höst. — Den låg som en gråkall dimma öfver det lilla sågverket, löfträden stodo allvarsamma med gula löf som sletos loss och virflade rundt af en frisk västlig bris och föllo till marken med ett svagt prasslande.

Höst — — Den tunga, dystra känsla af vemod och besynnerliga aningar som fyller sinnet då slut är sommarsagan med sin sol, sin blomsterdoft och ljusa minnen hade Inga Holm känt länge, länge — ända sedan på försömmaren.

Förut hade hon varit frisk och glad, som en lärka i morgonsky — — Hon älskade — — älskade en gosse, Erik-Gustaf, den vackraste och styfvaste i dansen på sju sågverk omkring.

Och hon älskades af honom igen. Så hade han sagt henne.

Men han hade ljugit. Då hon på hans tal om, hur han älskade henne, hade gifvit sig åt honom och det blifvit uppenbart, att hon skulle blifva moder, öfvergaf han henne för en annan.

Det vardt midsommar. Och sedan hade det varit höst — — —

Hon satt i deras rum, vid fönstret, lap-pande sina småsyskons söndriga strumpor och blickade nedåt vägen. Mor var utgången men far, sextioårig, känd för sitt hårda sinne satt vid sina verktyg i närheten af spiseln och sulade skor.

I afton var det dystrare och kallare kände Inga, än det någonsin varit. Erik-Gustaf hade nyss gått förbi utan att han en gång sett upp mot fönstret som han förr så ofta gjort. Det kändes som om någon ristat henne med en knif. Hon blef röd och bleknade omhvärtannat.

Så suckade hon djupt.

Far lyfte på hufvudet och sneglade på henne.

— Du tiger med det där! Gå ut, om du vill stöna. Jag är led på låten. — Hans röst lät sträng med litet hån i. — Inga sänkte hufvudet och klämde tillbaka en tår med garnnystanet.

Det kändes hårdt att vara fri och ung, men ändå fången och gammal.

Längre fram på kvällen stod Inga ute på gården, som en skugga i skymningen. Armarna hängde kraftlösa utmed sidorna, kroppen framåtböjd och ögonen fulla af tårar.

Det hade kommit till utbrott till slut mellan dem. Far hade icke varit sig lik under en lång tid; men ingen dag ändå så hätsk och retlig som i dag. Så hade det brutit löst.

I ett anfall af ursinnig vrede, då hon vågat svara honom, hade han rusat upp och slagit henne i ansiktet med orden: »Eländiga — — sköka — Ut med dig!»

Nu stod hon utestött och ensam i mörkret. Hon talar — till sig själf eller kanske

till en buske, en sten som tagit gestalt i dunklet och som hennes uppjagade sinnesstämning gifvit lif. Hvad hade hon då gjort? Älskat honom — — som hon trott varit hennes lifs utkorade — af en vis skapare. Druckit, då kärleksbägaren räckts henne. Men håller inget annat. Detta var hela hennes brott. Brott? Var det då brott också att älska? — — —

Utan att hon visste det själf började hon gå sakta nedåt vägen, försiktigt som en som går i sömnen.

Förbannad — — utstött — — mumlade hon frånyrande under det stegen förde henne allt närmare där sågen låg. — Prsigifven åt människors förakt (till ämne för deras onda tungor. Nej — — Hällre då döden — —!

Så står hon på »ledaren» i sågbommen — huru hon kommit dit i mörkret var henne en gåta — där timmerstockar ligga och flyta, sida vid sida eller åtskilda med fyrkantigt och aflångt vatten emellan.

Benen bära henne nästan inte — hon sätter sig på en upphöjning, en afsågad klamp, stöder hufvudet, som bränner, i händerna och ser ner i vattnet. Det är blankt, som polerat glas och svart — — svart. Hon ryser till. Hon fryser. Känner ett slags domning — som om allt blodet flutit af henne.

Hvad tänkte hon på? Lifvet — döden? — — Döden. Ah! — — den — — — Måste hon dö — nu?

Tårarna sipprade fram mellan handens fingrar som hon tryckt till ögonen och föllo i vattnet som tunga regndroppar.

— Nej — — nej. Hon ville inte dö. — — Hon ville lefva — — — lefva — — — lefva.

Hon hade ju nyss fyllt nitton år.

Men »skammen — — vanäran» — —

Och hennes barn som — Hennes oäkta barn — — — Hvad det är dumt i lifvet! Dock, så det kan vara skönt om — Men människorna, de kloka, förståndiga människorna — — —

Småningom blir hon lugn. Det är sorgen det — den stora stilla som endast döden känner. — —

Så stiger hon upp. Öfver hennes ansikte ligger ett drag af hård beslutsamhet, näsvingarna själfva, det rycker i munnen som blir bred och stor, och ansiktsmuskulerna dragas samman som i kramp.

Hon snyftar ännu, vaggas med öfverkroppen än till höger än till vänster liksom ville hon därmed söka stilla en brännande plåga.

I det hon stapplar fram några steg, kastar hon en blick upp mot gårdarna. Där, i några fönster lyser ännu ljus. Äfven hos dem därhemma. En stund hänger blicken vid fönstret — — Då släpper hon det, ett högt kvidande tränger öfver hennes läppar, ett jämmerrop som skär i tystnaden — —

Så böjer hon sig framåt, sluter ögonen och sträcker ut armarna: Gustaf — — Erik Gustaf — —!

Det skvalpade till en gång — — Sedan blef det stilla — — och vattnet blankt och svart som förut och outgrundligt.

Blad ur Jan Jollrares dagbok.

Följande anteckningar af en arbetare ha fallit i mina händer, och som jag just håller på med att skriva denna bok tager jag utan tvekan och införlifvar dem med det öfriga. Egentligen hette mannen — som nu är död — Jan Joll men benämndes vanligen Jollrare.

2 April.

Torsdag. — I öfvermorgonafton får jag fara hem och meddela om den glada nyheten! Arbetslös! — det är ett förfärligt ord. För en far med barn och hustru att försörja betyder det svält, tungsinne, modlöshet — förödmjukelse.

Jag hade gått så länge utan arbete — fem veckor om jag minnes — att jag föreföll inför mig själf som en stackare till slut. Det är tiggeri inför herrarna att begära arbete af dem nu — sälja hvad man har att lefva på. Man skall se ödmjuk ut i synen. Ute får man höra svaret först sedan herr faktorn behagat ta sig en funderare på några minuter i pur afsikt att låta en känna sin litenhet inför honom, och sedan man följt honom likt en hund. Är platsen ett kontorsrum får man en känsla

af, att man står inför sin kung, möttagen i audiens. En blick möter en ofta i dörren. »Vars'go håll sej han på mattan vid dörren». — I morse fick jag börja arbeta här. Så här gick det till: Jag mötte faktorn — i förbigående den fjärde jag frågat — i brädgården, på banan. Jag lyftade på mössan »Go morron» — Han sneglade på mig och grymtade fram någonting under det han fortsatte sin väg. Jag höll efter och framförde mitt ärende — på hans rygg, ty han rusade ju före mig.

— Det beror på, sade han slutligen i högdragen ton, stannade och fixerade mig ringaktande, som sagdt: Det beror på. Tillhör ni fackförening?

Jag var hungrig. Hade barn och hustru som väntade — — — Då ljög jag, sade jag mitt lufs största, fegaste osanning!

— Nej, svarade jag efter några ögonblicks tvekan, och med den fasthet i rösten jag kunde: Nej det gör jag inte.

Då såg han på mig och smålog. Det leendet — — —! Jag kände mig obetydlig, och liten som ett uselt kryp — —

— Godt! — sade han. Jag behöfver en man. Följ med!

Jag följde.

— Då måste ni börja medsamma — upp-lyste han, utan att vända sig om, under vägen. — —

Jag mumlade någonting, kanske en protest, kanske ett bejakande, troligast intetdera. Vi kommo till sågen.

— Bli hjälpsägare! befalldes han kort.

En hjälpsägare i helgdagsdräkt! — den var ju inte fin men — — —

Jag hade inte annat val, jag tog af rocken

och hängde den på en spik i väggen. Sågaren blängde på mig misstroget men jag grep arbetet an. — — Detta var strax före frukost. Nu är det kväll. Men du milde! Hvilka timmar af öfvermänskliga ansträngningar! Och svett och — löje — — Jag såg huru de skrattade åt mig, jag bar mig naturligtvis bakvänt åt — hade brådtom, gjorde mig illa i brådskan, slog händerna blodiga mot verktygen och smorde ned mina kläder.

Sågaren svor. Kallade mig bondhund, dumskalle, tölp.

Själff sade jag ingenting — —

Nu har jag, som jag hörde, förtjänat 1 krona och 75. Hå, hå, ja ja! Kan inte annat — — Än sucka tungt och djupt och — Hur skall jag få kläder och skodon på barnen och hustrun i vår? Själff behöfver jag också. Men det klarar sig. Strunt! Jag kan gå i mina gamla paltor i värsta fall. Hustrun och barnen först — — Så är det väl ett förbannadt sätt med dessa nya moder, nytt och återigen nytt — —! Människorna tyckas tänka mindre på att tillfredsställa magen än fåfängan — —

Den som ej orkar följa med han (hon) är, ja, det finns många namn på honom. Och så ses han öfver axeln. Till och med af sådana som på bekostnad af magen hängt på sig bjäfsset. Jag kan naturligtvis ej rå för, att jag högg mig illa i skogen och sålunda förtjänade litet, och att sedan jag kom ner, det icke fanns arbete att få.

Kommer jag emellertid i min gamla kostym som är nedsmord, min hustru i sin omodärna kappa och barnen i sina urblekta klädningar och lappade skor, nog finge jag höra:

»Han är en slarfver, en odåga». — Så låt gå då. Nej. Jag kan det ändå inte — —! En krona till mat har jag köpt upp i dag. — — Det går inte. Måste häggda litet mera. — — Idag var jag ju också mera tom, än jag kommer att vara följande dagar. Gud! Jag kunde väl ej annat — — Än äta mig mätt då jag såg de myckna matvarorna därinne i butiken: Köttvaror, ägg och biffar; det retar aptiten om också icke allt är så nyttigt för magen.

Jag bor i ett ordinärt stort rum tillsammans med sex andra — mäst unga karlar. Sängar stå två på hvarandra efter väggarna. I sängarna har man hyfvelspån, de flesta utan att ha den instoppad i madrass ens, att ligga på. Har varit efter nyss ett spånkylte äfven jag som jag lagt i sängen.

Jag hade naturligtvis inte några grejor med i morse när jag kom.

Hvad gumman skall vara orolig! Har skickat bud hem; men det är väl ovisst om det kommer fram i dag. Scho — — —!

Jag känner mig ovanligt trött. Kanske är det för jag är ovan vid sågen. När jag slutade i kväll kände jag en slags hetta i köttet, det kittlade under huden och nöp som med små tänger — — När jag mötte dagsljuset erfor jag en slags svindel för ögonen och lyfte jag benen hvilka värkte af springandet högt som för hinder där inga hinder fanns.

Känner en oemotståndlig lust att sofva, klockan är elfva; men huru få sofva här?

Det finns två bord, det ena är mitt eget som jag i middags själf förfärdigade af hyflade bräder och som jag sitter själf vid; vid det andra sitter fyra af kamraterna. De spela

kort, smäller med kortlapparna, svärjer och knackar i bordsskifvan. Ett evinnerligt knackande — — —!

Nu kommer en ny person in. En ung pojke, snygg förresten, med en käckt uppviden mustasch — som skrålar en slagdänga, och ställer på bordet så sakerna hoppa en full literbutelj: Hej pojkar!

Jag lägger undan boken.

3 April.

Efter en orolig natt har jag genomkämpat en dag. Som har aflupit rätt bra. Har gjort mina iakttagelser, »tagit efter» som man säger så det går bättre nu. Sågaren svär inte så förfärligt och de andra ha slutat upp med att flina. Jag är glad ty jag tror godt på fortsättningen. Har åtminstone en plats, tills det blir öppet vatten och börjar i brädgårdarna där jag är van. Telefonerade till hustrun idag. Hon hade varit ängslig, men blef nu öfvermåttan glad — — Sof kanske en timme föregående natt — — Sedan pojken kommit in blef det ett lif — — — Själj somnade han om en stund. Medan söpo de andra ur flaskan och blefvo lifvade. När pojken vaknade och intet fanns kvar, började han svärja och galltjuta: »Tomhalsar», »Tjyfstrykar»! En bad honom hålla käften. Hvilket resulterade i gurgel. Hvilket oväsen! Örfilar smälde. Bordet fick en stöt och föll ikull. Tallrikar, mat, rester af mat, kortlappar, snus och pipor kom i en bedröflig preda på golvet. Af flaskan blef skärfvorna kvar och en blöt fläck.

Till sist ramlade de ut genom dörren; men kommo om en stund igen då de voro vänner. Ett par gingo till sängs; de andra följde pojken ut. Jag kröp till kojs och försökte sofva. Sofva? Ljufligt ord? Men huru hånande då.

De satans väggmadammerna — — arbetarebarackernas okränkbara behärskare, arbetarnes plågoris — Jag hade ej hunnit mera än lägga mig förr än de kommo dessa blodtörstiga röda kryp och anföllo mig. Ah, jag kommer ihåg det — — huru jag blef rasande till slut — — De släppte sig ur taket en eller parvis, klättrade öfver mitt ansikte, brände som eld, kommo i öronen — — Djäflar! Jag sprang upp ur öhyran. Det riktigt kröp i mig — jag nästan frös af olust.

När jag tittade efter, lyste med ljuset i springorna, såg jag till tusental, huru de lågo hoppackade på hvarandra, stilla som gjorde de, hvar i sin tur, upp planer till nya hämdetåg. Hämdetåg! Ja nog är det för något de kommit dessa vampyrer till oss; men hvarför till oss i sådan myckenhet? Vi har förut så det räcker af pina! Nog behöfver man, när natten är för det, få sofva.

Det beror naturligtvis på bostädernas beskaffenhet. Här skall man bo på värken i lägenheter, små så att man knappast kan röra sig där.

Jag tänker: nog bryr vederbörande sig bra litet om folket, huru det lefver. Det må stte bli annorlunda —! — Men kanske man hälst ser att det är som det är — — ser huru årligen dör tusenden i tuberkulos, som i mångt är trångboddhetens, det tunga arbetets, den magra kostens, är okunnighetens fel — — ser

öfverfyllda sjukhus och fattiggårdar? Nå, icke omöjligt — — —

En läkare fanns här för en tid sedan som jag minns. Han var en människovän. Som ville arbetarna väl. Bland annat påbjöd han en arbetsgifvare att bygga luftigare bostäder, täcka öfver brunnarna och sätta i pumpar istället. Sedan blef läkaren icke gammal på orten. Jag har hört — — sett mycket af hvarje — —

Det går inte att vara människovän i världen! — — —

Jag låg därnere icke flera nätter. Hyrde mig en kammare hos en bonde en kvarts mil ifrån. Här sitter jag nu. Hit ha ej plågoandarna kommit; de fråssa så godt därnere.
— — —

8 maj.

Jag tycker man är lik en flyttfågel, som far från ort till ort sökande föda och plats, att lägga sina kvistar till bo. I så motto; men det är ändå så stor skillnad på oss. En fågel bygger bo't precis där det behagar honom, och har intet som hindrar att han flyger. Men vi — — —

Frihetens stamort —! hm! Nog förstår jag det är en stamort vårt land men — — — Jo det var så, att i morse tidigt kom faktorn upp i sågen. Han såg högtidlig ut. Nu är väl fråga om dyrtidstillägg åt oss, tänkte jag eller uppflyttning i »högre lönegrad» eller, kanske kommer en bjudning rent af, att närvara vid firandet af chefens födelsedag han har i

Lilgrimer. 10.

dag. Detta vore litet godt att höra — — —! Roligare om det harmonierade — — — Annat var det. — Jag är visst ändå bra enfaldig.

Han kom fram till mig, ropade mig ut på timmerbryggan så att jag bättre skulle höra, och sade åt mig att jag fick mitt afsked. — Hvarför frågade jag häpet.

— A — — detsamma. Ni har hört hvad jag sagdt, gå. Gå genast.

— Men — fick jag tid att insticka.

Han afbröt mig med en gest.

— Jag har hört er — — sett edra upp-
viglarekonster! Ni är en hetsig, oförnöjsam karnalje som vill ställa till oreda här bara. Så det är bäst vi skiljs. Ni ljög ju för mig också, fy tusan!

Jag, Jollrare kallad för min enfald, en upp-
viglare?! Du milde gud! Jag mindes mig ha yttrat ibland ord som: Vi bör ha vår vinst med vi också, som arbetar, och dylika; men inget vidare.

En sådan dum karl! Jag hade sett att det lönade litet att tiga: En persons värde mätes icke med måttet af en förmans som er dumdryghet och oförstånd sade jag. — — Då gick han.

Sedan har jag tänkt på hvad jag skall taga mig till för tillfället.

Innan jag skref detta hade jag icke kommit till ett resultat. Nu kommer jag ihåg något. Det är nog bäst att jag försöker hos stufvarna — — —

17 maj.

Att vara ombord och schåa är nog det otrefligaste man kan råka ut för. Jag har

varit med i fjorton dar och lastat tvänne båtar; den ene tog hollandstimmer; men hvilket arbete! Ett under att jag kom välbehållen i land — — —

Det må dock vara, arbetet, arbeta har man fått lära sig när man nått fyrtiotalet snart, men huru får man icke lefva! Gå till bords som en hund, sofva, ligga som en hund och frysa.

Ja, det är sanning. Första dagen blåste det skarpt. Förmannen satte mig på en pråm att ilägga s. k. slingar. Så jag frös — — Jag hade bara två skjortor på och blusen. Mitt första mål mat var några skifvor torkadt hästkött och limpa. Då vi åto sutto vi alla hopträngda vid skorstenen, i skydd af den, på däckbet, framstupa eller nedhukade bakom ett föremål. Detta var människans viktigaste drift att njuta. Stormen for hvinande fram, tvingande äfven den varmbloedigaste att krypa undan någonstans bakom, och i något hål. Efter maten drucko vi en kopp svart kaffe, som vi betalade med fem öre pr kopp. Första natten låg jag jämte en hop andra i kolboxen. Då sågo vi vackra ut, när vi kröpo fram! En del hade sängkläder med sig och lågo i lastrummet. — Följande afton gick jag i land. Till en bekant jag hade, Otto Jung, som bodde i en kasärn, var gift och hade barn, en sex, åtta stycken tror jag visst. När jag kom upp dit, höll han på att måla. Det var en tafla. Med motiv af en holme som syntes genom fönstret, när man tittade ut.

— Hvad klottrar du med — gamla karln? Du hade väl annat att göra. Sådant inbringar väl inga pengar.

Jag sade detta åt honom utan en smula

hänsyn. Men hvem kunde ana att han tog åt sig af så litet. Vid mina ord föll penseln ur hans hand och steg han upp långsamt i det han sade:

— Som du har fullt rätt uti det, men —
— men en längtan jag känner i bröstet kan jag inte slita ut.

Sedan talade han om annat och taflan var glömd. Atminstone af mig. — Jag blef hos dem om natten. Låg på golfvet ty sängplats fanns ej, då rummet var litet nog utan några främmande.

På morgonen när jag gick, sade min värd:

— Nog har ni som arbetar på båtarna rätt besvärligt, det måste då erkännas. Ni är väl inga djur — — Jag tycker, att man för länge sen borde ha vaknat till medvetande om det. I ett så stort skeppningsdistrikt som här är borde det finnas flere väntstugor för er, att krypa in där och ligga om nätterna och annars, då omständigheterna vore så. Det vore, sedt ur rent mänsklig synpunkt en mycket rimlig fordran af edra arbetsgifvare tycker jag. De förtjäna ju så grofva pengar på er — tiotusen förtjänte en af stufvarna förliden sommar har jag hört. Och så skulle ni ha tillagad varm mat ombord. Huru kan edra magar stå ut med dylik kost som ni har? Det förundrar mig verkligen. — För vart »gäng» ett par à tre större spritkök och lika många resoluta kvinnor att sköta om det. Se där — — Ah, nog ginge det bara man försökte! — —

— Den Jung! Han har alltid sina oberäkneliga planer och konstiga idéer. — —

24 maj.

I dag har jag att anteckna någonting fäsansfullt som händt. Mycket finns att skriva om men icke gärna kan jag teckna upp bagateller och lämna en händelse som denna, ehuru den är hemsk.

— Min kamrat, som jag hade i morse är död. — — — Herre gud! Låt mig slippa tänka på det. Det är lönlöst. Jag ser honom hvart jag än går, och då är det som någon viskade i mitt öra: Det är du — — du rådde för det. Nej, nej, inte jag, det är — — — Han var aderton år, den bästa, flinkaste kamrat jag haft. Och så skulle han röna ödet att dö borta från hemmet, fattas af ett dödt ting, stötas öfver bord och sjunka till botten. Det var ändå så. Han och jag hade just lagt vår sista hand vid slingen då vinschen plötsligt sattes igång, lyfte upp plankorna som i farten skjöts fram mot Ossian — så hette han — och stötte honom i sjön. Jag skrek allt hvad mina lungor orkade skrika; men till hvad båtade det! Han låg redan i vattnet — sjönk innan någon hann fram. När vi om en stund fingo upp honom var han redan stel, och blå i ansiktet. Stackars gossen. Det skedde på styrbordssidan; på babords rasslade kättingarna och hväste det i vinscharna såsom ingenting händt. Där visste man genast heller ingenting.

Hos oss blef det dödstyst — en stund. Sedan fortgick lastningen likt förut, gnisslade, pep och gnällde i vinschar och block, dånade, smällde öfverallt som — ja hvad? Det gifves knappast en liknelse för sådant — hån.

Hvad hade han gjort denne gosse, att han

skulle dö — — — om det varit på sin egen torfva i sitt hem, men där — —

Nu var det ingen olycka, det var en grymhet — — — så stor att allt, äfven döda ting borde ha stannat inför den — — — Men denna jakt efter guld — — ! Jäktande som dödar hos människan hvad mänskligt hon har och gör henne till ett vidunder af kallt blod och döda känslor.

Det är ett farligt arbete transportarbetarna har. Att ej så många olyckor händer är ett under — — Men de äro väl härdade dessa arbetare, och ett lefnadsfriskt folk trots allt, som också sträfva att lyfta sig upp. Det tycker jag om dem för! Och för deras humör. Verkligen det behöfs också att hafva humör, godt omåttligt snällt humör — som till exempel en tämd dragoxe. Eller ett hett humör som kunde ryta — — ! I denna hetsdans som heter konkurrens äro vi arbetarna oxar de köra med och plöja i sina åkerfält, herrarna; en hötapp får vi; de tager säden, den sköna, gula säden.

Det är verkligen hög tid på att vi säga ifrån — — hvad vi vilja. Vi tättna lederna i organisationshären så — — —

Men känslor af ansvar måste vi äga, kunna skilja på sak och person samt vara broderliga, mera broderliga — — —

— — —

— Det är troligt att Jan Jollrare ej haft tillfälle under sommarmånaderna att skriva i sin dagbok efter det ibland manuskripten ej är något antecknat under denna tid; eller också har en del af dem kommit bort. Jag

sväfvar angående detta i fullkomlig ovisshet. Nästa »blad» daterar sig från den 25 augusti som vi se.

25 augusti.

I afton sitter jag vid bordet, framför fönstret, som jag har öppet. Jag hör då utifrån där brottsjöarna kämpa. Jag anstränger mig för att höra, ty jag älskar musik; men hvad jag förmår uppfatta blir intet helt.

Rätt fram ligger sågen, som fyller luften med sitt sataniska ljud.

Stämningen, som jag längtade efter och som jag anade, kom, flyr förskräckt. Istället lägger sig likt en tyngd öfver bröstet och fylles mitt hjärta med vemod — — Vemod? — — Jag vet ej — — — Kanske är det vrede — — Eller ömkan — — Huru människorna inne i sågen jäktade! Jag ser dem. I det starka ljusskenet från de elektriska lamporna framträder för mina blickar alla föremål så tydligt. Ramarna ser jag huru de flyga blixtnsnabbt och gripa stockarna efter hvarann, med glupskheten hos en hund när han krossar ett ben — — kantverken, klingorna i bänkarna och arbetarnas verktyg.

Jag är glad att jag icke är i sågen längre! — Midt uppi allt detta bråte af gläfsande, gnällande och gnisslande maskineri ser jag arbetarna. — — Krokiga, böjda gestalter, krokiga i arbetet eller krokiga af det — som i vanvettig brådska röra sig, än hit än dit, går än eller skuttar, skrufvar i behöriga hjulställningar och hugger som i hastig onyttig

vrede med sina järnhakar. I hvarje detalj känner jag till det alltsammans — det var ju ej länge sedan då jag själf stod vid en ram — men att sitta så här på afstånd och se, betrakta lifvet därinne — — Och tänka, det är en icke mindre plåga.

En förvisningsanstalt för brottslingar! Ett sågverk är en sådan. Ibland har jag tyckt att liknelsen varit orättvis och byggd på en grund af tillfällig uppbrusning och sådant, men nu — — Nu förefaller det mig, fastän jag är icke alls »ond», där jag sitter i fönsteröppningen och ser dit ner, som är det en förskräcklig synvilla alltsammans, ett bedrägligt, ur min egen fantasi framsprunget gyckelspel — — en illustration drypande af svett och blod och tårar, ur en saga, som aldrig diktats.

Ack, men hvarför är det då ej en villa, ett gyckelspel... Ack hvarför...

Figurerna jag ser röra sig äro människor, det vet jag ju — icke löjlige små marionetter såsom de se ut — —

— Ah. Tyngden på bröstet blir tyngre allt längre — — Och stugorna som stå spridda här och hvar, och hvars grå konturer skymtar fram ur dunklet äro dessa människors boningar; de bleka kvinnorna inne, med sina trötta ögon och utsläpade kropp — deras kärlek som längtan drömt — — en gång då själen byggt guldslott och lifvet var sång och lek — — De tjutande, snoriga nersmorda varelserna i en klunga i en sandgrop en vattenpöl eller på kasen bredvid handelsboden, vid herrgården där lämningar kastats ut med kanhända något värde ibland, kapslar af buteljer, som glänser i solen och röda klor af kräftor efter en fästmåltid — deras barn.

Sanning! — — — Sanningen! — — —
 Det tonar allt högre, växer ut till en sång detta
 enda ord. Skorrar i öronen.

— Sanning — — — Jag blir illa till mods,
 stiger upp men sätter mig igen. Huru jag än
 söker resonnera, intala mig själf allt möjligt
 lugnande hör jag den alltjämt och ser, utan
 att de förändrats, bilderna framför mig. Hå
 — — — Hå — — — Jag önskar att jag ej
 såg — — —

— — Lifvet! — — Lefva — — Hvad är
 att lefva? Det är att kämpa, strida, arbeta
 hafva sitt dagliga bröd för mödan, glädje,
 sorg, hälsa och solsken. — — Är vistelsen i
 detta Inferno — — på denna steniga trampade
 gråa fläck i usla stugor, bland bräder, affall,
 sot och maskiner som låter sina plågsamma
 falska stämmor och griper med sina polypar-
 mar sina byten — att lefva? — — Nej det
 är att göra ända på lifvet. — — som vi älska
 och som vi sträfva att ha så lyckligt som möj-
 ligt är — Vi plåga oss själfva i denna kamp
 — — Och utan att veta det! Förfärligt —
 Jag hör från ett träd härute en fågel sjunga.
 Hvad det är för en kan jag icke se, men
 sången hör jag. Det är ingen vacker sång
 han sjunger denna fågel men sången är sann
 och griper därför. Jag tar upp den, tolkar
 den i ord som jag låter gå uppåt där herr-
 gårdarna är och palatsen, och templen med si-
 na, midt i skriande nöd, höga spiror och för-
 gyllda kupoler mot himlen: Ni skrymtare —
 —! Ni rost på ett blad — på ett spirande
 växande träd! — —

Det var kväll i sågen; maskinerna stop-
 pade och jag ser folket komma ut. Då kommer
 jag ihåg en präst, och hvad han sade en gång.

Han var också skald ty han diktade vers som jag minns.

— Dessa norrländska industriarbetare, sade han, det är ett underligt folk — — Tålmodiga och trygga i svält och farorna. — — I arbetet sega och uthålliga som en ung tall, som en gran i skogen — — på bergen där vresiga vindar fara och rytande stormar.

— Den prästen, han hade ett hjärta! — var en man. Icke en kraxande otäck kråka på en gren med feta frukter och sitt enda förestafvade läte i näbbet: Saliga äro de förnöjsamme och enfaldige.

Nu släcktes ljusen.

— Stäng fönstret nu Jan! Det drar kallt på barnen — — Sanningen, jag kan förstå hvad du stirrar på? Och hvad du säger — — Du pratade nyss för dig själf hela ram-sor!

Det var min hustru som talade — —

I sept.

I dag har jag varit i lag med plankbärare. En man hade råkat falla från en ställning och slå sig illa, och jag blef satt i hans ställe.

Jag skulle lyfta upp, »lätta» som det på bärarspråket heter. — Niohundrasjutton stoc-kar af dimensioner mellan sex och fjorton tum — — När jag tänker på det, att så många har jag lyftat i dag, tagit dem i ena ändan i händerna och så högt öfver hufvudet på raka armar, häpnar jag själf, ehuru jag vet att dylika kraftprof pr man och dag ej alls äro ovanliga, utan tvärtom höra till de vanliga bland plankbärarna.

Jag måtte väl ändå vara en bra stark karl, som — — — Det är ej utan att jag känner mig litet yf för en sådan bravad af min människa —! — Stark?

A! — Om skaparen danat mig till att för min föda få lyfta niohundrasjuttitimmerstockar dagligen, hvarför skulle jag då behöft känna det som en plåga — — känna förnimmelser, som om ryggens kotor ville komma ur sina riktiga lägen, tryckas samman — — känna smärtor i onaturligt spända senor och i musklerna brännande, heta skärningar som om de trasades af slöa knifvar, och i hufvudet, där hjärnan har sin plats — —?

Hur är det möjligt att människor kunna ett helt lif sysselsättas med sådant slöp och ha ändå något kvar af sin människa att hämta för lönaren, den obeveklige när han kommer på sistone — —? Det är mig en gåta. Jag är trött af en dag, rådbråkad och känner mig, där jag sitter, styf i lederna och öm. — Jag skulle teckna upp en sällsam dröm jag hade nyss, därför satte jag mig. Annars, då man är i den stämningen, ond — på hela tillställningen och människorna icke att förtiga de själfplågarna — går det gärna ej att skriva någonting. Men efter att jag föresatt mig det så — — —

Jag tog mig en stunds hvila sedan jag druckit mitt hemkomstkaffe, sträckte ut mig på golfvet — min hvilsoffa har jag hos möbelhandlarn tills jag får pengar att lösa den för, och en vägg att ställa den efter — där jag utan att jag visste det somnade.

Då drömde jag detta: Jag tyckte att jag ej längre bodde i min bostad, utan var mitt

bohag buret ut på gården. På en pall midt inne bland sakerna som stodo och lågo huller om buller satt min hustru med vår minsta i knät och grät. En man, som jag kände igen vara Andersson, klamparen, som titulerade sig »faktor» bland obekanta och på bref, såg jag komma gående. Han bar ett bredt gult band i mössan. Utan att genast uttrycka min förvirring däröfver frågade jag honom: Säg mig du hvad detta här att betyda? Mitt bohag på gatan och min hustru i tårar — —?

Det var lockout. Det har ni för ni trotsar! sa Andersson. I ert ställe ha nya mer beskedliga arbetare rekvirerats, från Kursk i Sibirien en del, och andra från trakten af Simlanoj på Murmankusten.

— Rekvirerats?

— Ja. Begriper du inte — — Nå, du får själf i rippet se, men — — Här gjorde Andersson en betecknande gest mot bandet i mössan: Men håll er bara beskedliga!

Jag hann ingenting tänka. Platsen förvandlades plötsligt till en bangård med stationshus där militär stod uppställd och massor af människor omkring, hvilka tycktes vänta någonting. Ett tåg med många vagnar bakefter kom framrusande.

— Nu komma de, steg det upp som ett mummel ur folkhögen. Hvad manne detta ha att betyda? tänkte jag. Nyfiken gick jag fram till vagnarna när de stannade. Det var mest finkor som begagnades vid djurtransporter. Jag klef upp på fotsteget och försökte titta genom ett hål i dörren. Vagnen var full af människor! — Upplopp! — — En upprorsmakare! hörde jag en röst som skrek, och omedel-

bart därpå vapenskrammel. Det var soldaterna. De togo fatt mig samt en annan upprorsmakare, en ung man, som ropat: lefve det fria Sverige! — och påsatte oss bojor. Jag kände hvad som, utan att jag kan rå för det, ligger i blodet och kallas vreden, koka inom mig. Vilde protestera, men det tjänade till intet.

Folkmassan hade under tiden kommit ner mot vagnarna. Alla ville se och höra den enastående märkliga tilldragelsen i ett fritt och kulturbärande land: Import af utländska och inhämska okunniga fattiglappar i kreatursvagnar under militäreskort — — —

Sedan portarna öppnats var det en bedröflig syn jag fick se. Jag nästan blygdes att vara, att heta svensk — — —

Men de som rekvirerat dem blygdes icke. De togo de otrefliga, onyktra varelserna med minner af »godhet», som föreföll mig vämjelig, under armarna och gingo. Till ett ställe där ett högt plank var byggdt omkring några hus. Voro de straffångar? Och inhägnaden, fängelsegården? Jag nästan antog* det i förstone. Då hörde jag rop som: Förrådare! Uslingar! Nu förstod jag att de voro uslingar. Som förtjänade en inhägnad — — —

De svarade utmanande och skrattade fräcka skratt. Några af folket sökte tala till dem. Uppläsa dem om att de förrådade sina bröder, för kanske de visste det ej. Men de fockades undan. Då blef massan orolig. De voro väl folk. Som ägde rätt att tala! — — — Vandra på en väg fredliga! — — Inga missdådare, — en sammanrafsad hop af ansvarslösa vettvillingar! Det retade dem slutligt att militären behandlade dem för sådana. Framåt! skrek en röst. Vi äro fria svenske män — — |

De gingo närmare resenärerna.

— Dessa, sade ånyo samma röst, hafva förts hit svekligt. Det är fosterländskt, i sanning! Men få vi tala med dem? Säg dem, att de måste hafva samma anspråk då de äro människor, som vi. — — Framåt! En annan röst manade till lugn. Men en människomassa är som en lavin. Som då den satts att glida ej står att häjda. Den gick fram mot inhägnaden inom hvilken resenärerna nyss hunnit, och portarna slagits igen. I spetsen för massan gingo några unga som talade, vädjade och ropade högt sin öfvertygelses sanningar. De lyste, eldade. Ur deras ögon talade entusiasm och mod.

— Dessa män ha det varmaste blodet, tänkte jag. Temperamentstarka naturer för hvilka tvång och ondt uppsåt är som giller och snaror kring hjärtan och själar. Helmänniskor, som skaparen skapat. Men — — — Och det gjorde mig smärta att se! Men de fingo sota för sin dådlust, för sitt heta blod de fått — — De grepos och sattes bojor om händerna — — Sedan såg jag en ny trupp soldater spränga fram ur skogsbrynet väpnade med gevär som till anfall. Massan skingrades som agnar, föll omkull, trampades på och dängdes med batonger. Många blefvo liggande med rifna kläder på kroppen och blodiga.

Då inträffade något som jag prisar än som en hjältedat, men som straffades icke för thy med neslig fångenskap. Min kamrat, som jämte mig stått på afstånd som passiv åskådare till striden, en strid den orättfärdigaste som någonsin stridits, gaf upp ett rytande som ett fångadt djur, bröt sig ur bojorna, kastade vaktarne så att de flögo och rusade bort. Fram

till förarna för soldaterna: Hvadan gjorden I detta? ropade han. I han sändts hit. Men hvarför innan någon oro blef spord? De skrat-tade.

— En björn i sitt ide, fortsatte mannen, har af naturen rätt till att klösas, när han blir retad. I finnen nöje uti att sticka ett vasst dit in. Känner han det, blir arg och I hören honom brumma, slån I er då för edra pannor och ropen i beskärmelse: Han begår brott mot lagen! — — V å g a r känna sig stungen! Godt folk! fosterlandet är i fara! — — Och så spän-nen I hanarna på gevären — — De skrattade ånyo — skratt som kändes som stygn af dolkar. Tig! sade de åt honom. Dumbom. Att det skulle bli strid, det visste vi redan innan vi kommo hit, hä! hä!

— Jag vet ej om arbetaren gaf »ädlingen», officeren, ett slag i ansiktet på detta tal, eller hur, ty jag vaknade just idetsamma. Badande i svett. Gudskelof att det bara var en dröm! Jag var riktigt glad — Detta hade varit en ful fläck på Sveas blanka vapensköld att sell!

Men denna sällsamma drömsyn?

Medan jag gnuggade sömnen ur ögonen erinrade jag mig något som jag tänkte på just i det ögonblick då jag somnade: Vår fack-förening som vi bildat aftonen förut.

7 sept.

Hvarför begynnade jag med denna dagbok någonsin! För att skriva behöfs att man är i stämning som lämpar sig därför. Men denna enahandatillvaro i trä, trä och sågspån och

bark, sot och maskinskrammel och — — —
 i en atmosfär mättad af kommandoord
 och kärringars sladder, afund, split och
 dofva förbannelsers röster nerifrån botten där
 varelsor slåss likt hundar. om en beta bröd,
 klösas och gläfsa som vilddjur. — — — Det
 är en bild ur Dantes helvete — — Eller lider
 jag och anfäktas af hallucinationer! Ettdera.

Mellan målen när jag är där nere i arbetet,
 som jag sköter — försöker åtminstone sköta
 det på bästa sätt som plikten och rättskänslan
 bjuder mig att göra, fastän det sker mekaniskt
 och som i en underlig sofvande dröm —
 känner jag ofta hufvudet fullt af många
 och underliga tankar; intrycken växla fort, kom-
 ma med otaliga bilder, dystra, ibland alster
 af oundviklig vrede, som kommer, då bördorna
 trycka och otack och dumhetens otympliga
 spöke — men äfven glada bilder,
 ljusa framtidssyner. Då griper mig en oemot-
 ståndlig längtan — —! en lust att kasta ifrån
 mig plankorna, bräderna och allt, allt och rusa
 bort. — — Från denna sjudande och kokande
 malström af kväfvande förtärande flöde för
 människor. — — Bort! bara endast bort! Men
 jag stannar. Någoting håller mig kvar, griper
 mig kring benen och armarna, klamrar sig
 otäckt fast vid min kropp, nyper mig, rycker
 mig i hjärtat, sliter i dess rötter med kalla
 olustiga, ömsom brännande heta spindelspröt
 och trycker tungt mot hjärnskålen.

När jag kommer hem är jag likt en skinn-
 pels hans herre krupit ur — urkramad, tunn
 och håglös — — — De många tankarna, och
 bilderna, som jag ville i det ögonblicket då
 de föddes, nagla fast vid bokens blad till åmin-
 nelse af en tid, och att hafva kvar, till på

ålderns afton, sedan jag icke längre är en arbetare, nej en värkbruten stapplande gubbe af slitet, en gammal man som tiden torkat likt ett träd med nakna stubbiga rötter — och pigga upp någon gång de domnade lifsandarna, ha farit sin bleka kos en del, en del smält samman i en enda hård och tyngande klump utan värde. — — Då blir jag dubbelt håglös. — — Kunde jag inte ha gått förut — — rusat bort, hem, yt — —! De komma ju icke så ofta de inspirerande stunderna — — — Den frågan gör jag mig oaktadt jag förut vet svaret: Du är en fånge, Jan Jollrare!

— Nu sitter jag vid fönstret — den vanliga platsen — sitter med pennan mellan styfnade fingrar och ser ut. Det är en härlig afton. Vädret är lugnt och vackert och jag andas begärligt in den behagliga kvällsluften som är ljum, smakar nästan söt och flyter genom min strupe likt mjuk, len bomull och fyller bröstet — — — Känslor utan namn. Huru gärna skulle jag inte gå ut! Men hvart? Knapast en enda grön fläck ser jag, som icke är trampad på, nerruken af sot eller kastad full af slagg och skrot. Därborta, mellan de två kasernerna ofvanför, är en plan där gräset gror, men för sumpigt och vått för att kunna slå sig ner på. Någon hafsstrand finns icke. Det är ribb- och timmerstockar — — På vägen ser jag ungdomar, helgdagsklädda och städade. Ett par gå förbi; andra stå i en grupp pratande — tydligen uppgöras planer till nöje för kvällen. Längs ena husväggen i närheten af gröngräset går en man åter och fram som sökte han något.

Det är Jung. Stackars Jung! Han blir inte gammal. Jag var upp dit till honom en

kväll i veckan. Han såg tård ut och talade helt lite, men hostade desto mera.

— Hvarför hostar du så? — — Har du råkat ut för influensan? — —

— Jag repar upp lifvet! svarade han med en min och ett lugn som skrämde mig. Då berättade han mig det förfärliga: Han hade lungsot i andra stadiet.

— Och ändå kan du vara uppe — — på benen! utropade jag häpen och förskräckt.

— Ser du, sade han och log underligt, jag vill inte dö! Jag har blifvit född, trålat fram till nu med barn och hustru och — — sedan jag ändtligen en gång kraflat mig ur skulderna sedan jag gifte mig, barnen börja kunna gå själfva, då skall jag dö! Nej! Det är inte sant — åtminstone är det hårdt, grymt utan like!

Sedan talade han oafbrutet, gick af och an på golfvet som ett skjutet djur, som hade pilen kvarsittande ännu i hjärtat.

— Han är en märkvärdig människa vännen Jung — för svag att kunna lefva. Som andra. Och för stark att vilja uppgifva lifvet. Sin tafla hade han, som han berättat, rifvit i bitar och gifvit bitarna hvar sin åt barnen.

— Det lönar inte, sade han dystert, att i min ställning dyrka konst — det är bara att plåga sig själf. Och vill jag det ovillkorligen så finnes det andra utvägar och medel. Och så skrattade han.

Hur han förmådde det då är mig ofattligt! Nu sätter han sig på en tufva, lägger armarna kors öfver knäna och hänger ner med hufvudet. Undras hvad han tänker i detta ögonblick.

Jag erinrar mig några uttryck af honom sedan då jag var uppe. Så här sade han: Bed-

ja — Hvad är att bedja? Att rabbla upp en mängd mer eller mindre nötta ord till en bön är ett trögt resonnerande med sig själf. Det är den bara, som har egentligen ingen tro alls som beder, en rotlös varelse — en som upphört att tro på sig själf. Gud, som »skapat människan efter sitt beläte» är heller ingen riktig gud om han älskar suckar och tårar och tager i famn vekliga män och kvinnor. Och straffar de starke.

— Den hädaren! Jag skulle ha svarat, men jag känner honom. Han är en hetlefråd krabat också. Jag afstod. Han får ha sin tro som han vill. Fastän inte är det så rätt

— — —
Han sitter ännu kvar, orörlig, men nu med lyftadt hufvud sende rätt fram öfver sjön. — — Lifvet är en komedi och vi människor äro komedianterna. På konsten att spela hänger allt — får allting sin form, sitt innehåll i lifvet: fattigdom eller rikedom, sorg eller glädje, kärlekslycka.

Någon fulländad skådespelare har jag aldrig varit. — En ängslig ömtålig diletant, som bara fuskat i yrket. När det rasat därute lifvets spel att lefva, har jag också många gånger fallit ur min roll. — Då har jag smugit mig bort och sålunda gått miste om honoraret.

Dessa ord af Jung sedan för något år sedan falla mig i minnet. Äfven många andra, men det skulle taga för mycket utrymme att teckna upp. — Nu stiger han upp, går sakta ett slag neröfver mot banan. Så vänder han och går in. Stackars vän! Jag anar hvad du lider. Ännu ung, en ung hustru har du, och dina barn — sex tripp-trapp-trull, rödkindade, rara varelser som leka, ropa pappa! och rycka dig

i skägget. Nu går du och grubblar — — under det att allt mer som tiden går, han tappar af dig blodet, och du blir en kraftlös skugga — — att de, skola icke långt härefter vara utan dig, dessa, det käraste du äger, ensamma utan huld och skydd. Och utan något att lefva af. Dessa tankar martera dig mera än något. Så är du rädd att fröet till sjukdomen fortplantas också på barnen. Då rycker du till som blefve du stungen af en orm. En våg af brännande svidande ämnen rör upp dina inelfvor och du flämtar efter andan, som du tycker vill släppa ur. — Allt detta tänker jag mig — — —

— Proletärsjukdom! — —! — Således ska de fattige också ha jämte det öfriga sin egen sjukdom. — — Det är då för lustig i allt dess förfärande allvar.

— Förfärande! Bevars det ordet låter nästan sentimentalt — — vi ha ju sanatorier! —

Det lär ska finnas frisängar — anordningar af staten! Då skall jag råda Jung att han söker få en så'n vid ett sanatorium. Och flera sådana sängar lär det bli nu, då man beslutat vid senaste riksdag att icke låta bygga flera pansarbåtar eller spränga håll för millionerna i bergen. Efter detta förnuftiga beslut kommer folket nog att känna det mera trefligt hemma hos sig. Och fosterlandskärleken att skjuta i höjden, bli ett träd med frukter, och saf i porerna — — —

14 sept.

Utanför fönstret vid stuguknuten till höger står en bänk. Jag har själf satt dit den att sitta

på ibland. För omväxlingens skull. På denna bänk bruka älskande slå sig ner då de vandra förbi, ta sig en pratstund, kuttra och smekas och — — — Jag antecknar det emedan jag ser ett par som närmar sig häråt — säkert att de fikar på bänken! — det är just i skymningen så — — — Jag känner igen dem. Det är nyförlofvade Oscar Johansson och Edit, bonden Svedbergs här uppe enda dotter.

Jaha! Det jag förstod! Nu äro de alldeles vid knuten — — Tyst! — — Jag skall låtsa som att här är ingen hemma — draga ned gardinen — — — låtsa som vi sofver här — —! Gjorde så — — — Glänta — litet på fönstret och sitter på stolen intill tyst som en liten mus.

Om det är vackert att spionera? Verkligen inte! Jag känner mig, där jag sitter, som en rånare i en kyrkdörr. Men nyfikenheten. Det lyster mig att höra — hvad dessa unga människor på trappan till lifvet ha att fundera. De ha slagit sig ner. Det är ett litet kärleksgnabb att börja med. Här var präktigt att sitta! säger mansrösten.

— Har August varit dit upp? Jag hörde någon sa det.

— August? Flickan, att döma af röstens spädhet helt ung, sade bara detta enda ord: August! men i en så föraktlig ton och med sådan skärpa i rösten, att jag menar Oscar varit ett nöt om han tviflat längre på henne. Ty jag hörde omedelbart därpå misstänkta smällanden och förnöjdt mumum liksom af barn då de få något godt att äta — hvarför jag antager att parterna hålla på att förlikas.

Det går en lång stund utan att jag hör

någoting. Ha de gått? Nej, de sitta kvar, han med armen om hennes lif och hon med hufvudet lutadt mot hans axel. Jag undrar stilla hvad ände det kommer att ta — — om de icke snart gå sin väg — — så jag får gå och lägga mig jag också. Hustrun och barnen sofver. — — Om jag rör mig vore jag röjd! Jag började nästan ångra det jag inlåtit mig på detta äfventyr, då jag åter hör dem prata. Denna gång är det flickan.

— Hvar tror du, Oscar, att vi kommer att få bo då?

— Ah, jag tänker — — i någon af kasererna här. Har ej frågat än, men — — —

— Men, Oscar — — —!

— Lugn du bara! Det är ingen stor förlust heller om vi blir utan. Att bo i en kasern, tio à tolv familjer, är ingen fördel, är detsamma som — — —

— Som hvad?

— Jag vet ej — hvad namn jag skall kalla det. För det första är bostaden icke vår egen, det betyder å sin del icke minst. Jag hyr mycket hällre, nota bene, att jag hade råd till det! — än jag sitter likt en inhysing i ett rum i en bolagskasern, beroende af bolagets godtyckligheter, vägg i vägg med och i nära grannskap af skvallersjuka kärringar med giftiga tungor som spy ut lumpenheter och förtal och gör lifvet surt. Du skall få erfara det Edit — som bott i en stuga afsides på landet, och därför litet van vid lifvet, om du icke kommer att få mången bitter stund bak de tunna väggarna.

Jag hör ej hvad flickan ger till svar. Hon talar nämligen så lågt. Så hör jag åter om en stund.

— Få vi bara ett rum eller två? — — —
Jag vill ha kammare och kök.

Mannen skrattar till litet.

— Om du får ett Edit, får du vara tack-
sam — — Ett enda. Och en skrubb att hänga
kläder i, en vedbod, men ingen källare. Potat-
tisen få vi hemma om vintern ha inne i en lå-
da under bordet.

— Så otäckt! Men jag tviflar ändå icke
på att vi bli lyckliga Oscar. Nog måtte
vi väl få något håll för potatisen! Du kan inte
tro hvad jag ska arbeta! — sy, lappa och laga
så god mat, så — — —

Oscar — så att jag kände huru den darrade
till, kastade sig bakåt mot väggen och skrattade.

— Hvad skrattar du för? undrade flickan
med liten skälfnig i rösten.

— Tusan! Edit — — — Du kommer att
bli en skojig liten hustru du! God mat — —!
Hi, hi, hi!

Kanske det till och med — att du äger
förmågan att laga sådan utan några ingrediens-
er? Då vore du i arbetarklassen en klenod af
oskattbart värde, och jag — — den afundsvär-
daste ibland män.

— Ingredienser? — dem köper vi på han-
delsboden naturligtvis!

— Köper! ja — — Vi kan bli — det är
ej säkert än, att vi kan få ett — — ett tjog
barn.

Då fick han visst en hurring. Jag hörde
en smäll.

I den här af uppståndna oredan tog jag mig
upp från stolen — han fick knarra! ty nu upp-
märksammade de det ändå icke — tassade öfver
golfvet efter min cigarrett som jag tände på.
Så tassade jag tillbaka igen, satte mig som
förut och lade örat till.

— Helgerånare — — — Hvem hviskade det? A, bara inbillning!

De hade visst kommit öfverens igen; jag hörde dem nämligen åter prata. Enstaka ord urskiljde jag, som: »Älskade Edit — — lilla mitt sockergryn — — min kära» — —

— Är det riktigt, riktigt sant, Oscar?

— Inga sådana frågor, Edit — det är tvifvelsjukan! Se på mig — — Så där —! Nåå? Så, — det låter det. Mina afsikter äro redbara — — var säker — — När vi blifva gifta, ska' jag bära dig på händerna, min flicka.

Det gjorde mig ondt om dem, de unga människorna. De visste så litet.

Men jag tycker de bort se det varnande »memento mori» rätt fram genom skymningen: sågverksskorstenen, brädgården och stugorna — —!

Kärleken är blind — det är han.

De sågo ingenting. Och tur var det eller otur för dem.

Denna unga flicka, som jag hörde på röstens mildhet att hon ägde ett mildt och godt sinne — hon gick in på vägen som leder till kvarnen — Grottes människokvarn. Stackars liten!

Men jag vet ingen råd — du ville det själf. Om jag tillkastade dig ett varningens ord skulle du skratta åt mig.

Stackars lilla människobarn med den smidiga mjuka kroppen och finhylta kinderna — — — Och Oscar — mannen! A, — han är den starkare, den rådande — — han roar sig om han vill — — Han har tid att sitta inne med vetande, rättsbegrepp och — känsla vid tjugufem år. Det hade han tid till — — Så att han vet, för att bäst se till sitt hus,

hvar han bör stå i dessa orostider. Det vet Oscar, om han är en präktig pojke, men —
— en påminnelse kunde inte skada.

Jag drillar med ett finger på rutan ljudlöst halfvan mera på glänt, sticker ut hufvudet genom öppningen i det jag ropar till honom:

— Du lofvade bära henne på händerna —
— försök också då att hålla ord, din böfvel!

Men — hvi gjorde jag detta! I första ögonblicket fruktade jag det jag skrämt lifvet ur dem. Af oväsendet att dömma refvo de omkull bänken i brådskan att komma iväg. Jag hörde af flickan ett förskräckt utrop: herre gud, Oscar! och af honom en undertryckt svordom: Den fanen! Så försvunno de om hörnet. Sedan fick jag samvetsångest. Försökte först skratta — det var ju rätt lustigt — men det går trögt att skratta när man är ensam om det. Så hade ju skämtet kunnat få följder — —

Det var bara så pass att min hustru vaknade: Hvad — — hvad är det?! Är du inte riktig — — —

21 sept.

Hvilodag — på aftonen. Under veckan har jag ej gjort annat än stuckit ner plankor till kapverket, tre à fyra timmar i taget, ätit emellanåt och sofvit. Så skulle jag förströ mig litet idag. Det var i morse som jag tänkte så.

Man kunde behöfva det, isynnerhet som det här är, hm! — godt om förströelser af olika slag, och söndagen är fri till att göra hvad en behagar.

Alltnog — jag tog helgdagskläderna på och gick ut. Solen sken varmt från firmamentet och en halfsval vind lekte med gulnade

blad på några löfträd som stå här bredvid. Jag följde vägen. Den gick ner till ångbåtsbryggan — välfärdsorten för förströelselystna! Där voro många före mig, mest män och unga flickor; de äldre och gifta ha nog af uppmuntrande art hemma.

En passagerarebåt kom och lade till; jag blef vittne till huru en landgång kastades ut och folk gick i land. Det var trefligt. Så att de lättrorligaste af oss skrattade åt det. När båten lagt ut och föreställningen var slut, stodo vi en stund och tittade med saknad efter honom, hvarpå vi vände om hem. Under vägen pratade vi om allt möjligt, eftersom vi voro stora till. Det var naiva funderingar af barn. Vi äldre talade om olyckhändelser, vi läst i tidningar, om en komet som det sagts oss skulle störta mot jorden och fördärfva och köra oss ut i universum, där det blef fixstjärnor af oss. Hu.

Och så talade vi om annat folk, våra grannar, som inte var som vi, kloka, goda och präktiga utan vank och lyten. Hade någon råkat i olycka, skrattade vi. Ogement roligt. — Så kommo vi in på andra ämnen. En sade sig ha hört, af hvem visste han ej, att allt virket i brädgården var såldt. Då räckte det till att arbeta! Lyckliga ostar vi ä!

Och vi logo, breda och förnöjda leenden allesammans. I detta sammanhang framkastade någon förslag till tydning af några olösta problem att bättre kunna forcera arbetet. Vi löste den frågan på en minut. Lösningen var ju ganska enkel, så — — — Vi skulle ligga i ähvarre, öka intensiteten och ej unna oss någon ro. Då vi voro på det klara med den saken, logo vi, ty vi voro glada.

Efter hvartannat begynnade vi nu tala i förnöjsam ton och faderligt om våra arbetsredskap, maskinerna, bärputor, kapsågar etc. Den af oss som under veckan vid sin maskin producerat minst, han var skräp till karl; — honom ryckte vi medlidsamt på axlarna åt, och yttrade han någonting, lyssnade vi nästan inte på honom.

En upplyste att priset på grisar blifvit höjt med 3 kronor pr styck sedan i vår. Grishandlaren var en fähund, en flåbuse — — —! Vi beslutade inte köpa några af honom — de voro eländiga förresten, långhalsade och pikiga i trynet! Det var bara skräp.

Och snuset kostade nu 35 öre pr hekto mot 30 förut — förb. — — —! Och brännvinet — — A, — det betydde minus — ville vi ha, nog skaffade vi oss det, om det kostade så eller så mycket. Brännvin ä godt åt oss arbetsfolk — — — Det vet dom!

Nu fick vederbörande sin varma mat! Men vi insågo till slut att det var lönlöst att resonnera och svärja i tomma luften hvarför vi tego — en stund. Sedan började vi med något annat. Det var en som tog i med kärleksäfventyr. Befängdt var det, men en del poänger slippriga så de flesta halkade på dem. Då blef det ett skrattande som genljöd.

Vi hade under tiden kommit längre upp, där vägarna skilde. Hvart ska vi gå nu — hem? Det är för tidigt! Vi gå till fästplatsen — —?! — Kör till! Och så gingo vi.

Olika korporationer hade där slagit till. Först mötte oss en hop ungdom och äldre med, som slogo fång med hvarandra, lekte »herre på täppan» eller »sista paret ut». Några slog volter och gjorde kullerbyttor eller sutto på

en stång dängande hvarann i hufvudet med hvar sin kudde så de föllo ner, den ena efter den andra.

— Hva' är ni för ena — ena idioter? undrade vi med en mun. Det där är ju gamla saker. Sedan farfars tid! Bryt nacken af er! Det se vi inte på, vänner — vi gå! Så gingo vi. Längre upp. Där stod en karl tillspökt i bonddräkt, gestikulerade, förvrängde ansiktet, vände ut in på ögonen och sjöng. Han var så kallad bondkomiker och hette »Kjöns i Svansull», hans konstnärsnamn kantänka! Nog har jag hört mycket roligt, men — — — och de andra! Vi skratta oss dubbelvikna och måste stundvis hålla oss för magen. Det var den lustigaste karl! Det sade förresten alla sedan de kunde säga något. Gapar man länge, bli käkarna konstiga i gångjärnen, som ni vet. Dumt att han slutade så snart! Komiker ha det ansträngande och måste ha pauser. Kjöns uppträdde en gång till, sedan tog han adjö och försvann. Långa blickar efter sig och djupa näsdukar af oss. Så gingo vi in i Folkets Hus. Där i ett af rummen på talarstolen stod en yngre man med klara ögon och burrigt långt hår, och berättade sagor för ett auditorium. Icke stort värst. Men belättna sågo de ut, och hade märkvärdigt ljusa ögonkast. Mellanåt läste mannen dikter. Då nästan fröso vi — gick det liksom rysningar genom ryggraden på oss — det berättade vi hvarandra efteråt — och upp mot hufvudet.

Där var det otrefligt att sitta!

Vi stego upp och gingo in i nästa rum. En man talade där från talarstolen öfver ämnet: »Arbetarrörelsen och broderskapsidén», samt senare: »Social folkhygien». För skams skull

måste vi sitta kvar då vi en gång kommit in, — rummet var där nära fullsatt — men huru vi led det vet ingen. Upprepat torkade jag svetten som rann i små bäckungar. Likaså vännerna.

Vi drogo lättnadens suckar, när det ändtligen var slut, och trängde mot utgången. Tråkigt — gud så tråkigt pustade en; en annan: hvad folk kan vara inbilska, dumma — — oförnöjsamma! Och gudlösa! inföll en tredje. Man ska väl vara nöjd med sin lott, som det står, — arbeta, vara tacksamma öfver att det finnes arbete så vi få ha jämt upp — — Och för att det inte är krig, jordbäfningar och kometer — — Kanske, äro vi lugna, håller han sig borta den otäckingen! — — —

Detta har jag tecknat upp ur minnet, nu sedan jag kommit hem. Det var en treflig dag! Men någonting märkvärdigt hörde jag under vägen då jag blifvit ensam, som jag inte kan bli rätt klok på hvad det var.

På sidan af vägen stå telefonstolpar med trådar emellan; det hvisslade i dem och pep som musik och talade — alldeles säkert att det talade! Jag hörde tydligt en mansröst säga bland hvisselmusiken: »Det är synd om människorna!» »Det är synd om människorna!»

HYCKLARE.

En bok om samhällets martyrer.

Av FREDRIK PERSSON.

Andra upplagan.

Pris 1 kr.

Boken är *en social stridsskrift* helt enkelt, slungad ut med krigarens uppsåt att såra och döda. *Hans hugg drabba skarpt och tungt* det vrånga i samhällsliv och rättsbegrepp, det förnedrande och själsdödande i människans blinda dogmlydnad, det hopplösa i underkastelsen under fastslagna utvärtes anständighetsbud, under etikettsformer och traditionella normer för samlevnad. Särskilt är man författaren tacksam för att han i dessa mörka dagar av rättvisans förnedring och prostitution kastar ett skarpt ljus över den förvrängda moralens och det härklyvande juristeriets förbenade bokstavstråldom och barbariska okänslighet för finare moralvärden. — — — *Den väcker och agiterar och tvingar slöa sinnen att reflektera.*

Värmlands Folkblad.

Det finnes nog åtskillig sanning i denna dystra bok, ty livet är som här framhålles fullt av olyckor och orättvisor, det finnes hos författaren åtskilligt av *medlidande med de elända och fallna.* — — — —

C. D. af Wirsén i Vårt Land.

Författaren påpekar med mycken *vederhäftighet, indignation och medlidande* en massa missförhållanden, som väl äro av den art att de aldrig försvinna ur världen. — — —

Albert Engström i Strix.

Av samma författare har utkommit:

DÖMDA SJÄLAR.

En dagbok om fallna människor.

Pris 1 krona.

»Dömda själar» är skriven med ej ringa kraft. Inför en fördomsfri kritik kan den — om den vill skriva det nuvarande samhällets karaktäristik — och detta synes vara dess mening, icke anses allmängiltig. Men det hindrar ej, att den i många enskilda fall säger *fruktansvärda sanningar*. Den är ett *tidstecken öfver vad arbetareklassen djupast lidit och störst längtat under brytningen mellan gammal och ny tid*.

De första sidorna rör sig språket något osäkert och famlande, men ej förr har författaren nått greppet på sitt ämne, än stilen lyftes, blir pregnant och flytande utan att sedan mattas.

B. E—n i Östgöten.

— — — Det är det starka klasshatet, den fångna och plågade människans frihetslängtan, som söker sig uttryck i denna bok — samma känslor, som ringaren i Heidenstams »Sånger i kyrktornet» så passionerat tolkar i sin sång. Men det är också på varje sida — att icke säga varje rad — *en hymn till ljuset*, till solen och kunskapen, en längtan till det förbrödringens framtidsrike, som ringarens hustru sjöng om.

Väldsam och vek på samma gång, är denna bok ett tusen förpinade trälars klagoskri, förfinat och på samma gång förstärkt i sin sammanflätning med diktens harmoniska tonvägar.

Verdandisten.

— — — ett så lågande varmt och medlidsamt hjärta som ovedersägligen klappar hos honom och i hans ord finner man ej alltför ofta. Det finnes enskilda partier i berättelsen, som äro *skrivna med en utomordentlig känslas intensitet, gripande och oemotståndliga*. Och det ges andra ställen, där förf. gisslar samhällslögnen med skarp och svidande satir.

J. H. i Karlstadstidningen.

Fredrik Persson är tydligen en af våra unga författare, som har något att säga. I »Dömda själar» framrullar han gripande bilder från de förtrampades, de eländas värld och han gör det *så levande, så åskådligt, att skildringen fångar oss helt*. Ämnet är ju ofta behandlat, men sällan ha vi sett det utförts med *sådan kraft och intensitet* som här. Den omutliga, kränkta rättfärdighetskänslan talar genom hans mun, och därför skola alla förtryckta och nedbrutna förstå och tacka honom. — I formelt afseende be-tecknar arbetet ett framsteg.

Templaren.

Från bokhandel
beställes nedanstående ej öfverstrukna volymer att sändas
per postförskott:

Antal ex.
à r kr.

..... IDESTRÖM, A., Jazids äfventyr.
..... PERSSON, FR., Hycklare.
..... „ Dömda själar.
..... „ Syner.
..... E. S. K., Familjeband.
..... PALM, AUG., På 60-årsdagen.
..... ÖSTMAN, KARL, Pilgrimer.

Tydligt namn:

och

adress:

Stockholm, Gustaf Lindströms förlag.

1904
L. S. B.

